

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tjaša Polutnik

**Aktivna okoljska politika Združenih držav Amerike: spodbujevalec ali zaviralec njene
konkurenčnosti**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tjaša Polutnik

Mentor: red. prof. dr. Zlatko Šabič

Somentor: red. prof. dr. Marjan Svetličič

**Aktivna okoljska politika Združenih držav Amerike: spodbujevalec ali zaviralec njene
konkurenčnosti**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

Zahvaljujem se mentorju red. prof. dr. Zlatku Šabiču in somentorju red. prof. dr. Marjanu Svetličiču za vso podporo in nasvete tekom pisanja magistrskega dela. Zahvala gre tudi lektorici prof. Marini Knific za pregled magistrskega dela ter mojim staršem in babici, ki so mi stali ob strani skozi vsa leta šolanja.

Aktivna okoljska politika Združenih držav Amerike: spodbujevalec ali zaviralec njene konkurenčnosti

Magistrsko delo ovrednoti pomen aktivne okoljske politike, ki lahko omogoči rast konkurenčnosti gospodarstva ZDA in spodbudi inovacije in razvoj okolju prijaznih tehnologij. Avtorica ugotavlja, da sta aktivna okoljska politika in konkurenčnost komplementarni, saj aktivna okoljska politika spodbuja inoviranje in razvoj okolju prijaznih tehnologij v podjetjih, kar vodi v večjo produktivnost in konkurenčnost države, medtem ko zastoj razvoja aktivne okoljske politike predstavlja del vzrokov za padanje konkurenčnosti ZDA. Interesne skupine, ki lobirajo zakonodajno vejo oblasti, da bi uveljavile svoje interese, pri zastoj aktivne okoljske politike igrajo pomembno vlogo. Znatno vpliv na sprejem okoljske zakonodaje imajo industrije s fosilnimi gorivi, ki veliko finančnih sredstev namenjajo lobiranju proti sprejemanju novih okoljskih zakonov. Avtorica s pomočjo primerjalne analize finančnih sredstev, namenjenih lobiranju zakonodajne veje oblasti, ugotovi, da industrija s fosilnimi gorivi za lobiranje proti okoljski politiki namenja znatno več finančnih sredstev kot okoljske organizacije in industrije z zeleno tehnologijo, ki finančna sredstva namenjajo lobiranju za podporo okoljski politiki. Poleg tega avtorica s pomočjo primerjalne analize finančnih sredstev, namenjenih financiranju političnih kampanj predstavnikov kongresa, ugotovi, da industrija s fosilnimi gorivi za politične kampanje predstavnikov kongresa namenja znatno več finančnih sredstev kot okoljske organizacije in industrije z zeleno tehnologijo. Rezultat teh nesorazmerij so predlogi okoljskih zakonov, ki so zastali v kongresu, saj niso dobili zadostne politične podpore.

Ključne besede: okoljska politika, konkurenčnost, ameriško gospodarstvo, interesne skupine.

Active environmental policy of United States of America: stimulating or inhibiting it's competitiveness

The master's thesis evaluates the importance of an active environmental policy that could enable competitive growth of the U.S. economy and stimulate innovation and development of green technologies. Author demonstrates that active environmental policy and competitiveness are complementary since active environmental policy stimulates innovation and development of environmentally friendly technology in companies. This leads to a more productive and competitive economy, whilst arrested development of active environmental policy is one of the reasons for the decline of U.S competitiveness. Interest groups, who lobby legislative branch to enforce their interests, play an important role at stalemating active environmental policy. Industries with fossil fuels have a significant influence on the adoption of environmental law, since they devote large amounts of financial resources to lobbying against the adoption of new environmental bills. Through comparative analysis of funds dedicated to lobbying the Congress the author establishes that the industry with fossil fuels spends disproportionately more money lobbying against environmental policy in comparison to environmental organisations and industries with green technologies who lobby the Congress in support of environmental policy. In addition, author shows disparity between the money spent by industries with fossil fuels in comparison to the money spent by environmental organisations and industries with green technologies through comparative analysis of funding political campaigns of Congressman. The results of these financial disparities are environmental bills that die in the Congress due to lack of political support.

Keywords: environmental policy, competitiveness, U.S. economy, interest groups.

KAZALO

KAZALO SLIK IN TABEL	6
SEZNAM KRATIC.....	8
1 UVOD	9
1.1 Opredelitev predmeta raziskovanja.....	12
1.2 Utemeljitev relevantnosti teme.....	13
1.3 Metodologija	14
2 KONKURENČNOST DRŽAVE	15
2.1 Koncept konkurenčnosti države	16
2.2 Dejavniki vpliva na konkurenčnost države	17
3 AKTIVNA OKOLJSKA POLITIKA.....	20
3.1 Definicija aktivne okoljske politike	21
3.2 Pomen aktivne okoljske politike	23
3.2.1 Aktivna okoljska politika in konkurenčnost države.....	26
3.3 Neustrezna okoljska politika	28
3.4 Pozitivne lastnosti aktivne okoljske politike.....	28
4 KONKURENČNOST IN OKOLJSKA POLITIKA ZDA.....	32
4.1 Konkurenčnost ZDA in uspešnost okoljske politike.....	32
4.2 Zaostajanje za drugimi gospodarskimi silami sveta.....	38
4.3 Nestabilnost trga z zeleno tehnologijo	40
4.5 Zelene tehnologije kot gonilo gospodarskega razvoja prihodnosti.....	42
5 RAZVOJ OKOLJSKE POLITIKE V ZDA	45
5.1 Začetki podpore in nasprotovanja okoljski politiki v ZDA.....	46
5.2 Stroški in koristi okoljske politike v ZDA	50
5.3 Nadzor stroškov in koristi okoljske politike	51
6 RAZLOGI ZA ZASTOJ RAZVOJA AKTIVNE OKOLJSKE POLITIKE	55
6.1 Politična ureditev ZDA	56
6.2 Raznolikost političnih interesov	58
6.3 Oblikovanje politik in vloga interesnih skupin	60
6.3.1 Vpliv interesnih skupin na zakonodajno telo	63
7 ANALIZA VPLIVA INTERESNIH SKUPIN NA ZASTOJ RAZVOJA AKTIVNE OKOLJSKE POLITIKE.....	64
7.1 Ovrednotenje rezultatov analize.....	75
8 ZAKLJUČEK.....	79
9 LITERATURA.....	83

KAZALO SLIK IN TABEL

Slika 2.1: Porterjev diamant konkurenčnih prednosti.....	19
Slika 3.1: Slikovna predstavitev Porterjeve hipoteze.....	22
Slika 3.2: Vpliv vladnih politik na inovacije.....	24
Slika 7.1: Primerjava finančnih sredstev, namenjenih lobiranju med letoma 2007 in 2012 (v milijonih USD).....	67
Slika 7.2: Razmerje finančnih sredstev, namenjenih lobiranju v obdobju petih let (v milijonih USD).....	67
Tabela 4.1: Indeks globalne konkurenčnosti 2012 – 2013, deset najvišje uvrščenih držav.....	33
Tabela 4.2: Kakovost predpisov, države OECD v primerjavi z ZDA.....	34
Tabela 4.3: Indeks okoljske uspešnosti 2012, pet najvišje uvrščenih držav in ZDA.....	35
Tabela 4.4: Pilotni trend okoljske uspešnosti v obdobju desetih let, pet najvišje uvrščenih držav in ZDA.....	36
Tabela 4.5: Stopnja konkurence, države OECD v primerjavi z ZDA.....	39
Tabela 5.1: Ocene skupnih letnih koristi in stroškov predpisov agencije EPA, 1. oktober 2001 – 30. september 2011 (v milijardah dolarjev iz leta 2001).....	53
Tabela 5.2: Ocene skupnih letnih koristi in stroškov glavnih predpisov agencije EPA po uradih, 1. oktober 2001 – 30. september 2011 (v milijardah dolarjev iz leta 2001).....	54
Tabela 7.1: Primerjava stroškov lobiranja izbranih interesnih skupin med letoma 2007 – 2012 (v milijonih USD).....	66
Tabela 7.2: Prispevki za politične kampanje s strani naftnih in plinovodnih podjetij ter okoljskih organizacij, 2005 – 2012 (v milijonih USD).....	68
Tabela 7.3: Prispevki za politične kampanje s strani elektro industrije in industrije z zeleno tehnologijo, 2005 – 2012 (v milijonih USD).....	69

Tabela 7.4: Glasovanje demokratov in republikancev v predstavniškem domu o za okolje relevantnih predlogih zakonov, 2007 – 2012.....71

Tabela 7.5: Primerjava finančnih sredstev, namenjenih demokratom in republikancem, in rezultatov glasovanj v predstavniškem domu, 2007 – 2012.....75

SEZNAM KRATIC

ACES – *American Clean Energy and Security Act* (Ameriški predlog zakona za čisto energijo in varnost)

BAT – *Best Available Technology* (Najboljša tehnologija, ki je na voljo)

CAA – *Clean Air Act* (Zakon o čistem zraku)

EIS – *Environmental Impact Statement* (Izjava o vplivu na okolje)

EPA – *Environmental Protection Agency* (Agencija za zaščito okolja)

EPI – *Environmental Performance Index* (Indeks okoljske uspešnosti)

FEC – *Federal Election Commission* (Zvezna volilna komisija)

GCI – *Global Competitive Index* (Indeks mednarodne konkurenčnosti)

NEPA – *National Environmental Protection Act* (Nacionalni zakon za zaščito okolja)

OECD – *Organisation for Economic Co-operation and Development* (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj)

OMB – *Office of Management and Budget* (Urad za upravljanje in proračun)

PAO – Politični akcijski odbori

RIA – *Regulatory Impact Analysis* (Analiza učinkov regulatornih ukrepov)

ZDA – Združene države Amerike

1 UVOD

Vlaganje v inovacije in tekmovalni zagon sta Združenim državam Amerike (ZDA) omogočila vzpon v svetovno industrijsko velesilo, kar je pripomoglo, da so zmagale v obeh svetovnih vojnah in kasneje v hladni vojni. To je ZDA zagotovilo neprecedenčno ekonomsko blaginjo in razvoj tehnologij, jih med drugim popeljalo v vesolje in pripomoglo k razvoju informacijske dobe. Po mnenju Strangeve (1987, 564) je v 50. in 60. letih 20. stoletja k razvoju ameriške industrije pripomoglo ameriško obrambno ministrstvo, ki je spodbujalo raziskave in razvoj za vojaške namene (npr. razvoj mikroprocesorja in satelitske komunikacije). Zato so bile ZDA dolga leta gospodarska velesila, ki je postavljala smernice za konkurenčno gospodarstvo (Hendricks in drugi 2010, 2).

Osrednjo vlogo pri gospodarskem razvoju, ki je dolgo časa slonel na inovacijah, je kljub izrazito tržno usmerjenemu gospodarstvu igrala zvezna vlada in v manjši meri tudi vlade posameznih zveznih držav, kar je prispevalo h gospodarskemu napredku in k večji konkurenčnosti ZDA. Konkurenčnost ZDA pa se je z leti začela zmanjševati, kar potrjuje podatek Svetovnega gospodarskega foruma (World Economic Forum 2012, 14), da so ZDA leta 2012 zasedle šele sedmo mesto na svetovni lestvici konkurenčnosti, medtem ko so bile še leta 2008 na prvem mestu (World Economic Forum 2009, 13). Čeprav nekatere strukturne lastnosti ohranjajo konkurenčnost gospodarstva, so številne pomanjkljivosti poslabšale uvrstitev ZDA na svetovni lestvici. Pisano in Shih (2009, 115) ugotavljata, da se je ob prelomu 21. stoletja trgovina z visoko tehnološkimi izdelki v ZDA začela zmanjševati. Leta 2002 se je trgovinska bilanca s temi izdelki prevesila v rdeče številke, poleg tega se je zaradi padca vlaganj v raziskave in razvoj zmanjšala tudi sposobnost za ustvarjanje visoko tehnoloških izdelkov.

Gospodarstvo ZDA se sooča tudi z vse večjo onesnaženostjo okolja in okoljskimi spremembami zaradi pretežne uporabe fosilnih goriv, kar negativno vpliva na zdravje in produktivnost prebivalstva. Posledično to povečuje proizvodne stroške podjetjem ter slabi produktivnost in konkurenčnost ameriškega gospodarstva. S 4,5-odstotno svetovno populacijo so ZDA odgovorne za okoli 28 odstotkov ustvarjenih toplogrednih plinov na svetu. Najbolj problematične so emisije ogljikovega dioksida, ker ogljikov dioksid zelo dolgo obstane v atmosferi. Okoli polovica ogljikovega dioksida, ki nastane ob izgorevanju fosilnih goriv, se zadrži v atmosferi še 100 let po nastanku, ena petina pa še 1000 let po nastanku (Karl in drugi 2009, 15).

V zadnjih 50 letih se je povprečna temperatura zraka v ZDA zvišala za več kot 1 °C zaradi naraščanja koncentracije plinov, ki zadržujejo toploto v atmosferi. Koncentracija teh plinov narašča zaradi vse večjega onesnaževanja zraka, kar posledično vodi v nadaljnje dvigovanje povprečne temperature zraka. Do konca stoletja bi se lahko povprečna temperatura zraka dvignila za kar 5 °C na podlagi scenarijev, ki predvidevajo višjo raven onesnaženja zraka, in do 3 °C po scenarijih, ki predvidevajo nižjo raven onesnaženja zraka (IPCC 2007, 13). Posledice segrevanja ozračja so jasno vidne pri spremembi padavin. V zadnjih 50 letih se je število padavin povečalo za 5 odstotkov, pri čemer so severni in vzhodni predeli ZDA postali bolj vodnati, južni in zahodni predeli ZDA pa bolj suhi. Severovzhodni del ZDA se zato vse pogosteje srečuje s poplavami, medtem ko jugozahodni del ZDA vse pogosteje prizadene suša. Na splošno se je količina padavin ob nalivih v zadnjem stoletju povečala za 20 odstotkov (pretežno na severovzhodu ZDA), poleg tega so nevihte postale močnejše. V zadnjih 50 letih se je povečalo tudi število vročinskih valov in regionalnih suš. Severni predeli ZDA imajo več vročih dni in noči, manj mrzlih dni in noči in manj dni pod lediščem. V zadnjih 30 letih je tudi povprečna letna površinska temperatura morja narasla za skoraj 1 °C. Ker se oceani segrevajo, dajejo več energije orkanom, ki razvijajo vse večjo moč, kar se je pokazalo ob uničevalni moči orkana Katrina leta 2005 (Karl in drugi 2009, 27–40).

Kljub številnim gospodarskim in okoljskim izzivom imajo ZDA precej potenciala, da vključijo okoljske probleme v gospodarske projekte, predvsem na področju energije, transporta in kmetijstva. Po mnenju OECD (2005, 16) bodo ZDA morale oblikovati in izvajati celovito okoljsko politiko, izboljšati stroškovno učinkovitost in koordinacijo projektov, intenzivneje vključiti okoljske probleme v gospodarske odločitve in razviti mednarodno okoljsko sodelovanje.

Takšen proces se je odvijal že v 60. in 70. letih 20. stoletja, ko so zaradi pritiskov okoljskih gibanj ZDA sprejele številne ambiciozne okoljske zakone, ki naj bi spodbudili reševanje okoljskih problemov. Kljub prvotni zagnanosti pri oblikovanju okoljske zakonodaje se večina ciljev, zapisanih v teh okoljskih zakonih, do danes ni uresničila. Razvoj aktivne okoljske politike v ZDA zato stagnira in v 21. stoletju se del države, predvsem mesta ob vzhodni in zahodni obali, ob Mehiškem zalivu ter starejša industrijska območja, soočajo s slabo kakovostjo zraka. Velik del notranjih voda, tretjina rek in polovica jezer ostaja onesnaženih in neprimernih za plavanje ali ribolov. Predeli, odvisni od podtalne vode, se še vedno soočajo s pomanjkanjem vode, primerne za pitje, a analize o stopnji nevarnosti številnih pesticidov za

zdravje ljudi še niso bile narejene. Veliko vrst, ki je bilo razglašanih za ogrožene, ima takšen status še danes (Repetto 2006, 3).

Ohranjanje starih praks pridobivanja energije in nesprejetje aktivne okoljske politike na zvezni ravni bi lahko imelo resne posledice za trajnostni razvoj in konkurenčnost ameriškega gospodarstva. Če bodo ZDA želele ohraniti konkurenčnost in zmanjšati onesnaženost okolja, bodo morale politike vsebovati rešitve, ki temeljijo na tako imenovani zeleni rasti (ang. *green growth*),¹ kjer gospodarski napredek vključuje trajnostni razvoj in upošteva vpliv na okolje.

Odnos med okoljsko politiko in konkurenčnostjo v ZDA je že desetletja tema polemik. Nasprotniki okoljske politike, kot so industrije s fosilnimi gorivi, trdijo, da okoljski predpisi povečujejo proizvodne stroške, kar slabi konkurenčno pozicijo podjetij. Vendar to ne drži v primerih, ko je okoljska politika zastavljena tako, da aktivno spodbuja vlaganje v raziskave in razvoj naprednih tehnologij, ki so prijazne okolju in ki spodbujajo konkurenčnost podjetij.

Prvi cilj magistrskega dela je zato raziskati pomen aktivne okoljske politike, ki bi omogočila ter spodbudila inovacije in razvoj okolju prijaznih tehnologij za konkurenčnost ZDA. V ta namen bom preverjala sledečo hipotezo:

ZDA bi z nadaljnjim razvojem aktivne okoljske politike lahko izboljšale svojo konkurenčnost, saj aktivna okoljska politika spodbuja inovacije in razvoj okolju prijaznih tehnologij v podjetjih, kar vodi v večjo produktivnost in konkurenčnost države.

Razvoj aktivne okoljske politike na zvezni ravni od 90. let 20. stoletja dalje ni napredoval, ker v tem času ni bilo dovolj politične podpore za učinkovite okoljske ukrepe. Po mnenju Brynerja (2008, 320) so glavni krivec za zastoj razvoja aktivne okoljske politike interesne skupine. Interesne skupine so ključnega pomena za razumevanje oblikovanja politik v ZDA. Interesne skupine med sabo tekmujejo glede definiranja problemov, pri pridobivanju finančnih sredstev, kako bodo oblikovane in izbrane rešitve in kako se bodo politike izvajale.

Posebno vplivne in močne so interesne skupine, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi. Njihov cilj je na vsak način ohraniti uporabo fosilnih goriv in povečati dobiček svojih klientov. Zato intenzivno lobirajo proti aktivni okoljski politiki, ki spodbuja uporabo okolju prijaznih virov energije, to pa povečuje proizvodne stroške in zmanjšuje dobiček industrij s

¹ Zelena rast pomeni spodbujati gospodarsko rast in razvoj ter hkrati zagotavljati, da naravne dobrine še naprej zagotavljajo vire in okoljske storitve, od katerih je odvisna naša blaginja. Zato je treba z njo spodbujati naložbe in inovacije, ki bodo podprle trajno rast in prinesle nove gospodarske priložnosti (OECD 2011).

fosilnimi gorivi (Bryner 2008, 238). Namen aktivne okoljske politike je spodbujati podjetja, da razvijajo okolju prijazno tehnologijo in s tem na dolgi rok povečajo lastno produktivnost in konkurenčnost, kar posledično vodi v povečanje konkurenčnosti ZDA.

Drugi cilj magistrskega dela je zato ugotoviti, ali interesne skupine, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, vplivajo na zastoj razvoja aktivne okoljske politike. V magistrskem delu zato preverjam hipotezo:

Interesne skupine, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, zavirajo razvoj aktivne okoljske politike, ker učinkovito lobirajo v kongresu proti sprejetju nadaljnjih okoljskih zakonov.

1.1 Opredelitev predmeta raziskovanja

Aktivna okoljska politika, ki bi z nadaljnjim razvojem pozitivno vplivala na konkurenčnost ZDA, je osrednja tema magistrskega dela. Skozi magistrsko delo predstavim, kako lahko nadaljnji razvoj aktivne okoljske politike prispeva h konkurenčnosti ZDA in kaj zavira celostni razvoj aktivne okoljske politike.

Koncept konkurenčnosti države je relativno nov, saj se je v preteklosti konkurenčnost navezovala le na podjetja. Kot številne definicije pa ima tudi konkurenčnost držav številne interpretacije.

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development* – OECD) je leta 1992 definirala konkurenčnost države kot stopnjo, po kateri država v pogojih popolne konkurence in poštenih tržnih razmer proizvaja izdelke in omogoča storitve, ki ustrezajo zahtevam mednarodnih trgov. Hkrati pa dolgoročno ohranja in povečuje realni dohodek prebivalstva (OECD 1992, 237).

Svetovni gospodarski forum (2012, 4) definira konkurenčnost držav kot skupek institucij, politik in dejavnikov, ki določajo raven konkurenčnosti države. Raven produktivnosti na drugi strani določa raven ekonomske blaginje. Raven produktivnosti prav tako določa, kolikšni so dobički od investicij v inovacije in kakšen je tehnološki napredek, kar je glavno gonilo za rast in konkurenčnost države.

V magistrskem delu izpostavim Porterjevo definicijo konkurenčnosti države, ki služi kot osnova vsem ostalim definicijam in interpretacijam. Po mnenju Porterja (1990, 625) konkurenčnost države zajema nacionalno produktivnost, ki je povprečje produktivnosti

podjetij v državi. Torej, kolikor so konkurenčna podjetja posamezne države, toliko je konkurenčna država sama. Ker se v magistrskem delu osredotočam na ZDA, podrobneje predstavim njihove probleme s konkurenčnostjo in upadom inovacij.

Seveda takšno stanje ni nespremenljivo, saj lahko na izboljšanje konkurenčnosti države vplivajo številni mehanizmi, med katerimi je tudi okoljska politika. V magistrskem delu vpeljem koncept aktivne okoljske politike, ki zajema zakone in predpise na zvezni ravni, ki motivirajo in usmerjajo podjetja, da z zmanjšanjem negativnih vplivov na okolje hkrati zmanjšajo proizvodne stroške in postanejo bolj konkurenčna. Ker pa razvoj aktivne okoljske politike v ZDA stagnira, za kar so v veliki meri odgovorne interesne skupine, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, podrobneje proučim njihov vpliv na odločitve kongresa. Aktivna okoljska politika namreč spodbuja razvoj okolju prijaznih tehnologij in virov energije, kar pa industrija s fosilnimi gorivi zavrača, saj to zmanjšuje njeno konkurenčnost in dobičkonosnost.

1.2 Utemeljitev relevantnosti teme

Na konkurenčnost države vplivajo številni dejavniki, kot so naravni viri, klimatski pogoji, izobražena delovna sila, infrastruktura in vladne politike, vendar pa se zaradi širine problematike v magistrskem delu osredotočam le na okoljsko politiko, ki lahko hkrati vpliva na rast konkurenčnosti in na izboljšanje kakovosti okolja.

Skozi magistrsko delo opredelim pojem aktivne okoljske politike in kako aktivna okoljska politika lahko stimulira gospodarsko rast in s tem poveča konkurenčnost države. S tem tudi poudarim pomen celostne zakonodaje na zvezni ravni, ki na trgu vzpostavi ravnovesje ter podjetjem postavi smernice, ki so poenotene v vseh zveznih državah, kar daje trgu stabilnost.

Mnenje, da okoljska politika lahko pozitivno vpliva na konkurenčnost države, je pogosto tarča kritik različnih strokovnjakov, kot sta Morgan (2012) in Lieberman (2011, 53–60), ki trdijo, da ostrejša okoljska zakonodaja zavira konkurenčnost držav in da so neobnovljivi viri energije cenovno relativno ugodni za proizvodnjo. V magistrskem delu ugotavljam, da temu ni tako in da je na dolgi rok ključnega pomena za razvoj gospodarstva ZDA okolju prijazna energija, ki poleg velikega potenciala za tehnološki razvoj in ustvarjanja delovnih mest tudi ne onesnažuje ozračja, kot je to značilno za industrije z neobnovljivimi viri energije.

V magistrskem delu me vodi razmišljanje, ki ni konvencionalno in ki stremi k izboljšanju konkurenčnosti ZDA, vendar ne na račun okolja. Skozi magistrsko delo ugotavljam, da sta lahko okolje in gospodarska rast komplementarna pod pogojem, da je okoljska politika

zasnovana tako, da spodbuja podjetja k inoviranju in iskanju novih, okolju prijaznih rešitev, ki hkrati povečujejo njihovo produktivnost in konkurenčnost.

Povezavo med aktivno okoljsko politiko in konkurenčnostjo države predstavim na primeru ZDA. Ker se okoljska politika ZDA od 90. let dalje ni bistveno spremenila, analiziram razloge za zastoj aktivne okoljske politike, podrobneje pa se osredotočim na interesne skupine, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi. Z empirično analizo primerjam vpliv interesnih skupin, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, in interesnih skupin, ki zastopajo industrijo z okolju prijazno tehnologijo. S tem prikažem razmerje moči med interesnimi skupinami, ki zastopajo industrijo z neobnovljivimi viri energije, ki nasprotujejo novim okoljskim zakonom, ter okoljskimi interesnimi skupinami, ki podpirajo okoljsko zakonodajo. Poleg tega proučim razmerje med finančnimi sredstvi, namenjenimi političnim kampanjam članov predstavniškega doma in senata, ker ugotavljam povezavo med upadom števila sprejetih okoljskih zakonov v zadnjih letih in finančnimi sredstvi, ki so namenjena predstavnikom kongresa, da glasujejo proti predlogom okoljskih zakonov.

1.3 Metodologija

Za namen preverjanja prve hipoteze v prvem delu z analizo sekundarnih virov predstavim koncept konkurenčnosti države, ki ga je oblikoval Porter (1990, 625). Porter je vodilni teoretik na področju konkurenčnosti držav in regij, ki je pred več kot 20. leti razvil koncept konkurenčnih prednosti držav. Porter je po večletnih raziskavah prišel do sklepa, da nacionalno okolje pomembno vpliva na konkurenčnost podjetij, konkurenčnost države pa je rezultat produktivnosti podjetij v državi (Porter 1990, 6). Ker nekatere države bolj učinkovito spodbujajo napredek in razvoj kot druge, je razvil diamant konkurenčnih prednosti, ki zajema dejavnike, ki vplivajo na konkurenčnost podjetij in posledično države. Zato s pomočjo Porterjevega diamanta konkurenčnih prednosti najprej predstavim dejavnike, ki vplivajo na konkurenčnost države, s posebnim poudarkom na vlogi vlade in njeni možnosti oblikovanja politik. Vlada namreč oblikuje politike, med katerimi je tudi okoljska, ki vplivajo na gospodarske razvojne strategije in razmere na trgu, kar posledično vpliva na konkurenčnost gospodarstva.

Poleg tega je Porter razvil teorijo, imenovano 'Porterjeva hipoteza'. Porterjeva hipoteza predpostavlja, da kakovostno zasnovani okoljski predpisi spodbujajo učinkovitost in inoviranje podjetij, kar jih dela bolj konkurenčne na trgu. V drugem delu magistrskega dela zato s pomočjo Porterjeve hipoteze definiram aktivno okoljsko politiko in kaj ta vključuje. Z

analizo sekundarnih virov predstavim, kakšen pomen ima aktivna okoljska politika za podjetja in kako lahko aktivna okoljska politika vpliva na konkurenčnost države. Za širše razumevanje okoljske politike opišem tudi negativne učinke neustrezno zasnovane okoljske politike in predstavim pozitivne lastnosti učinkovito zasnovane okoljske politike. Ker se v magistrskem delu osredotočam na ZDA, v nadaljevanju predstavim gospodarsko stanje in stanje okoljske politike v ZDA.

V tretjem delu ugotavljam vzroke za zastoj razvoja okoljske politike v ZDA. Zato v nadaljevanju proučim politično ureditev ZDA, ker po mnenju Repetta (2004, 3) politični sistem ZDA zavira hitre spremembe zakonodaje, ker so v sprejemanje zakonodaje vpleteni številni akterji, med katerimi so tudi interesne skupine. Interesne skupine z lobiranjem vplivajo na glasovanje kongresnikov o predlogih zakonov in s tem na razvoj posameznih politik na zvezni ravni (Bryner 2008, 320). Na sprejemanje okoljske zakonodaje aktivno vplivajo raznolike interesne skupine, ker okoljski zakoni vplivajo tako na poslovanje podjetij kot na širšo javnost. V magistrskem delu se osredotočim na posebno skupino interesnih skupin, ki zastopa interese industrije s fosilnimi gorivi. Te interesne skupine z intenzivnim lobiranjem vplivajo na odločitve kongresnikov v zvezi z okoljsko politiko, zato za preverjanje druge hipoteze v zadnjem delu magistrskega dela proučujem moč interesnih skupin, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi. S pomočjo primerjalne analize finančnih sredstev, namenjenih lobiranju in političnim kampanjam, ugotavljam, kako vplivna je industrija s fosilnimi gorivi, ki namenja veliko sredstev za lobiranje proti okoljski politiki in za politične kampanje kongresnikov, v primerjavi s skupinami, ki podpirajo okoljsko politiko in okolju prijazno tehnologijo. Nato primerjam dve najmočnejši skupini na strani industrije s fosilnimi gorivi in na strani okoljskih interesov, ki sta med letoma 2007 in 2012 namenjali največ finančnih sredstev za politične kampanje članov predstavniškega doma in senata. Na podlagi tega naredim še analizo glasovanj v predstavnem domu in senatu o predlogih zakonov, povezanih z okoljsko politiko, med letoma 2007 in 2012, ter oblikujem sklepne ugotovitve.

2 KONKURENČNOST DRŽAVE

V magistrskem delu pojasnjam vpliv aktivne okoljske politike na konkurenčnost države. Zato bom na začetku najprej pojasnila koncept konkurenčnosti države in kateri dejavniki nanjo vplivajo. Koncept konkurenčnosti je predmet raziskav številnih ekonomistov. Konkurenčnost lahko proučujemo na ravni podjetij, panog ali držav, pri čemer je najbolj sporna prav konkurenčnost države, saj države med sabo ne tekmujejo na trgu, kot to počnejo

podjetja. Konkurenčnost države lahko po mnenju Porterja (1990, 625) določimo le prek konkurenčnosti njenih podjetij. Država pa lahko na konkurenčnost podjetij vpliva prek sooblikovanja podpornih in sorodnih panog, razmer na strani produkcijskih faktorjev, intenzivnosti domačega povpraševanja ter strategij podjetij in tekmovalnosti na trgu, v okviru institucij, davčnega sistema, javnega zdravstva in različnih politik (Porter 1990, 127). V sklop dejavnikov, ki vplivajo na konkurenčnost podjetij in posledično tudi države, spada tudi okoljska politika.

2.1 Koncept konkurenčnosti države

Konkurenčnost države je pojem, ki se je začel postopoma uveljavljati v osemdesetih letih 20. stoletja. Pred tem pa so ekonomske teorije proučevale konkurenčnost zgolj na ravni podjetij. Seveda je na ravni podjetij mednarodna konkurenčnost pomembna, vendar pa se je mednarodna konkurenčnost na ravni podjetij v zadnjih dvajsetih letih precej spremenila zaradi spreminjajočih se vzorcev mednarodne trgovine, globalizacije svetovnega gospodarstva, hitrega širjenja tehnologije in informacij ter rasti transnacionalnih organizacij. Zaradi poudarjanja konkurenčnosti podjetij na mednarodnem trgu se je povečalo tudi zanimanje za mednarodno konkurenčnost na ravni držav (Smit 2010, 107).

Koncept konkurenčnosti izvira iz analize podjetij in se navadno definira le na ravni podjetij. Sčasoma pa je konkurenčnost postala del ocenjevanja držav in regij. Konkurenčna prednost držav je postala pomembna tema ekonomskih politik. Zanimanje za to področje pa so sprožila predvsem dela Michaela Porterja (Aiginger 2006, 63).

Porter spada med vplivne sodobne ekonomske teoretike in v novi teoriji konkurenčnih prednosti držav ugotavlja, da konkurenčne prednosti države ustvarjajo konkurenčna podjetja in zato lahko konkurenčnost države določimo le prek konkurenčnosti njenih podjetij. Posledično je edini ustrezen koncept konkurenčnosti na ravni države njena nacionalna produktivnost, ki vključuje povprečje produktivnosti podjetij v državi. Produktivnost dela in kapitala v podjetjih pa je odvisna od kakovosti in lastnosti izdelkov ter učinkovitosti procesa izdelave (Porter 1990, 625).

Po mnenju nekaterih teoretikov, kot je Krugman, je koncept konkurenčnosti precej splošen, poleg tega so priporočila za oblikovanje politik v zvezi s konkurenčnostjo nesmiselna. Po mnenju Krugmana (1996, 17–24) države ne tekmujejo na mednarodni ravni, saj niso kot podjetja, ki tekmujejo na globalnem trgu. Kohler (v Smit, 2010, 106) pritrjuje Krugmanu, da

države med sabo ne tekmujejo, ker je trgovanje igra pozitivne vsote in zato blaginjo države določa absolutna raven produktivnosti in ne razvrstitev na mednarodni lestvici konkurenčnosti.

Kljub temu konkurenčnost držav vzbuja pozornost vlad, podjetij, kot tudi strokovnjakov. Po mnenju Penga (2009, 125) je Porterjev diamant konkurenčnih prednosti najsodobnejša teorija, ki razlaga konkurenčnost držav. To je prva teorija, ki vključuje več ravni, s čimer realistično poveže podjetja, industrije in države, medtem ko so predhodne teorije razlagale konkurenčnost zgolj na eni ali dveh ravneh.

2.2 Dejavniki vpliva na konkurenčnost države

Ekonomске teorije se razhajajo tudi glede vprašanj, kaj na konkurenčnost države sploh vpliva in kako jo meriti. Vpliv države na nacionalno konkurenčnost je predmet proučevanja novih teorij mednarodne menjave, konkurenčne prednosti podjetij, panog ali držav pa so kratkoročne narave. Zato je mogoče nanje vplivati in jih razvijati, pri tem pa sodelujejo tako podjetja kot tudi država. Država namreč posredno vpliva na produktivnost podjetij prek sooblikovanja faktorskih pogojev in pogojev povpraševanja, to pa počne prek politik, ki zajemajo predpise in ukrepe (Porter 1990, 72).

Za razlago konkurenčnih prednosti gospodarstva posamezne države je Porter (1990, 127) oblikoval diamant konkurenčnih prednosti. Konkurenčnost države je odvisna od nacionalnih razlik in kombinacije štirih glavnih dejavnikov, ki narekujejo okolje delovanja in konkurenčnost podjetij. Države so uspešne v tistih panogah, kjer so dejavniki najugodnejši in kjer hitrost razvoja povezanih dejavnikov omogoča trajnostno konkurenčno prednost.

Dejavniki v Porterjevem diamantu, ki vplivajo na konkurenčnost gospodarstva posamezne države, se delijo na osnovne in zahtevnejše. **Osnovni dejavniki** ne zahtevajo veliko investicij za uporabo v proizvodnem procesu, zajemajo pa naravne vire, klimatske pogoje, geografsko lego in nizko izobraženo delovno silo. **Zahtevnejši dejavniki** se oblikujejo prek investicij in inovacij, zajemajo pa moderno komunikacijsko infrastrukturo, visoko izobražene kadre in raziskovalne institucije na področju naprednih tehnologij.

Dejavniki se delijo tudi glede na specifičnost, in sicer na splošne in specializirane dejavnike. **Splošni dejavniki** vključujejo ustrezno infrastrukturo in motivirane delavce z visoko izobrazbo, ki so lahko zaposljivi v različnih gospodarskih panogah. **Specializirani dejavniki** pa vključujejo visoko izobražene kadre na področju visoko razvitih tehnoloških panog. Ko

ima država na razpolago specializirane dejavnike, lahko dosega dolgoročno konkurenčnost (Porter 1990, 77–9).

Znotraj držav podjetja med sabo tekmujejo, in prav to rivalstvo je po mnenju Porterja najpomembnejši dejavnik konkurenčne prednosti države. Domače rivalstvo med podjetji jih sili, da so stroškovno konkurenčna, da izboljšujejo kakovost izdelkov in da vlagajo v inovacije. Podjetja so tista, ki tekmujejo na mednarodnem trgu, mednarodna konkurenčnost države pa vpliva na konkurenčno prednost podjetij, ki na mednarodnem trgu tekmujejo. Prav to prepričanje je vodilo v razmišljanje, da tako kot podjetja tudi države tekmujejo na mednarodnem trgu in da je to 'igra z ničelno vsoto', kar drugače velja za podjetja. To pa je v nasprotju s prepričanjem, da je trgovanje držav 'igra s pozitivno vsoto' (Smit 2010, 117).

Porter navaja štiri dejavnike konkurenčnosti:

1. razmere na strani produkcijskih faktorjev zajemajo produkcijske faktorje, ki jih ima gospodarstvo na razpolago, ter znanje podjetij, da te vire učinkovito uporabijo.

2. razmere na strani domačega povpraševanja zajemajo obseg in kakovost domačega povpraševanja, pri čemer zahtevnejši domači kupci ustvarjajo večji pritisk na podjetja, da inovirajo in ustvarjajo kakovostne izdelke. Podjetja že zgodaj dobijo informacijo o tem, kaj potrošniki potrebujejo in zahtevajo. To podjetja tudi sili v inoviranje in razvijanje novih izdelkov, kar jim posledično daje prednost pred ostalimi podjetji na svetovnih trgih.

3. sorodne in podporne panoge, ki so konkurenčne na svetovnih trgih, pozitivno vplivajo na ustvarjanje konkurenčne prednosti neke panoge na ravni države. Domači dobavitelji, ki so konkurenčni na svetovnih trgih, prenašajo znanje in informacije na ostala podjetja in panoge, s katerimi sodelujejo na domačem trgu.

4. strategije podjetij, struktura in tekmovalnost na domačem trgu, ki so odvisne od vrednot, norm in ciljev domačega gospodarstva. Določen pristop k vodenju podjetij lahko ustvari konkurenčne prednosti v določenih panogah in na svetovnih trgih. Poleg tega prisotnost močnih konkurentov na domačem trgu sili podjetja, da vlagajo v inovacije in postajajo bolj konkurenčna (Porter 1990, 71–130).

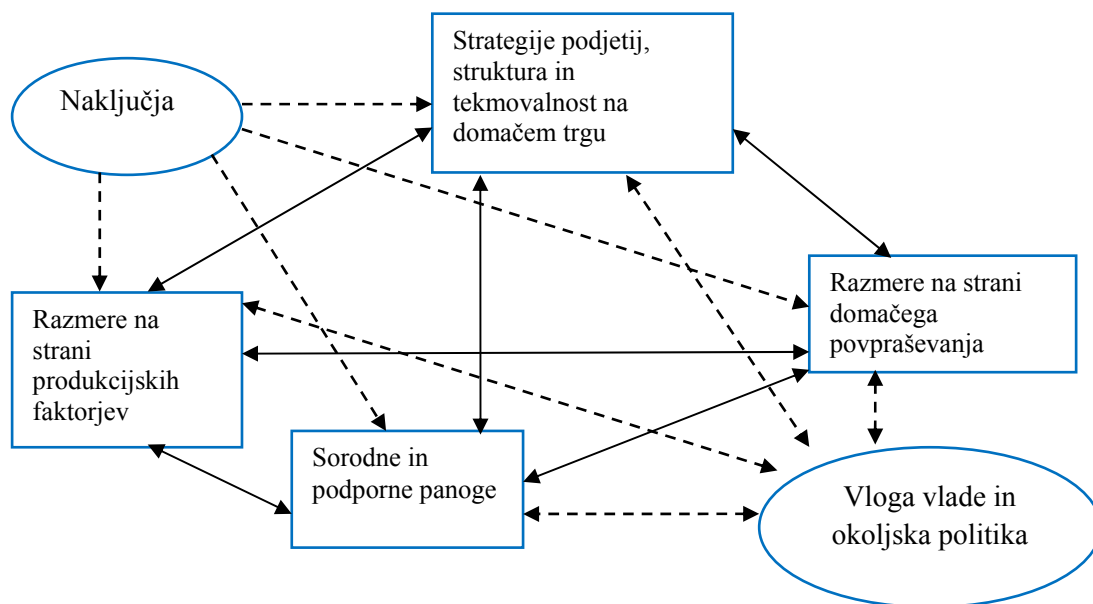
Zgoraj omenjeni dejavniki so med sabo povezani in narekujejo okolje delovanja in tekmovanja podjetij ter so ključnega pomena za konkurenčnost nekega gospodarstva. Poleg

omenjenih štirih dejavnikov vplivata na dogajanje v gospodarstvu posamezne države še dva dejavnika, in sicer:

- **naključja**, ki predstavljajo nepredvidljive dogodke izven nadzora podjetij,
- **vlada**, ki lahko posredno s svojimi ukrepi spodbuja konkurenčnost gospodarstva z vplivanjem na glavne dejavnike v diamantu.

Po mnenju Porterja (2008, 201) so politike vlade uspešne takrat, ko ustvarijo ugodne pogoje za podjetja, da lahko le-ta dosežejo konkurenčno prednost. Torej je vlada uspešnejša, ko igra posredno vlogo, in ne neposredno. Ker ima okoljska politika, ki jo izvaja vlada, posreden vpliv na konkurenčnost države, sem v Porterjev diamant konkurenčnih prednosti vključila okoljsko politiko, ki kot eden od ukrepov vlade posredno vpliva na vse štiri osnovne dejavnike.

Slika 2.1: Porterjev diamant konkurenčnih prednosti

Vir: Prirejeno po Porter (1990, 127).

V okviru koncepta konkurenčnosti države se vloga države torej omejuje na zagotavljanje pogojev, v katerih bodo podjetja lahko uspešno tekmovala s podjetji iz drugih držav. Eden od pogojev poslovanja, ki jih država zagotavlja za uspešno tekmovanje z drugimi državami in s katerimi se podjetja srečujejo, je tudi okoljska politika. Ker je okoljska politika eden od dejavnikov, ki vplivajo na produktivnost in konkurenčnost podjetij, posledično vpliva tudi na konkurenčnost države.

Porter (1998, 45–7) torej poudarja, da lahko država s svojimi politikami vpliva na ustvarjanje konkurenčnih prednosti podjetij. Spremembe v zakonodaji so lahko inovacijski impulz, ki podjetjem, ki ga prva zaznajo in izkoristijo, prinese konkurenčne prednosti. Tako le-ta dosežejo ekonomijo obsega, zmanjšajo stroške skozi učenje, vzpostavijo vezi s kupci in dobavitelji, uveljavijo blagovno znamko in izkoristijo že utečene tržne poti. Za državo, kjer taka podjetja delujejo, pa to pomeni povečanje nacionalne produktivnosti. Vloga države kot zunanje spremenljivke je tako pomembna na vseh ravneh njenega delovanja. Država pospešuje ali ovira konkurenčnost podjetij na trgu prek vplivanja na razpoložljivost proizvodnih dobrin, zahtevnost domačega povpraševanja, intenzivnost konkurence v panogah ter kakovost sorodnih in podpornih panog. Konkurenčnost države je odvisna tudi od njene sposobnosti privabljanja visoko produktivnih podjetij in ustvarjanja pogojev, ki omogočajo doseganje visoke produktivnosti v že obstoječih podjetjih z ustvarjanjem pritiskov ali spodbud ter posredovanjem informacij o strukturnih spremembah v svetu. Država lahko na svojo konkurenčnost vpliva prek institucij, davčnega sistema, javnega zdravstva ter izobraževalne, protimonopolne, regulatorne, fiskalne in monetarne politike. Med številnimi mehanizmi, ki omogočajo stimuliranje konkurence, pa je tudi okoljska politika.

Porterjev diamant konkurenčnih prednosti tako precejšnjo vlogo pripisuje državi. Pri tem pa Porter analizira le vplive na podjetja v sami državi. Nekateri kritiki, kot so Rugman in Verbeke (1990, 51) ter Dunning (1992, 7), kritizirajo Porterja, ker se osredotoča zgolj na domača podjetja in ne vključuje tujih podjetij ne držav, s katerimi trguje določena država. Zato Porterjev diamant konkurenčnih prednosti ni primeren za manjše države, saj ne upošteva vpliva največjega trgovskega partnerja na državo in tako zanemarja vpliv drugih držav na konkurenčnost domačega gospodarstva. Poleg tega zanemarja vlogo mednarodnih organizacij in mednarodnih tržnih tokov, ki vplivajo na konkurenčnost držav. V mojem magistrskem delu pa je Porterjev diamant konkurenčnih prednosti prenešen na primer največjega gospodarstva na svetu, ZDA, in služi kot osnova za preverjanje prve hipoteze, da bi ZDA z nadaljnjim razvojem aktivne okoljske politike lahko izboljšale svojo konkurenčnost, saj aktivna okoljska politika spodbuja podjetja k inoviranju in razvoju okolju prijaznih tehnologij, kar vodi v večjo produktivnost in konkurenčnost.

3 AKTIVNA OKOLJSKA POLITIKA

Politike, ki aktivno spodbujajo inovacije, stimulirajo predvidljivo povpraševanje na trgu, kar je ena največjih gonilnih sil svetovnih investicij (Litman 2011, 1). Zaradi vse večjih okoljskih

sprememb in z njimi povezanih stroškov postaja aktivna okoljska politika pomemben element pri spodbujanju konkurenčnosti gospodarstva in razvoja okolju prijaznih tehnologij. Strategije okoljske politike, med katere spada na primer zmanjšanje emisij, tako pomagajo doseči tako gospodarske kot okoljske cilje ter povečajo gospodarsko produktivnost, zaposlenost in blaginjo (Atkinson in drugi 2009, 14).

Aktivna okoljska politika mora biti po mnenju Estyja in Charnovitza (2012, 120) natančno strukturirana in predvidljiva, če želi pozitivno vplivati na konkurenčnost države. Vendar pa ZDA od 90. let 20. stoletja niso bistveno napredovale v razvoju okoljske politike. Brez koherentne okoljske politike ameriška podjetja ne morejo racionalno odločati o nadaljnjih investicijah, ki imajo pomembne energetske posledice, kot je gradnja elektrarn, opreme in proizvodov. Zato so inovacije v ZDA upadle in se ameriška podjetja soočajo s težavami, ko na trgu tekmujejo s tujimi podjetji, kjer so okoljske politike bolj razvite. Po njunem mnenju so očitki, da vlaganje v čisto energijo škodi konkurenčnosti države, neupravičeni, saj se prvih deset držav na lestvici okoljske uspešnosti (*Environmental Performance Index – EPI*)² iz leta 2010 uvršča tudi v prvo polovico najbolj konkurenčnih držav na lestvici mednarodne konkurenčnosti (*Global Competitive Index – GCI*)³ iz leta 2011, kar šest pa jih je med prvo četrtino. Deset držav z najslabšim EPI pa se uvršča med zadnjo tretjino na GCI iz leta 2011 (World Economic Forum 2011, 15; Emerson in drugi 2010, 8).

3.1 Definicija aktivne okoljske politike

Javna politika zajema sklop vladnih ukrepov ali pa neukrepov kot odgovor na družbene probleme. Izraža se v ciljih, javnost pa je o njih seznanjena prek uradnih izjav in predpisov, kot so zakoni, uredbe, odredbe in sodne odločbe. Politika izraža namero, da doseže določene cilje prek ustrezno izbranih sredstev v določenem časovnem obdobju (Kraft in Vig 2010, 4). Ker je pojem javne politike splošen, v magistrskem delu vpeljem pojem aktivne politike, ki natančneje izraža namen in cilje politike na podlagi definicije regulativnih standardov teoretikov Porterja in van der Lindeja. Ker pa se politike v ZDA oblikujejo tako na zvezni ravni, na ravni zveznih držav in na lokalni ravni, se bom zaradi obširnosti tematike osredotočila le na aktivno okoljsko politiko ZDA na zvezni ravni.

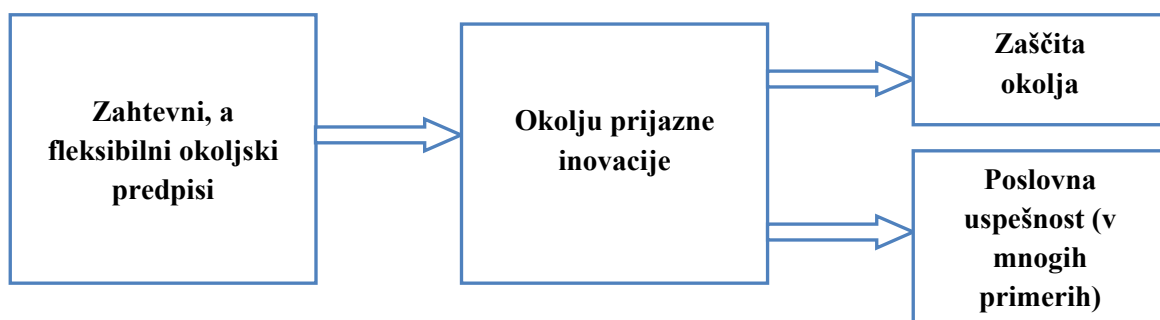
² Indeks okoljske uspešnosti, pripravljen s strani univerz Yale in Columbia, v sodelovanju s Svetovnim gospodarskim forumom in Skupnim razvojnim centrom Evropske komisije, razvršča države glede na uspešnost izvajanja politik, ki vključujejo kakovost okolja, zdravja in raznolikost ekosistemov. Ti indikatorji ocenjujejo, kako blizu so države zastavljenim okoljskim ciljem (Emerson in drugi 2010, 4).

³ Indeks mednarodne konkurenčnosti, pripravljen s strani Svetovnega gospodarskega foruma, razvršča države glede na makroekonomske in mikroekonomske/poslovne kazalce.

Porter in van der Linde (1995a, 110) definirata okoljske predpise, ki jih zajema okoljska politika. Z uspešnimi predpisi si vlada prizadeva ustvariti najboljše priložnosti za inoviranje, zato morajo le-ti biti fleksibilni, pri čemer podjetjem puščajo proste roke pri tem, kako se lotiti inoviranja. Poleg tega morajo vlade prek predpisov spodbujati podjetja k nenehnemu napredku, zato se predpisi ne smejo omejevati na določeno vrsto tehnologije. Predpisi morajo hkrati pustiti čim manj nejasnosti pri implementaciji vsake faze ukrepov, s čimer vsem akterjem nudijo jasno oporo in smernice za delovanje. Aktivna okoljska politika v magistrskem delu vključuje zgoraj opisane predpise, saj je namen aktivne okoljske politike stimulirati inovativnost, ki vodi v večjo konkurenčnost podjetij in posledično tudi v večjo konkurenčnost države same.

Pojem aktivna okoljska politika vključuje predpise, ki temeljijo na Porterjevi hipotezi. Porterjeva hipoteza predpostavlja, da lahko okoljski predpisi, ki so ustrezno začrtani, vodijo v 'okoljsko izravnavo' in izboljšajo zaščito okolja. Poleg tega lahko v mnogih primerih povsem izravnajo dodatne stroške okoljskih predpisov in povečajo poslovno uspešnost podjetij (Porter in van der Linde 1995b, 100). Porterjeva hipoteza, prikazana na sliki 3.1, predpostavlja, da okoljski predpisi, ki so zahtevni, a fleksibilni, spodbudijo inovacije, kar lahko vodi v večjo produktivnost in poslovno uspešnost podjetij, hkrati pa pozitivno vpliva na okolje.

Slika 3.1: Slikovna predstavitev Porterjeve hipoteze

Vir: Ambec in drugi (2011, 3).

Porter in van der Linde (1995b, 100) priznavata, da inovacije ne morejo vedno izravnati stroškov izpolnjevanja predpisov, še posebej ne na kratek rok, preden lahko ozaveščenost zmanjša stroške inovativnih rešitev. Torej ne trdita, da predpisi vedno izravnajo stroške skladnosti s predpisi in da vedno vodijo v inovacije ter večjo poslovno uspešnost oziroma dobičkonosnost podjetij, vendar pa se to zgodi pogosto. Porter s svojo hipotezo torej trdi, da

le dobro zasnovani predpisi vodijo v inovacije, ki v mnogih primerih izboljšajo poslovno uspešnost podjetij in izboljšajo zaščito okolja.

Porter in van der Linde pojasnjujeta, da obstaja najmanj pet razlogov, zakaj zahtevni, a fleksibilni okoljski predpisi vodijo v boljšo zaščito okolja in večjo poslovno uspešnost:

- Takšni predpisi opozarjajo podjetja na možno neučinkovito rabo sredstev in na možne tehnološke izboljšave.
- Osredotočajo se na zbiranje informacij in lahko dosežejo veliko koristi, saj izboljšujejo informiranost podjetij.
- Zmanjšujejo možnost, da bi bile okolju prijazne inovacije nekoristne.
- Ustvarjajo pritisk, ki spodbudi inovacije in napredek.
- Izenačujejo prehodno obdobje med podjetji.

3.2 Pomen aktivne okoljske politike

Kot že zapisano, dobro zasnovani predpisi v okviru aktivne okoljske politike vodijo v inovacije in večjo konkurenčnost podjetij ter države same. Torej so državni posegi potrebni in pomembni za stimuliranje okoljskih inovacij in za povečanje konkurenčnosti na trgu. Država lahko z različnimi mehanizmi, med katerimi je tudi okoljska politika, vpliva na svojo konkurenčnost. Država torej posredno, prek okoljske politike, vpliva na spremembe pogojev poslovanja podjetij in na njihovo produktivnost. To pa posledično vpliva na konkurenčnost države.

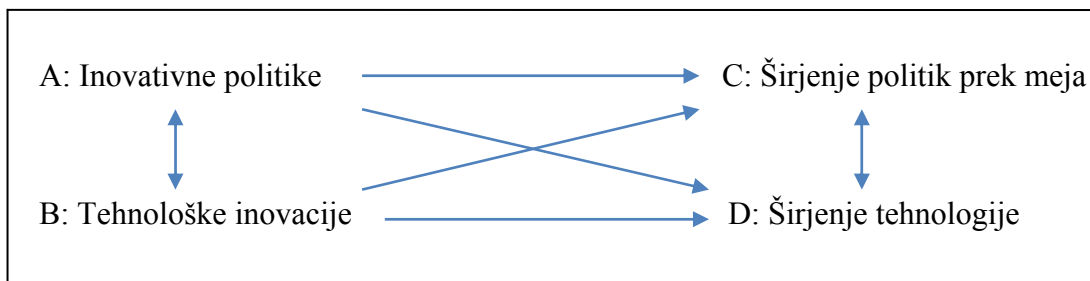
Po mnenju Krafta in Viga (2010, 3) državno poseganje lahko upravičimo z naravnimi omejitvami tržnega sistema in človeško naravo. Posameznike na trgu, ki je zelo tekmovalen, vodi želja po hitrih dobičkih, kar povzroči različne negativne eksternalije, kot so onesnaženost in drugi škodljivi učinki na okolje. Vlada skuša s predpisi uravnati tržne nepravilnosti, ki nastanejo, ko podjetja zaradi investicij v okolju prijazne rešitve na kratek rok niso dobičkonosna in v primerjavi z drugimi podjetji izgubljajo konkurenčnost. Poleg tega pa obseg in nujnost okoljskih problemov presega kapaciteto zasebnih trgov in prizadevanja posameznikov, da bi okoljske probleme rešili. Zaradi teh razlogov države, med katerimi so tudi ZDA, potrebujejo politike, ki skušajo reševati okoljske probleme in tržne nepravilnosti.

Seveda aktivna okoljska politika ne izvzema prostovoljnih pobud podjetij in posameznikov, ki so v svojih skupnostih lahko gonilo za spremembe. Poleg tega aktivna okoljska politika

vključuje širok obseg pristopov, vključno s tržnimi spodbudami, nove oblike soodločanja in strategije zagotavljanja informacij, ki nadomestijo splošne regulatorne politike, kjer je to potrebno. Glavno vodilo aktivne okoljske politike je uporabiti pristop, ki deluje najbolje, torej takšen pristop, ki pozitivno vpliva na okoljske izboljšave, zmanjša zdravstvena in ekološka tveganja ter spodbuja integracijo in ravnovesje med okoljskimi in ekonomskimi cilji (Kraft in Vig 2010, 3).

Tudi Jänicke in Klaus (2004, 33) menita, da ima država še vedno relativno veliko vpliva na svoj gospodarski razvoj s pomočjo politik, kar prikazuje slika 3.2.

Slika 3.2: Vpliv vladnih politik na inovacije

Vir: Jänicke in Klaus (2004, 40).

Na zgornji sliki je jasno prikazana povezava med ukrepi okoljske politike in okolju prijazno tehnologijo. Jänicke in Klaus (2004, 40) ločujeta med naslednjimi scenariji, odvisno od dejavnikov, ki vodijo k političnemu in tehnološkemu napredku:

- Spodbuda za tehnološke inovacije ($A \rightarrow B \rightarrow C \rightarrow D$): Okoljska politika države spodbudi tehnološke inovacije, ki se razširijo, če se istočasno razširi tudi politika, kot je bilo v primeru razvoja katalizatorja.
- Tehnološka spodbuda ($B \rightarrow A \rightarrow C \rightarrow D$): Obstoječa okolju prijazna tehnologija spodbudi razvoj okoljske politike, le-ta pa spodbudi razširitev tehnologije na trgu za splošno rabo (primer vetrne energije na Danskem).
- Politične spodbude ($A \rightarrow B \rightarrow D \rightarrow C$): Okoljska politika vodi v tehnološke inovacije, ki se razširijo na splošno rabo in zato se politika razširi preko meja države.
- Tehnološka prevlada ($B \rightarrow A \rightarrow D \rightarrow C$): Okoljske inovacije se uspešno razširijo na splošno rabo in zato so deležne tako nacionalne politične podpore, kot tudi mednarodne politične podpore.

- Politična prevlada ($A \rightarrow C \rightarrow B \rightarrow D$): Napredna okoljska politika se uspešno razširi v druge države, preden je na voljo ustrezna tehnologija.
- Avtonomen tehnološki razvoj ($B \rightarrow D$): Napredna okoljska tehnologija se uspešno razširi na splošno rabo brez politične podpore.

Jānicke in Klaus (2004, 40–1) na podlagi zgornjih scenarijev prideta do zaključka, da so državni ukrepi v smislu okoljske politike nujno potrebni za uspešen razvoj in splošno rabo okolju prijaznih inovacij. Dodajata, da gre v večini primerov za razmerje, ko okoljska politika spodbuja širjenje uporabe okolju prijaznih inovacij. Avtonomen razvoj okolju prijaznih tehnologij in njihova uspešna splošna raba pa sta izjemi.

Tudi Porter (1991, 168) je podobnega mnenja, saj pravi, da ostrejša okoljska politika ne pomeni poslabšanje konkurenčne pozicije države. Po njegovem mnenju okoljska politika po načelu ekonomskih spodbud lahko sproži proces inoviranja, le-ta pa bo vplivala na spremembo konkurenčnosti domačih podjetij. Pri tem se Porterjeva hipoteza, ki prinaša idejo splošne dvojne dividende, kjer se cilji gospodarske in okoljske politike dopolnjujejo, loči na dve ravni (Esty in Porter 2002, 40): po prvi različici velja, da se napredek na okoljskem področju lahko doseže brez žrtvovanja konkurenčnosti, po drugi različici pa bo proces inoviranja sčasoma povečal konkurenčnost podjetij do te mere, da bodo srednje in dolgoročne koristi podjetij pretehtale nad kratkoročnimi stroški podjetij, ki so nastali zaradi vpeljanega okoljskega predpisa.

Porterjeva hipoteza predpostavlja, da se bo v prihodnosti razvoj okoljskih in ekonomskih politik v smeri ponotranjenja eksternih okoljskih stroškov nadaljeval (Esty in Porter 1998, 41). V nasprotnem primeru so lahko podjetja, ki zaradi nepopolnih okoljskih predpisov prevalijo svoje stroške na družbo ali druga podjetja in se zato soočajo z nižjimi stroški kot okoljsko zavednejši konkurenti, bolj konkurenčna.

Porter poudarja potrebo po ustrezni in učinkoviti zakonodaji, ki bo zajemala ukrepe, kot so tržne pobude, davčne olajšave, spodbujanje inovacij in uvajanje čistih proizvodnih tehnologij. Ključnega pomena je, da ima podjetje svobodo pri izbiri tehnologije in metod za spoštovanje predpisov, čeprav je priporočljivo posvetovanje z vladnimi institucijami, saj je izmenjava informacij glede najnovejših in najbolj naprednih tehnologij ključnega pomena (Esty in Porter 1998, 37–9).

Za racionalno podjetje, ki izkorišča vse možnosti za zmanjševanje stroškov in povečevanje produktivnosti, namreč velja, da pred vpeljavo okoljskih predpisov ni potrebno izvajati aktivnosti, ki jih ti predpisi spodbujajo. Nepopolna informiranost menedžerjev potrjuje tezo, da še obstajajo neizrabljene možnosti za povečanje produktivnosti v podjetjih. Aktivna okoljska politika pri tem predstavlja zunanji pritisk, ki podjetja spodbudi k iskanju še neodkritih možnosti za okoljske izboljšave in hkratno povečanje produktivnosti (Esty in Porter 1998, 37, 40; Porter in van der Linde 1995a, 126). Zadnja predpostavka temelji na ugotovitvi, da aktivna okoljska politika ne bo negativno vplivala na konkurenčnost države, če bodo sprejeti okoljski ukrepi z vidika spodbujanja produktivnosti podjetij ustrezni ter učinkovito izvedeni.

Zgornje trditve pa temeljijo na ugotovitvah, da se podjetja sicer zavedajo okoljskih predpisov, a je na drugi strani večina podjetij prepričanih, da niso odgovorna za okoljske probleme. Majhna podjetja spoštujejo predpise, a nato pozabijo na nadaljnje korake. V preteklosti menedžerji niso posvečali veliko pozornosti okoljskim problemom in so zato več časa namenili drugim področjem poslovanja. Zato je treba spremeniti miselnost menedžerjev, ki se osredotočajo zgolj na minimalno spoštovanje okoljskih predpisov in ukrepajo le, ko so sprejeti novi predpisi. Podjetje, ki vključi okoljske predpise v svoje poslovne procese, navadno ne pričakuje, da se bodo okoljski predpisi sčasoma spremenili. Tako podjetje ne prepozna priložnosti, da bi ukrepalo vnaprej oziroma naredilo poslovne procese okolju še bolj prijazne, kot narekujejo predpisi. Zato lahko reforme okoljskih predpisov škodijo podjetjem, ki skušajo po liniji najmanjšega odpora slediti predpisom. Tako pa manj učinkovita podjetja zamenjajo učinkovita podjetja, ki skušajo izpopolniti svoje tehnološke in produkcijske zmožnosti, kar pozitivno vpliva na okolje in produktivnost gospodarstva (Hitchens 2001, 8).

3.2.1 Aktivna okoljska politika in konkurenčnost države

Postkeynesianski avtorji zagovarjajo trditev, da se visoka stopnja konkurenčnosti držav dosega prek sprememb v produktivnosti podjetij in z razvojem novih tehnologij. Ekonomska rast pa se po njihovem mnenju dosega prek investicij (Norčič 2000, 439–41). Uspešnost pri razvoju novih tehnologij je močno pogojena s sposobnostjo hitrega inoviranja, zato bodo le konkurenčna podjetja nove standarde obravnavala kot izziv in nanje odgovorila z inovacijami (Porter in van der Linde 1995a, 134). Že Schumpeter je nasprotoval statičnemu modelu popolne konkurence in je zagovarjal dinamičen model gospodarstva, ki temelji na inovacijah. Inovacije so dejavnik, ki poruši konkurenčno ravnotežje in pripelje do vzpostavitve nove

produkcijske funkcije na višji ravni, kot v predhodnem ciklu (Norčič 2000, 315–16). Do procesa inoviranja prihaja zaradi pritiskov iz okolja (Porter 1990, 581). Med inovacijske impulze Porter (1995, 126) šteje tudi okoljske predpise, ki jih v magistrskem delu zajema aktivna okoljska politika in ki bodo podjetja spodbudili k uvajanju že uresničljivih, a spregledanih rešitev za povečanje produktivnosti in izboljšanje okoljske učinkovitosti ter k iskanju novih rešitev z inoviranjem.⁴

Na nivoju države nizke zahteve okoljskih predpisov omogočajo relativno neproduktivno rabo naravnih virov, ohranjajo neprimerne tehnološke procese in dopuščajo nizko kakovost končnih izdelkov, zato domača podjetja na mednarodnih trgih ne dosegajo visokih cen. Aktivna okoljska politika pa s strožjimi predpisi vpliva na modernizacijo poslovnih procesov, kar pomeni manjšo uporabo naravnih virov in manjše onesnaževanje, ter na krčenje velikosti podjetij, zaradi česar se dviga njihova produktivnost (Xepapadeas in de Zeeuw 1999, 167).

Širše gledano je produktivnost merilo tehnološke in organizacijske učinkovitosti, s katero podjetja vložke pretvarjajo v dobiček (Repetto in drugi 1996, 1). Porter in van der Linde (1995b, 122–6) pri tem kot bistvo konkurenčnosti podjetja uvajata pojem produktivnosti virov, ki je odvisna od proizvodne učinkovitosti in višine dodane vrednosti. Na oba dejavnika je mogoče delovati neposredno ali posredno. Tradicionalno se podjetja pri povečevanju produktivnosti virov osredotočajo predvsem na neposredne priložnosti za povečevanje dodane vrednosti in povečevanje proizvodne učinkovitosti ter posredne priložnosti za zmanjševanje stroškov. Posredne priložnosti za povečevanje dodane vrednosti podjetja zanemarjajo, čeprav obstajajo znotraj podjetij v okviru verige kupcev in dobaviteljev ter izven nje.

Aktivna okoljska politika je lahko dejavnik pritiska, ki vpliva na odkrivanje obstoječih in ustvarjanje novih možnosti za povečanje produktivnosti virov podjetij in posledično izboljšanje konkurenčnosti države. Tako lahko podjetja, ki imajo zaradi zahtev okoljske zakonodaje v okoljskem inoviranju in investicijah prednost, ob poostitvi okoljskih zahtev v panogo stopijo prva. To jim omogoča, da unovčijo svoje tehnične in tržne prednosti glede na podjetja v tujini. Pri tem učinki tehnološkega razvoja, ki ga lahko izzove tudi okoljska zakonodaja, segajo prek meja posameznega podjetja. Zunanjih koristi inovacij so namreč v različni meri deležna tudi ostala podjetja v državi (Esty in Porter 1998, 36–7).

⁴ Pri tem pojemu inovacije vključuje inovacije novih proizvodov, proizvodnih tehnik, načinov trženja ali nove skupine potrošnikov.

Da bi aktivna okoljska politika z zahtevnejšimi okoljskimi predpisi vplivala na povečanje konkurenčnosti države, mora biti le-ta primerno zasnovana in ustrezno izvajana. Kot lahko neprimerna okoljska politika ohromi konkurenčnost države, lahko preišljena okoljska politika konkurenčnost države izboljša. Porter (1995, 129–31) poudarja, da vprašanje primernosti politike ni v njeni normativni zahtevnosti, temveč problem tiči v neustrezni formulaciji standardov in neučinkovitosti izvajanja sprejetih predpisov na praktični ravni.

3.3 Neustrezna okoljska politika

Države se pri oblikovanju okoljske politike soočajo s številnimi izzivi, zato prihaja do oblikovanja neustreznih okoljskih politik. Napake, ki jim države najpogosteje podležejo, so sledeče: osredotočanje na posledice namesto na preprečevanje, predpisovanje specifičnih tehnologij, postavljanje nerazumnih kratkih rokov za izpolnjevanje okoljskih zahtev in izpostavljanje podjetij nepotrebno visokim stopnjam negotovosti. Poleg tega mnogi obstoječi sistemi ne spodbujajo zdrave mere podjetniškega tveganja in eksperimentiranja. Problem še dodatno poglobljata velika izpostavljenost podjetij odgovornosti in neprilagodljivost administracije pri uveljavljanju predpisov. Razloge, da slabo zasnovana okoljska politika na primer preprečuje razvoj in komercialno uporabo okoljskih tehnologij, podrobneje navaja Preston (1997, 140). Po njegovem mnenju državne subvencije ustvarjajo spodbudo za prekomerno porabo nekaterih virov, ker onesnaževalci okoljske stroške lahko prevalijo na družbo in imajo ostala podjetja manjšo spodbudo za inoviranje in uvajanje čistih tehnologij. Obenem se inovacije ne financirajo dosledno skozi celoten proces tehnološkega razvoja, kapitalski trgi pa se zaradi negotovosti glede regulatornih postopkov izogibajo sprejemanju dolgoročnih tveganj.

3.4 Pozitivne lastnosti aktivne okoljske politike

Nasprotno aktivna okoljska politika z ustrezno formulacijo standardov, uporabo ustreznih instrumentov in učinkovitim izvajanjem sprejetih ukrepov v praksi prispeva k povečanju konkurenčnosti države. Aktivna okoljska politika torej celostno pristopa k reševanju okoljske problematike in vključuje predpise, ki se osredotočajo na zmanjšanje onesnaženosti in hkrati upoštevajo produktivnost zasebnega sektorja. Globerman in Georgopolous (2012, 24) sta mnenja, da zmanjšanje onesnaženosti prispeva k boljši kakovosti življenja prebivalstva, posebej glede zdravja, varnosti in čistega okolja. Vse to pa prispeva k povečanju realnega *per capita* prihodka, kar je enakovredno povečanju produktivnosti. Čisto in varno okolje tudi

neposredno vpliva na produktivnost zasebnega sektorja, saj privabi visoko izobražene delavce, kar lahko poveča produktivnost podjetij in proizvodnih procesov.

Poleg čistega okolja in boljše kakovosti življenja, ki posredno vplivata na produktivnost in konkurenčnost podjetij, Porter (Porter in van der Linde 1995a, 124) podrobneje predstavi elemente aktivne okoljske politike, ki neposredno spodbujajo inovativnost in produktivnost podjetij ter posledično izboljšajo konkurenčnost države:

- a) Osredotočenost na učinke in ne na specifično tehnologijo.
Okoljska politika pogosto predpisuje uporabo najboljših razpoložljivih tehnologij (ta pristop je znan pod imenom BAT – *Best Available Technology*), kar negativno vpliva na inovativnost v proizvodnem procesu.
- b) Sprejetje strožjih in ne ohlapnih predpisov.
Podjetja ohlapnejšo zakonodajo lahko izvajajo postopno in večinoma neučinkovito, saj emisije zmanjšujejo na koncu proizvodnega procesa ali pa sanirajo posledice že obstoječega onesnaževanja. Na drugi strani strožje zahteve sprožijo potrebo po inoviranju in reševanju problemov v zgodnejših fazah proizvodnje.
- c) Predpisi upoštevajo končnega uporabnika in spodbujajo sistemske rešitve.
Tak pristop ponavadi dopušča večjo svobodo pri inovacijah v vseh fazah proizvodnje in distribucije. Pri tem je preprečevanje onesnaževanja oziroma zmanjševanje le-tega v zgodnjih fazah proizvodnje cenejše kot ukrepi v zadnjem delu proizvodnje.
- d) Uvedba prehodnih obdobj.
Uporaba številnih, dobro definiranih prehodnih obdobj, ki upoštevajo investicijske cikle podjetij, omogoča, da podjetja razvijejo nove (energetsko manj potratne) tehnologije namesto uvajanja dragih kratkoročnih rešitev.
- e) Uporaba tržnih spodbud.
Uporaba tržnih spodbud, kot so davki na onesnaževanje ali sistem pologov in plačil, preusmerja pozornost s klasičnega odpravljanja posledic onesnaževanja na zmanjševanje neučinkovitosti pri uporabi virov. Poleg tega ukrepi, kot so prenosljiva dovoljenja, nenehno spodbujajo inoviranje in uporabo tehnologij, ki presegajo trenutne standarde.
- f) Usklajevanje ali približevanje okoljske politike sorodnim področjem.

Aktivna okoljska politika mora biti usklajena s sorodnimi področji, saj se v nasprotnem primeru lahko zgodi, da priložnosti za inovacije niso povsem izkoriščene. Prav tako zaviralno deluje prekomerna izpostavljenost odgovornosti, zato podjetja dajejo prednost obstoječim negativnim rešitvam.

- g) Razvoj aktivne okoljske politike vzporedno ali z rahlo prednostjo glede na druge države.

Z razvojem aktivne okoljske politike vzporedno z drugimi državami se izniči potencialna konkurenčnost podjetij, ki še nimajo primerljivih okoljskih standardov. Uvajanje predpisov, z manjšim naskokom glede na ostale države prek spodbujenih inovacij, izboljša izvozne možnosti sektorja zelenih proizvodov in storitev. Prednost prvega po drugi strani ne bo dosežena, če se standardi v državi po strogosti ali vsebini preveč razlikujejo od prevladujočih svetovnih trendov na tem področju, zaradi česar podjetja dobijo signal za razvoj v napačno smer.

- h) Zagotovitev enakomernosti in predvidljivosti uvajanja aktivne okoljske politike. Če so podjetja informirana glede prihodnjega uvajanja okoljske politike, se lahko posvetijo razvijanju dolgoročnih rešitev. V nasprotnem primeru namesto izvajanja zelenih inovacijskih aktivnosti podjetja dajejo prednost zavarovanju pred nepredvidljivimi vladnimi ukrepi.

- i) Vključitev podjetniškega sektorja pri oblikovanju standardov že na začetku procesa.

Sodelovanje podjetniškega sektorja je za uspeh okoljske politike pomembno z vidika zagotavljanja uporabnih podatkov ter ustvarjanje kooperativnega ozračja, ki bo podjetja pritegnilo k izpolnjevanju zahtev regulatornih organov.

- j) Razvijanje strokovnosti nadzornih organov.

Nadzorni organi morajo razumeti ekonomiko podjetij ter dejavnike konkurenčnosti. Boljša izmenjava informacij lahko pripomore k nepotrebnosti dragih preigravanj, kjer slabo informirana podjetja prek odvetnikov in svetovalcev skušajo zaradi slabe informiranosti nadzornih organov zavreti neustrezno oblikovano politiko.

- k) Zmanjšanje stroškov političnega procesa.

Časovni odlogi, ki so potrebni v procesih, kot je podeljevanje dovoljenj, vplivajo na povečanje stroškov podjetij. Pristop samoregulacije in občasnih inšpekcij je v tem primeru učinkovitejši. Prav tako so obvezni arbitražni postopki uspešnejši

(znižujejo stroške in silijo k inoviranju) od obstoječe prakse, ki stavi na ustvarjanje pritiska prek morebitne sprožitve sodnega postopka proti onesnaževalcem. Posledici takšne politike sta namreč povečana negotovost in pretirana poraba sredstev.

Poleg Porterja so mehanizme, ki bi lahko vodili do omilitve stroškovnega učinka okoljske politike ali celo do dvojne dividende, poskušali identificirati tudi številni drugi avtorji, kot so Xepapadeas in de Zeeuw (1999, 166–80), Stavins in drugi (1994, 2–27). Prevladujoči argument je, da se podjetja ne zavedajo določenih priložnosti, ki bi povečale njihovo produktivnost. Zunanji šok v obliki aktivne okoljske politike zato lahko vodi do zmanjšanja neučinkovitosti in organizacijskih napak znotraj podjetja in pomakne podjetje v smeri meje njegovih produkcijskih zmožnosti. Pri tem so okoljske zahteve in njihove posledice skladne z menedžerskimi tehnikami, ki ob povečevanju kakovosti izdelkov zmanjšujejo uporabo virov ter dosegajo večjo dobičkonosnost podjetij. Podjetje s prilagajanjem na zahteve okoljske politike in z razvojem novih, okolju prijaznih tehnologij, ustvari prednost prvega, ki bo dobičkonosen v času, ko bodo ostale države prav tako uvedle ostrejšje okoljske ukrepe (Filiplič 2004, 20).

Podjetja, ki pravočasno investirajo, dosežejo prednost v učinkovitosti in produktivnosti. Zelene investicije tako spodbudijo pričakovani dobiček, bodisi zaradi tehnične bodisi zaradi tržne prednosti zgodnjega investiranja (Kovačič in Stanovnik 2002, 54–5). Zaradi dodatnih investicij v raziskave in razvoj, ki jih spodbudi aktivna okoljska politika, bo prišlo do pozitivnih zunanjih učinkov. Nenazadnje pa gre pričakovati tudi zmanjšanje za gospodarske subjekte škodljive negotovosti glede prihodnjih usmeritev okoljskih politik (Xepapadeas in de Zeeuw 1999, 166).

Kljub temu da konvencionalne ekonomske teorije trdijo, da okoljska politika zaradi dviga proizvodnih stroškov podjetij zmanjša njihovo produktivnost in poveča stroške prilagajanja okoljskim zahtevam ter posledično zmanjša tudi konkurenčnost države, je mogoče sklepati, da države lahko z ustreznim izvajanjem aktivne okoljske politike izboljšajo svojo konkurenčnost, ker le-ta spodbuja podjetja v državi, da vlagajo v inovacije in razvoj okolju prijaznih tehnologij, kar vodi v gospodarski razvoj in v večjo konkurenčnost države. To deloma potrjuje mojo prvo hipotezo, ki sem jo v nadaljevanju magistrskega dela preverila na primeru ZDA.

4 KONKURENČNOST IN OKOLJSKA POLITIKA ZDA

ZDA so po drugi svetovni vojni desetletja ohranjale status najkonkurenčnejšega gospodarstva na svetu, za kar je v večji meri zaslužen zasebni sektor. Politična tradicija v ZDA se na splošno osredotoča na pristop k ekonomskemu razvoju 'od spodaj navzgor'. S poudarjanjem podjetništva in vloge trga pri oblikovanju gospodarske rasti pa ti dejavniki ne bi bili tako uspešni brez posredovanja države pri spodbujanju inovacij in podjetništva. Dejstvo je, da ameriške inovacije niso nastale brez državne pomoči. Številni tehnološki dosežki ZDA so nastali na podlagi državne pomoči, ki je spodbujala investicije, strateško načrtovanje ter razvoj infrastrukture (Hendricks in drugi 2011, 4).

Osrednjo vlogo pri gospodarskem razvoju, ki je dolgo časa slonel na inovacijah, je kljub izrazito tržno usmerjenemu gospodarstvu igrala zvezna vlada in v manjši meri tudi vlade posameznih zveznih držav. V 50. in 60. letih 20. stoletja je ministrstvo za obrambo spodbudilo inovacije v razvoj semikonduktorjev prek javnih naročil in raziskovalnih programov. V 60. letih so raziskave, ki sta jih financirala ministrstvo za obrambo in ameriška vesoljska agencija NASA, pripomogle k razvoju ameriških znanstvenih in inženirskih zmogljivosti za razvoj čipov, aeronavtike in satelitske komunikacije. Naprave, kot so mikrovalovna pečica, oprema za digitalne fotoaparate in prenosne telefone, so bile razvite za vesoljski program, preden so jih začeli razvijati v komercialne namene. Zvezna vlada je tako igrala posebno vlogo pri spodbujanju in koordinaciji številnih organizacij, kar je prispevalo h gospodarskemu napredku in k večji konkurenčnosti ZDA (Pisano in Shih 2009, 122–4).

4.1 Konkurenčnost ZDA in uspešnost okoljske politike

Konkurenčnost ZDA je z leti začela slabiti, kar potrjuje podatek Svetovnega gospodarskega foruma (World Economic Forum 2012, 14), da so ZDA leta 2012 zasedle šele sedmo mesto na svetovni lestvici konkurenčnosti (glej tabelo 4.1).

Tabela 4.1: Indeks globalne konkurenčnosti 2012-2013, deset najvišje uvrščenih držav⁵

Država/gospodarstvo	Uvrstitev na lestvici	Rezultat (1-7)
Švica	1	5,72
Singapur	2	5,67
Finska	3	5,55
Švedska	4	5,53
Nizozemska	5	5,50
Nemčija	6	5,48
ZDA	7	5,47
Velika Britanija	8	5,45
Hong Kong	9	5,41
Japonska	10	5,40

Vir: World Economic Forum (2012, 13).

Pisano in Shih (2009, 115) ugotavljata, da je konkurenčnost ZDA nazadovala, ko se je ob prelomu 21. stoletja izvoz visokotehnoloških izdelkov v ZDA začel zmanjševati. Leta 2002 se je trgovinska bilanca s temi izdelki prevesila v rdeče številke, poleg tega se je zmanjšala tudi sposobnost za ustvarjanje visokotehnoloških izdelkov. Visokotehnološki izdelki iz Azije, kot so pametni telefoni podjetja Samsung ali prenosni računalniki podjetja Toshiba, namreč preplavljajo ameriški trg in predstavljajo ostro konkurenco ameriškim proizvajalcem.

ZDA za takšen trend še niso našle ustreznega odgovora. Če bodo ZDA želele izboljšati svojo konkurenčnost na svetovnem trgu, bo posredovanje zvezne vlade tudi tokrat potrebno. Aktivna okoljska politika na zvezni ravni, zasnovana tako, da spodbuja podjetja k inoviranju in iskanju novih proizvodnih procesov, lahko prispeva k boljši produktivnosti in h gospodarski rasti, kar sem ugotovila v 3. poglavju. Podjetja imajo večji interes, da vlagajo v razvoj, kar sicer na začetku predstavlja določen strošek, vendar okoljska industrija z inovativnimi rešitvami ustvarja dobičke in nova delovna mesta, ki so tehnološko naprednejša. Leta 2003 je okoljska industrija v ZDA ustvarila 5 milijonov novih delovnih mest. Večino teh delovnih mest zasedajo računovodje, inženirji, delavci in drugi 'klasični' okoljevarstveni poklici, kot so ekologi ali okoljski inženirji (Bezdek in drugi 2008, 78).

⁵ Od leta 2005 analiza konkurenčnosti Svetovnega gospodarskega foruma temelji na indeksu globalne konkurenčnosti. To je celovito orodje, ki meri mikroekonomske in makroekonomske temelje konkurenčnosti države. Konkurenčnost pri analizi zajema institucije, politike in faktorje, ki določajo raven produktivnosti države. Leta 2012 je bilo v študijo zajetih 144 gospodarstev, Slovenija je zasedla 56. mesto.

Torej ne le da je odnos med okoljsko politiko in produktivnostjo pozitiven, temveč se ustvarjajo tudi poklici, ki zaradi okoljskih inovacij zahtevajo znanstvene, profesionalne in visokotehnološke kadre. Takšne kadre želijo države privabiti in obdržati, saj so predpogoj za rastoči srednji razred, ki lahko podpira državo in lokalne oblasti prek davčnih dajatev, česar se države zavedajo (Bezdek in drugi 2008, 78).

Zato si ZDA prizadevajo oblikovati kakovostne predpise, ki bodo pozitivno vplivali na proizvodni sektor. To pomeni, da predpisi podjetja spodbujajo k vlaganju v raziskave in razvoj in jih finančno razbremenijo. Številne gospodarsko razvite države namreč vse več pozornosti namenjajo kakovostni zasnovi predpisov, ki spodbujajo proizvodni sektor, a jih hkrati finančno ne obremenjujejo. Tabela 4.2 prikazuje raven kakovosti predpisov in njihov vpliv na proizvodni sektor na primeru ZDA in sedemnajstih drugih članic Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development* – OECD), ki spadajo v skupino gospodarsko razvitih držav.⁶ Indeks razvrščanja držav zajema ekonomske predpise, ki vplivajo na oblikovanje in razvoj proizvodnega sektorja. Za ZDA višje vrednosti predstavljajo pozitivne učinke predpisov na rast in razvoj proizvodnega sektorja, pri čemer so predpisi bolj fleksibilni in spodbujajoči. Tabela prikazuje, da je trend razvoja kakovostnih predpisov v ZDA med letoma 1995 in 2010 nazadoval, saj je imelo leta 2010 kar 10 držav bolj kakovostno oblikovane predpise kot ZDA. To pa negativno vpliva na oblikovanje in razvoj proizvodnega sektorja, kar se kaže tudi v padanju konkurenčnosti ZDA na globalni ravni.

Tabela 4.2: Kakovost predpisov, države OECD v primerjavi z ZDA⁷

	1995	2000	2005	2010
Bolje oblikovani predpisi kot v ZDA	4	3	4	10
Podobno oblikovani predpisi kot v ZDA	1	2	3	0
Slabše oblikovani predpisi kot v ZDA	12	12	10	7
Vpliv predpisov na razvoj podjetij v ZDA ⁸	1.63	1.69	1.61	1.42

Vir: Svetovna banka v Gliberman in Georgopolous (2012, 31).

⁶ V analizo je vključenih še 17 držav članic OECD: Avstralija, Belgija, Kanada, Danska, Finska, Francija, Nemčija, Italija, Japonska, Južna Koreja, Nizozemska, Nova Zelandija, Norveška, Španija, Švedska in Velika Britanija.

⁷ Analiza temelji na mnenjih poslovnežev in ekonomistov o spobnosti držav, da oblikujejo in izvajajo predpise, ki spodbujajo razvoj in konkurenčnost podjetij.

⁸ Lestvica učinkov sega od -2.5 (zelo negativen vpliv) do +2.5 (zelo pozitiven vpliv).

Na podlagi zgornje analize lahko sklepam, da gospodarsko razvite države čedalje več pozornosti namenjajo kakovostni zasnovi predpisov, ki pozitivno vplivajo na proizvodni sektor in s tem tudi na njihov gospodarski napredek. ZDA so v obdobju zadnjih nekaj let nazadovale v smislu oblikovanja kakovostnih predpisov v primerjavi s 17. izbranimi članicami OECD. S tem pa je nazadovala tudi kakovost okoljskih predpisov.

Zaradi pomanjkanja kakovostnih okoljskih predpisov, ki bi tvorili celostno okoljsko politiko in stimulirali proizvodni sektor, pa nastaja problem pri doseganju samih ciljev okoljske politike. Kljub pozitivnim učinkom, ki jih prinaša okoljska politika na dolgi rok, se ta namreč še vedno ne izvaja dosledno. Tabela 4.3 prikazuje, da so se ZDA leta 2012 znašle šele na 49. mestu indeksa okoljske uspešnosti,⁹ ki ga pripravljajo strokovnjaki iz univerz Yale in Columbia. Univerzi Yale in Columbia indeks okoljske uspešnosti oblikujeta na podlagi učinkovitosti politik. Vsaka politika vsebuje vsaj enega ali več okoljskih indikatorjev, ki se delijo v dve skupini, in sicer zdravo okolje (kakovost zraka, kakovost voda, bolezni zaradi onesnaženosti okolja) in vitalnost ekosistemov (biotska raznolikost, emisije CO₂, sečnja gozdov, regulacija pesticidov). Za vsako državo in indikator je izračunana vrednost glede na to, v kakšni meri se trenutni rezultati države razlikujejo od zastavljenih ciljev politik, na primer izboljšanja kakovosti zraka, voda, zmanjšanje emisij CO₂ (Emerson in drugi 2010, 4).

Tabela 4.3: Indeks okoljske uspešnosti 2012, pet najvišje uvrščenih držav in ZDA

Država	Uvrstitev na lestvici	Rezultat
Švica	1	76,69
Latvija	2	70,37
Norveška	3	69,92
Luksemburg	4	69,2
Kostarika	5	69,03
ZDA	49	56,59

Vir: Yale University (2012a).

ZDA so dosegle soliden rezultat glede zdravega okolja, in sicer 26. mesto, vendar so se slabo odrezale pri vitalnosti ekosistemov, saj so pristale na 100. mestu. Najslabši rezultat so ZDA

⁹ Slovenija je na tej lestvici zasedla 28. mesto.

dosegle v kategoriji boja proti okoljskim spremembam, zasedle so namreč 121. mesto, v analizo pa je bilo vključenih 133 držav (Yale University 2012a).

Tudi na daljši rok ZDA ne izvajajo okoljske politike v skladu z zastavljenimi cilji. To prikazuje druga kategorija indeksa okoljske uspešnosti, in sicer uspešnost doseganja zastavljenih politik za obdobje desetih let. V tej kategoriji so ZDA dosegle še slabšo uvrstitev, in sicer 77. mesto, kar prikazuje tabela 4.4.

Tabela 4.4: Pilotni trend okoljske uspešnosti v obdobju desetih let, pet najvišje uvrščenih držav in ZDA¹⁰

Država	Uvrstitev na lestvici	Rezultat
Latvija	1	18
Azerbajdžan	2	17,8
Romunija	3	16,94
Albanija	4	16,8
Egipt	5	16,31
ZDA	77	3,61

Vir: Yale University (2012a).

Glede na zgornjo tabelo 4.4 se ZDA uvrščajo v skupino držav, kjer je napredek pri doseganju okoljskih ciljev politik na dolgi rok komaj opazen. Napredek pri doseganju okoljskih ciljev se namreč ugotavlja na podlagi kazalcev, kot so razvoj obnovljivih virov energije, raven vsebnosti CO₂ in SO₂ v ozračju in izguba gozdov (Yale University 2012b).

Latvija, Azerbajdžan, Romunija, Albanija in Egipt so zasedle najvišja mesta, ker so med letoma 2000 in 2012 dosegle največji napredek na področju doseganja ciljev okoljskih politik, v primerjavi z drugimi državami. Te države so med letoma 2000 in 2012, zaradi slabših okoljskih pogojev v preteklosti, hitreje napredovale kot okoljsko bolj napredne in gospodarsko bolj razvite države, kot so Švedska, Kanada in Francija, zato so se tudi uvrstile na najvišja mesta. ZDA so dosegle 77. mesto, kar jih je uvrstilo za številne okoljsko

¹⁰ Pilotni trend okoljske uspešnosti temelji na indeksu okoljske uspešnosti. Namesto ocenjevanja trenutnih rezultatov politik pilotni trend analizira napredek pri doseganju okoljskih ciljev med letoma 2000 in 2010.

primerljive in gospodarsko razvite države (Švedsko, Kanado, Francijo, Italijo), kar ni vzpodbuden podatek.

Raven konkurenčnosti in uspešnost okoljske politike v ZDA torej nista zadovoljivi. Če bodo ZDA želele stimulirati gospodarstvo in hkrati prispevati k čistejšemu okolju, bodo v prihodnosti potrebovale aktivno okoljsko politiko, ki bo spodbujala raziskave in razvoj okolju prijaznih tehnologij. Predsednik Obama je leta 2011 v svojem rednem letnem nagovoru državljanom ZDA (ang. *State of the Union*) dejal, "to je Sputnik trenutek naše generacije".¹¹ Med visoko brezposelnostjo, naraščanjem konkurence svetovnih gospodarstev in ekološkimi tveganji imajo ZDA priložnost, da ustvarijo napredno gospodarsko rast, ki bo okoljske grožnje in izzive ter naraščajočo inovativno proizvodnjo ostalih tekmecev spremenila v priložnosti. ZDA bi si tako lahko ponovno priborile pozicijo vodilne gospodarske velesile prek vlaganj v inovacije in v razvoj čistih tehnologij (Hendricks in drugi 2011, 2).

ZDA zato potrebujejo stimulacijo za podjetja v obliki celostne okoljske zakonodaje, ki bo podjetjem dala smernice za nadaljnji razvoj ter jih spodbujala v konkurenčnem boju s tujimi državami. Podjetja v ZDA se ne soočajo le z močno konkurenco tujih podjetij, ampak tudi s povečano grožnjo onesnaženosti okolja ter segrevanja ozračja. Posledice okoljskih sprememb bodo prinesle velike ekonomske stroške. Po ocenah Hendricksa in soavtorjev (2011, 2) naj bi nekatere posledice podnebnih sprememb, kot je povečanje padavin na severu in zmanjšanje padavin na jugu, ZDA stale tudi do 2 trilijona dolarjev in 13 milijonov služb v naslednjih 40 letih. Posledice globalnega segrevanja in ekološke katastrofe bodo tako privedle do dejanskih in precejšnjih stroškov. ZDA nimajo razvite celostne okoljske politike, ki bi se soočala z vsemi dejavniki, ki ogrožajo njeno konkurenčnost. Razvoj aktivne okoljske politike v ZDA pa stagnira, saj ZDA nimajo jasne strategije ne koherentno oblikovane zakonodaje, ki bi ponudila rešitve, kako zmanjšati onesnaženost okolja in hkrati omogočiti podjetjem večjo konkurenčnost na trgu.

Zasebni sektor (pretežno podjetja, ki se ukvarjajo s proizvodnjo zelenih tehnologij, kot so vetrne turbine in sončne celice) je ta negativen trend že zaznal in zato so podjetja zadržana do vlaganj v inovacije in v razvoj okolju prijaznih proizvodov in proizvodnih procesov. Poleg tega mnoga podjetja selijo visokotehnološko in okolju prijazno proizvodnjo v države, kot je Kitajska, kar nazorno prikazuje podatek, da je med letoma 2001 in 2008 kar 26 procentov

¹¹ Komentar predsednika Obame se nanaša na dejstvo, da ZDA tekmujejo s svetovnimi gospodarskimi konkurenti, kot so EU, Rusija, Kitajska in Južna Koreja, tako kot so ZDA v preteklosti tekmovali s Sovjetsko zvezo. Sovjetska zveza je svet presenetila, ko je leta 1957 v vesolje poslala prvi satelit, imenovan Sputnik.

naprednih tehnoloških služb, ki zajemajo razvojne inženirje zelenih tehnologij, inženirje računalništva in inženirje kemije, bilo preseljenih v tujino (Hendricks in drugi 2011, 15).

4.2 Zaostajanje za drugimi gospodarskimi silami sveta

Po veliki gospodarski krizi med letoma 2007 in 2009 se ZDA soočajo s številnimi gospodarskimi izzivi, kajti konkurenčnost in inovacijski zagon sta precej upadla (Hendricks in drugi 2011, 1). Ustvarjanje novih zaposlitvenih možnosti ostaja gospodarski izziv, še posebej v proizvodnji, kjer so izvozne možnosti največje. ZDA sicer še ostajajo največji svetovni proizvajalec, vendar pa bo to pozicijo do leta 2016 prevzela Kitajska (International Monetary Fund 2011), ki pa je ZDA že prehitela v proizvodnji zelenih tehnologij in si tako zagotovila 'prednost prvega', s tem ko je v ZDA že leta 2009 izvozila prve vetrne turbine. Projekt je bil vreden 1,5 milijarde USD (Atkinson in drugi 2009, 6). ZDA uvozijo 10 okolju prijaznih proizvodov s Kitajske za vsak podoben proizvod, ki ga izvozijo na Kitajsko (Hendricks in drugi 2011, 3).

ZDA zaradi zastoja razvoja aktivne okoljske politike, ki bi podjetja spodbujala, da vlagajo v inovacije in razvoj, že zaostajajo za Kitajsko in nekaterimi članicami EU, ki intenzivno vlagajo v okolju prijazne tehnologije. Leta 2009 je Kitajska za razvoj okolju prijaznih tehnologij namenila 34,6 milijarde dolarjev, medtem ko je Evropska unija za razvoj okolju prijaznih tehnologij namenila 41 milijard dolarjev. ZDA so razvoju okolju prijaznih tehnologij leta 2009 namenile le 18,6 milijarde dolarjev. To pojasnjuje tudi dejstvo, da ZDA ustvarijo le okoli 3 odstotke energije s pomočjo obnovljivih virov energije, medtem ko nekatere razvite države, kot so Danska, Nemčija in Španija, ustvarijo med 16 in 25 odstotki¹² energije s pomočjo obnovljivih virov energije (Hendricks in drugi 2011, 3).

Ker druge države namenjajo več sredstev za razvoj okolju prijaznih tehnologij, se podjetja v ZDA soočajo z ostro konkurenco na področju vetrnih turbin in sončnih celic. Leta 2008 je podjetje General Electric imelo 18-odstotni tržni delež proizvodnje vetrnih turbin na svetu ter 43-odstotni tržni delež proizvodnje vetrnih turbin v ZDA. General Electric je bilo edino podjetje iz ZDA med prvimi petimi proizvajalci vetrnih turbin na svetu. Zgodba s proizvodnjo sončnih celic je podobna, saj je le eno podjetje iz ZDA med prvimi desetimi proizvajalci sončnih celic na svetu. Kitajska je postala največja proizvajalka in izvoznica sončnih celic s kar 95-odstotnim izvoznim deležem. Kitajska poleg tega proizvede tudi največ vetrnih turbin

¹² Danska 25 odstotkov, Nemčija 20 odstotkov in Španija 16 odstotkov.

na svetu. Tudi Nemčija ne zaostaja v razvoju zelenih tehnologij, saj naj bi njihovi vložki v obnovljivo električno energijo do leta 2020 znašali od 18 milijard dolarjev do 27 milijard dolarjev, kar bi pomenilo, da bi Nemčija zavzela 15- do 20- odstotni tržni delež, posebno pri izdelavi delov za sončne energetske sisteme, hidroenergijo in biomaso. Čeprav zasebni vložki investorjev in družb lahko pomagajo ZDA konkurirati na nekaterih področjih, pa ZDA na dolgi rok ne bodo mogle konkurirati na vseh okoljskih področjih brez posredovanja zvezne vlade, ki bo podpirala raziskave in razvoj (Center for Climate and Energy Solutions 2011, 6).

Predpisi zvezne vlade, ki spodbujajo vlaganje v okolju prijazno tehnologijo, pozitivno vplivajo na stopnjo konkurence na domačem trgu, vendar pa obstajajo tudi predpisi, ki na razvoj gospodarstva vplivajo zaviralno. V ta namen OECD ocenjuje stopnjo bremena predpisov na nacionalno gospodarstvo. Tabela 4.5 predstavlja stopnjo konkurence na domačih trgih za ZDA ter 17 drugih držav OECD, kjer vrednost 1 pomeni, da je stopnja konkurence omejena v večini industrij, vrednost 7 pa pomeni, da je stopnja konkurence visoka v večini industrij. Devet držav članic OECD je imelo leta 2011 višjo stopnjo konkurence na domačem trgu kot ZDA, medtem ko leta 2005 nobena država ni imela višje stopnje konkurence na domačem trgu kot ZDA (Globerman in Georgopolous 2012, 31).

Predpisi, ki so zastavljeni tako, da finančna bremena prelagajo na zasebni sektor (prek davkov in drugih dajatev), škodijo stopnji konkurence na trgu. Namesto da bi podjetja vlagala v raziskave in razvoj, se soočajo s številnimi finančnimi bremeni, ki jih narekujejo predpisi posamezne države. Iz tabele je razvidno, da se je breme predpisov za zasebni sektor v ZDA povečalo v primerjavi z ostalimi sedemnajstimi državami članicami OECD vsaj od leta 2005. Na splošno se je breme predpisov na zasebni sektor zmanjšalo med letoma 2005 in 2011, v ZDA pa gre ta trend ravno v nasprotno smer, kar se kaže v padanju vrednosti indeksa v tabeli 4.5.

Tabela 4.5: Stopnja konkurence, države OECD v primerjavi z ZDA

	2005	2011
Višja stopnja kot v ZDA	0	9
Podobna stopnja kot v ZDA	0	2
Nižja stopnja kot v ZDA	17	6
Vrednost za ZDA	6,28	5,61

Vir: World Economic Forum (2012, 452); Globerman in Georgopolous (2012, 32).

Čeprav bi za izboljšanje stanja ZDA morale reformirati številne politike, pa bi že z nadaljnjim razvojem aktivne okoljske politike pripomogle k izboljšanju intenzivnosti konkurence na domačem trgu. ZDA bi morale sprejeti aktivno okoljsko politiko, ki bi na eni strani razbremenila, na drugi strani pa stimulirala proizvodni sektor. Podjetja bi začela bolj investirati v razvoj okolju prijazne tehnologije, konkurenca med podjetji in proizvodi bi se povečala, kar bi izboljšalo konkurenčnost domačega gospodarstva in hkrati pocenilo uporabo okolju prijazne tehnologije.

4.3 Nestabilnost trga z zeleno tehnologijo

Zaradi stagnacije razvoja aktivne okoljske politike, ki bi spodbujala razvoj čistih in učinkovitih tehnologij, se ustvarja tudi velika negotovost na trgu za poslovno načrtovanje (Bingaman 2011, 38). Politična razdeljenost med podporniki in nasprotniki aktivne okoljske politike zavira vlaganja v nova delovna mesta in v okolju prijazno tehnologijo, saj podjetja čakajo, kaj bo zvezna vlada storila v zvezi z okoljsko politiko. Druge države, kot so Nemčija, Švica, Norveška ter celo Latvija in Azerbajdžan, ki že imajo jasneje opredeljene cilje v zvezi z okoljsko politiko in jih tudi uspešneje dosegajo, prehitujejo ZDA v gospodarskem razvoju, saj se ne soočajo s takšno negotovostjo (Issues in Science & Technology 2010, 81–2).

Na podlagi zgornjih podatkov o padanju stopnje konkurenčnosti, kakovosti predpisov in okoljske uspešnosti lahko sklepam, da bodo ZDA brez jasne dolgoročne aktivne okoljske politike, ekološko varčnejšega gospodarstva in investicij v napredno tehnologijo še naprej zaostajale za drugimi državami. ZDA bodo hkrati prisiljene uvažati čedalje več okolju prijaznih tehnologij, kar bo na dolgi rok vplivalo na zmanjševanje delovnih mest, gospodarska rast bo stagnirala in tržni delež ZDA v svetu bo počasi upadal.

V ZDA trenutno politično okolje na področju okoljske zakonodaje ne omogoča stabilnosti in gotovosti, ker se je razvoj aktivne okoljske politike na zvezni ravni ustavil. To se kaže tudi v fragmentiranosti zveznih institucij, ki se ukvarjajo z okoljem, kar daje nejasno predstavo o okoljskih smernicah ZDA. Hkrati se zvezne okoljske politike in okoljske politike na nivoju posameznih zveznih držav redko usklajujejo, kar ponazarja dejstvo, da se zavezujoči standardi in to, kaj spada v kategorijo obnovljivih virov energije, razlikujejo od zvezne države do zvezne države, kar investitorje sili v osredotočanje na tiste obnovljive vire energije, ki jih

lahko hitro proizvedejo. S tem pa pada število inovacij, ki bi lahko v prihodnosti konkurirale fosilnim gorivom (Victor in Yanosek 2011, 115).

Čeprav je zasebni sektor vse bolj vključen v reševanje okoljske problematike, posamezni ukrepi podjetij in njihovih investorjev ne zadostujejo za reševanje širšega problema naraščanja onesnaženosti okolja. Potrebni bodo odločni vladni ukrepi ZDA, za kar se zavzemajo številna podjetja, ki se ukvarjajo z okolju prijazno tehnologijo in ki vključujejo okolju prijazne proizvodne procese. Tovrstna podjetja se zavzemajo za to, da bi bili tržni pogoji za vse enaki in da bi se okoljska odgovornost razširila na vsa področja gospodarstva. Aktivna okoljska politika, ki bi vključevala ukrepe, kot je trgovanje z emisijami, bi podjetjem omogočala potrebno fleksibilnost za zmanjšanje emisij CO₂ ali pa za trgovanje z emisijami CO₂, s čimer bi se tudi znatno zmanjšali stroški izpolnjevanja zveznih okoljskih zakonov. Razlog, zakaj vse več podjetij podpira zvezno okoljsko politiko, je razdrobljenost okoljskih politik in standardov med posameznimi zveznimi državami ZDA. Zvezne države v ZDA imajo precej svobode pri doseganju zveznih zahtev z upoštevanjem regionalnih razlik. Zvezne države v ZDA se glede onesnaženosti zraka zanašajo na zvezne ukrepe, a imajo tudi ustavno pravico, da določajo lastne okoljske standarde. Več kot ena tretjina zveznih držav v ZDA se za to možnost ni odločila, preostale pa so se v različni meri za okoljske standarde odločile (Stavins in drugi 1994, 41).

Poleg tega postopek sprejemanja okoljske zakonodaje v ZDA navadno poteka tako, da pobudo za strožje okoljske zakone navadno prevzamejo posamezne zvezne države. Najbolj jasen primer je zvezna država Kalifornija. Na podlagi avtomobilskih standardov, ki jih je prva uvedla Kalifornija, je kongres leta 1970 sprejel avtomobilске standarde za emisije CO₂. Standardi so bili postavljeni zelo visoko in tedanja tehnologija jih ni mogla doseči, zato je kongres s sprejemom avtomobilskih standardov za emisije CO₂ stimuliral inovacije in razvoj, kar je privedlo do razvoja katalizatorja, ki je pripomogel k zmanjšanju avtomobilskih emisij. Zato so ukrepi na nacionalni ravni potrebni za stimuliranje inovacij in nadaljnje širjenje tehnologije za splošno rabo (Jänicke in Klaus 2004, 33–4).

Kalifornija je bila tudi leta 2002 prva zvezna država, ki je na podlagi posebnega statusa za določanje avtomobilskih emisijskih standardov v skladu z Zakonom o čistem zraku (*Clean Air Act* – CAA) lahko določila standarde izpustov za vozila in lahke tovornjake. Na podlagi CAA lahko vsaka zvezna država sprejme kalifornijske emisijske standarde za vozila, kar je že

storilo trinajst zveznih držav in Washington D.C.¹³ Poleg tega številne zvezne države izvajajo emisijske standarde za elektrarne. Zvezne države Kalifornija, Massachusetts, Oregon, Washington, New Hampshire in Florida s svojimi elektrarnami izvajajo model omejitve in trgovanja z emisijami CO₂ (ang. *cap and trade*) ali pa od svojih elektrarn zahtevajo, da nadomestijo delež svojih emisij CO₂ s prispevki, namenjenimi razvoju tehnologij za zmanjšanje emisij CO₂ (Engel 2009, 435–7).

Seveda takšna razdrobljenost predstavlja težavo za podjetja, ki morajo prilagajati svojo proizvodnjo in proizvodne standarde posameznim zveznim državam. Zato je tudi njihov interes, da se okoljska zakonodaja poenoti na zvezni ravni, kar bi povečalo stabilnost trga ter pomagalo podjetjem razvijati dolgoročne poslovne načrte. Nazoren primer so podjetja, ki proizvajajo električno energijo in ki so v procesu menjave dotrajanih obratov z novimi, naprednejšimi kapacitetami. Brez jasno določenih regulatornih zahtev za prihodnost je težko oblikovati nadaljnje poslovne načrte in oceniti stroške in koristi investicij v nove projekte. Če morda določen projekt predstavlja strošek danes, se to lahko čez nekaj let obrestuje s primerno zakonodajo. Podpora podjetij za nadaljnji razvoj aktivne okoljske politike ZDA se je pokazala junija 2009, ko je več kot 40 velikih podjetij, vključno z Alcoa, American Electric Power, Dow, General Electric, Hewlett-Packard, Rio Tinto izrazilo podporo okoljskim organizacijam, ki so si prizadevale za sprejem predloga zakona za čisto energijo in varnost (*American Clean Energy and Security Act – ACES*). ACES bi med drugim oblikoval obvezujoče zmanjšanje emisij CO₂ prek modela trgovanja z emisijami CO₂. Na začetku leta 2010 je več kot 70 podjetij z več kot 2,5 trilijona dolarjev prihodka, vključno s podjetjema Google in Nike, kot tudi 25 sindikatov in nevladnih organizacij prek oglaševalske kampanje 'Vprašanje ameriškega vodstva' (ang. *A Question of American Leadership*) izrazilo podporo celostni okoljski zakonodaji (Center for Climate and Energy Solutions 2011, 7).

4.5 Zelene tehnologije kot gonilo gospodarskega razvoja prihodnosti

Fosilna goriva in težka industrija zaradi onesnaževanja zraka in vode škodujejo zdravju ljudi in biotski raznolikosti. To dejstvo samo po sebi ne pomeni, da takšne posledice škodijo konkurenčnosti podjetij. Vendar gledano širše takšne posledice dolgoročno vplivajo na njihovo konkurenčnost. Stroški zdravstvene oskrbe delavcev negativno vplivajo na konkurenčnost podjetij in gospodarstva. Kronične bolezni zaradi onesnaženega zraka

¹³ Arizona, Connecticut, Maine, Maryland, Massachusetts, New Jersey, New Mexico, New York, Oregon, Pennsylvania, Rhode Island, Vermont, Washington in Washington D.C.

povečujejo število dni odsotnosti z dela, kar zmanjšuje produktivnost in konkurenčnost podjetij (World Economic Forum 2009, 5). Poleg tega onesnaženo okolje odganja sposobne in izobražene ljudi, ki si želijo prijetno in čisto okolje ter kakovostno življenje. Podjetja in države, ki več pozornosti namenjajo čistemu okolju in investicijam v zeleno tehnologijo, pa imajo na dolgi rok lahko koristi, kajti pozitivni učinki na okolje in zdravje ljudi vplivajo tudi na nižanje stroškov, ki jih podjetja namenjajo za zdravstvo, ter na večjo produktivnost ljudi, ki so zdravi in bolj zadovoljni s kakovostjo življenja. ZDA bi zato z bolj suverenim zagovarjanjem koristi zelenih tehnologij in z nadaljnjim razvojem aktivne okoljske politike trgu dale zagotovilo, da investicije v zeleno tehnologijo prinašajo pozitivne posledice za razvoj in konkurenčnost gospodarstva (Parenti 2010, 16).

Če bi se ZDA osredotočile na spodbujanje inovacij v okolju prijazno tehnologijo, kot je bilo v primeru izuma mikroprocesorja, ko so ZDA ne le financirale izum, temveč bile tudi prvi veliki kupec mikroprocesorjev, bi okolju prijazne tehnologije postale cenovno dostopnejše in bolj konkurenčne fosilnim gorivom (Parenti 2010, 17). Seveda pa bi se s tem tudi znižali stroški porabe energije, povečala bi se produktivnost in hkrati tudi konkurenčnost gospodarstva ZDA.

Jänicke in Klaus (2004, 31) trdita, da spodbujanje konkurence z vlaganjem v okolju prijazne tehnologije, kar ureja okoljska politika, ustvarja 'prednost prvega' za nacionalne ekonomije. Okolju prijazne tehnologije namreč postajajo eden od pogojev globalne konkurenčnosti in če želijo ZDA ohraniti svojo konkurenčno pozicijo, je eden od predpogojev sprejetje okoljske politike, ki bo omogočila in spodbudila inovacije in razvoj okolju prijaznih tehnologij. Ambiciozna okoljska politika, ki aktivno spodbuja vlaganje v okolju prijazne tehnologije, poleg tega privabi tuje investitorje, ki se zanimajo za razvoj okoljskih inovacij (Jänicke in Klaus 2004, 39).

Privabljanje investicij lahko poveča dobičke, ustvarja nova delovna mesta in poveča dohodke od davkov, kar zmanjša javni dolg. Hkrati pa lahko države dosežejo strožje okoljske standarde prek učinkovite zelene ekonomije. Obstaja splošno prepričanje, da zasebnemu sektorju primanjkuje denarja za vlaganje v zelene tehnologije in da ni veliko priložnosti za zasebni sektor, kar ne drži. Zasebni sektor ne investira dovolj v zeleno tehnologijo, ker so razmere negotove in podjetja ne vedo, ali bodo imela dolgoročne koristi od inovacij. Pomanjkanje samozavesti je posledica negotovosti glede energetske in okoljske politike ZDA. Zato mora

zvezna vlada vzpodbuditi investicije v zeleno tehnologijo in prevzeti tveganje. Ker javni sektor 'nadzoruje' tveganja, lahko prispeva k spodbujanju investicij (Zenghelis 2012, 3).

Investitorji se zavedajo velikih priložnosti, ko svet skuša postati učinkovitejši pri porabi virov in hkrati zmanjšati izpust toplogrednih plinov. Britanska bančna skupina HSBC je naredila projekcijo, da se bo trg z okolju prijazno tehnologijo med letoma 2010 in 2020 potrojil iz 740 milijard USD na 2,2 trilijona USD. Visoko konkurenčen boj na področju zelenih tehnologij se je že pričel z Južno Korejo, Kitajsko in nekaterimi državami Evrope ter Kalifornijo. Tekma za tržni delež se bo zaostrovala, kar jasno nakazuje Južna Koreja, ki je resno zastavila svoj petletni načrt 2009-2013 za zeleno rast (Zenghelis 2012, 18).

Investicije v zeleno ekonomijo ponujajo rešitev za prihodnost, vendar bodo morale biti države tiste, ki bodo vzpodbudile investicije in razvoj zelenih tehnologij. Že stimulacijski paket ZDA, ki je bil oblikovan na podlagi stimulacijskega zakona (*American Recovery and Reinvestment Act*) iz leta 2009, je prinesel več delovnih mest ter okoljskih in inovacijskih koristi. Investicije v zeleno tehnologijo so prispevale k oblikovanju 10 odstotkov delovnih mest v okviru stimulacijskega zakona. Vendar pa so te koristi kratkotrajne zaradi odsotnosti stabilne politike, ki bi spodbujala povpraševanje in ki bi povečala zaupanje v zeleno tehnologijo (Zenghelis 2012, 18–19).

Aktivna okoljska politika spodbuja podjetja, da vlagajo v razvoj, kar sicer predstavlja določen strošek na začetku, a na dolgi rok okoljska industrija z inovativnimi rešitvami ustvarja dobičke in nova delovna mesta, ki so tehnološko naprednejša. Leta 2011 je okoljska industrija ustvarila 312 milijard dolarjev dobička. Okoljska industrija, ki za glavne surovine uporablja obnovljive vire energije, kot so voda, svetloba in veter, ter izvaja storitve, kot je recikliranje odpadnih snovi, preprečevanje onesnaževanja s čistilnimi napravami in podobno, je leta 2010 zagotavljala okoli 1,7 milijona delovnih mest v ZDA (United States Department of Commerce 2012).

Okoljski predpisi, ki so celostno in premišljeno zasnovani, torej koristijo, saj ustvarjajo pritisk, ki predstavlja gonilno silo za inovacije. Hkrati tudi obveščajo podjetja o neučinkovitih ali učinkovitih surovinah in novih priložnostih, kar lahko privede do manjših stroškov za podjetja in do za kupce privlačnejših izdelkov (Globerman in Georgopolous 2012, 25).

V četrtem poglavju sem ugotovila, da konkurenčnost ZDA na globalni ravni pada, deloma zaradi slabšanja kakovosti predpisov, med katere spadajo tudi okoljski predpisi, deloma zaradi

povečanja bremena predpisov, ki negativno vplivajo na proizvodni sektor in stopnjo intenzivnosti konkurence domačega trga. Zaradi padca kakovosti okoljskih predpisov, ki bi spodbudili proizvodni sektor, da vlaga v zeleno tehnologijo, ZDA tudi ne dosegajo ciljev okoljske politike in so na lestvici okoljske uspešnosti leta 2012 zasedle komaj 49. mesto. Zaradi zastoja razvoja aktivne okoljske politike ni jasnih smernic, ki bi se jih podjetja lahko držala, zato je trg z zeleno tehnologijo nestabilen, kar dviguje tveganja in stroške za podjetja, ki se morajo prilagajati predpisom posameznih zveznih držav. ZDA v zadnjih letih pri proizvodnji zelenih tehnologij izgublja stik z globalno konkurenco, kar ima negativen vpliv na konkurenčnost. Z nadaljnjim razvojem aktivne okoljske politike, ki spodbuja podjetja, da vlagajo v zeleno tehnologijo, bi ZDA izboljšale čistost okolja in povečale število investitorjev na domačem trgu, to pa bi posledično povečalo število delovnih mest in produktivnost podjetij. Podjetja bi postala bolj konkurenčna, hkrati pa bi bolj konkurenčne postale tudi ZDA, saj, kot pravi Porter (1990, 625), konkurenčnost države izhaja iz vsote konkurenčnosti njenih podjetij. Zato lahko potrdim svojo prvo hipotezo, da bi ZDA z nadaljnjim razvojem aktivne okoljske politike lahko izboljšale svojo konkurenčnost, ker aktivna okoljska politika spodbuja inovacije in razvoj okolju prijaznih tehnologij v podjetjih, kar vodi v večjo produktivnost in konkurenčnost države.

5 RAZVOJ OKOLJSKE POLITIKE V ZDA

Okvir za sodobno okoljsko politiko v ZDA se je začel oblikovati konec 60. in v začetku 70. let dvajsetega stoletja. Pred tem so bili problemi, kot sta onesnaženost zraka in vode, lokalne narave oziroma problem zveznih držav. Mnenje zvezne vlade je bilo, da bi bilo vmešavanje v probleme zveznih držav kršenje njihove suverenosti. V 70. letih dvajsetega stoletja pa se je splošna okoljska zavednost začela spreminjati. Rast prebivalstva v ZDA in po svetu je začela skokovito naraščati, industrijski razvoj v ZDA pa je čedalje bolj onesnaževal zrak in vodo. Pomemben mejnik v razvoju okoljskega gibanja predstavlja knjiga Rachel Carson, *Silent Spring*, ki je opozorila na nevarne snovi, kot so pesticidi, ki škodijo okolju in zdravju ljudi, ter spodbudila širšo družbeno razpravo o varstvu okolja (Silveria 2004, 503–4).

Tako so pomembni posamezniki in odmevni dogodki, kot sta razlitje nafte pred Santa Barbaro in požar na reki Cuyahoga, zaradi vsebnosti vnetljivih snovi v vodi v zvezni državi Ohio leta 1969 začeli opozarjati in izobraževati ljudi o ogroženosti njihovega zdravja in kakovosti življenja skupaj z ogroženostjo ekosistemov ter živalskih vrst (Silveria 2004, 506).

5.1 Začetki podpore in nasprotovanja okoljski politiki v ZDA

V 60. in 70. letih se je v ZDA zato oblikovalo močno okoljsko gibanje, ki so ga sestavljale raznolike skupine državljanov, kot so liberalni intelektualci, študenti, ženske srednjega razreda (predvsem organizacija League of Women Voters) ter hipiji, poleg tega so okoljsko gibanje podpirali številni znanstveniki (geologi, hidrologi, biologi), glasbeniki in pisatelji (Rome 2003, 552). Okoljsko gibanje je zahtevalo oblikovanje zveznih okoljskih standardov, saj je bila po njihovem mnenju zvezna zakonodaja nujna za učinkovit napredek pri izboljšanju kakovosti okolja. Okoljevarstveniki so imeli dovolj moči, da so vplivali tako na zvezno vlado kot na demokratsko ter republikansko stranko. Posledično je zvezna vlada zaradi političnih pritiskov okoljskega gibanja začela aktivneje sodelovati pri zaščiti okolja. V ta namen je oblikovala okoljsko politiko, ki je vključevala zaščito ogroženih živalskih vrst, kakovost pitne vode, omejevanje pesticidov, urejanje odlaganja nevarnih odpadkov, površinsko rudarjenje ter zaščito gozdov. Federalizacija okoljske politike v ZDA je bila podprta tako s strani okoljskih aktivistov kot s strani dveh največjih političnih strank, saj so bili prepričani, da bo zvezna zakonodaja učinkovitejša kot zakonodaja na ravni zveznih držav (Vogel in drugi 2010, 1–2).

Med letoma 1970 in 1990 so zagovorniki okoljske politike imeli precejšen vpliv na ameriško politiko. V tem obdobju sta obe vodilni stranki tekmovali za glasove okoljsko ozaveščenih državljanov, zato sta republikanska predsednika Richard Nixon in Gerald Ford skupaj s kongresom, ki so ga vodili demokrati, med letoma 1969 in 1976 sprejela vrsto okoljskih zakonov, ki so bili na splošno strožji kot zakoni zveznih držav. Ti zakoni še danes služijo kot osnova za razpravo o nadaljnjih ukrepih. Med njimi so Nacionalni zakon za zaščito okolja (*National Environmental Protection Act – NEPA*)¹⁴ iz leta 1969, CAA iz leta 1970, Zvezni zakon za nadzor pesticidov v okolju (*Federal Environmental Pesticide Control Act*), Zakon o varstvu morskih sesalcev (*Marine Mammal Protection Act*) iz leta 1972, Zakon o ogroženih vrstah (*Endangered Species Act*) iz leta 1993, Zakon za nadzor strupenih snovi (*Toxic Substance Control Act*) ter Zakon o ohranjanju in obnavljanju virov (*Resource Conservation and Recovery Act*) iz leta 1976. Po tem obdobju so republikanski zakonodajalci postali manj odprti za okoljsko zakonodajo, demokratski predsednik Jimmy Carter ter demokratska večina v kongresu pa so začeli vse tesneje sodelovati s čedalje bolj sofisticiranim in vplivnim okoljskim lobijem, kar je vodilo v sprejem amandmajev k Zakonu o čistem zraku in vodi (*Clean Air and Clean Water Act*) leta 1977 ter zakona, znanega pod krajšim imenom 'super

¹⁴ Zakoni, katerih osnova je NEPA, so *Clean Air Act*, *Clean Water Act*, *US Water and Wetlands Policy*, *Resource Conservation and Recovery Act* in *Toxic Substance Control Act*.

sklad' (ang. *Superfund*),¹⁵ leta 1980. Čeprav je novi republikanski predsednik Ronald Regan skušal zrahljati breme okoljskih regulacij na industrijo, je moral kmalu opustiti ta prizadevanja, saj sta bila javni interes in podpora javnosti za zaščito okolja še vedno na visoki ravni (Kelemen in Vogel 2007, 13).

Kongres je razširil obseg okoljskih predpisov s sprejetjem zakona o ohranjanju in obnavljanju naravnih virov ter amandmajev o nevarnih in trdih odpadkih leta 1984. Leta 1987 je kongres sprejel Zakon o preprečevanju globalnih podnebnih sprememb (*Global Climate Protection Act*) in leta 1988 Zakon o preprečevanju odlaganja nevarnih snovi v oceane (*Ocean Dumping Ban Act*). Ker se je okoljska ozaveščenost in podpora v 80. letih krepila, je republikanski predsedniški kandidat George Bush v svoji kampanji izrazito podprl okoljske ukrepe. Po njegovi izvolitvi je tesno sodelovanje s kongresom, ki ga je vodila demokratska stranka, vodilo v sprejetje amandmajev h CAA (Kelemen in Vogel 2007, 14–15).

Kljub temu v praksi George Bush ni bil naklonjen okoljski politiki, saj je njegova administracija oblikovala veliko predpisov, ki so rahljali obstoječo okoljsko zakonodajo. Zaradi tega je bil izpostavljen številnim kritikam, poleg tega so tem predpisom nasprotovali tako okoljevarstveniki kot tudi podjetja. V predsedniškem letnem nagovoru državljanom ZDA leta 1992 je celo razglasil 90-dnevni moratorij na vse nove zakonodajne predpise (Kelemen in Vogel 2007, 16).

Politični vpliv okoljskih lobijev se je vidno zmanjšal po izvolitvi demokratskega predsednika Billa Clintona leta 1992. Clinton je kongresu predlagal številne pomembne okoljske zakone, vključno z dvigom davka na pašno živinorejo, vpeljavo novih licenčnih in okoljskih standardov za rudarska podjetja, uvedbo energetskega davka in prenovo super sklada. Kljub temu, da so demokrati imeli večino v kongresu, je le-ta zavrnil vse okoljske predloge Clintonove administracije, saj so nasprotniki trdili, da bi vsi ti ukrepi zmanjšali konkurenčnost ZDA. Takrat je Carl Pope, izvršni direktor okoljevarstvene organizacije Sierra Club, dejal, da je 103. kongres ZDA končal svoj mandat z najslabšim okoljskim izidom v zgodovini (Kelemen in Vogel 2007, 16).

Ko so leta 1994 republikanci prevzeli večino v senatu in v predstavnem domu kongresa, se je verjetnost sprejemanja novih okoljskih zakonov še zmanjšala. Tako je bila nova

¹⁵ *Superfund* je drugo ime za *Comprehensive Environmental Response, Compensation, and Liability Act*, sprejet na zvezni ravni leta 1980. Njegov namen je bil očistiti odlagališča z nevarnimi odpadki. Na podlagi super sklada je bila leta 1983 ustanovljena tudi Agencija za nevarne snovi in register bolezni.

republikanska večina precej manj naklonjena okoljskim temam kot republikanska stranka v 60. in 80. letih. V 70. letih so demokrati v obeh domovih kongresa podpirali v povprečju 20 odstotkov več okoljskih ukrepov kot republikanci. Sredi 90. let pa se je to razmerje v podpori potrojilo. Leta 1995 so demokrati senatorji podprli 89 odstotkov okoljskih ukrepov, njihovi republikanski kolegi pa le 11 odstotkov. Istega leta so v predstavnem domu kongresa demokrati podprli 76 odstotkov okoljskih ukrepov, njihovi republikanski kolegi pa le 15 odstotkov. Tako se je počasi izoblikovalo mnenje, da so demokrati postali 'okoljska stranka', republikanci pa 'protiokoljska stranka'. V 90. letih je republikanska večina v kongresu blokirala večino okoljskih pobud, poleg tega je bil med letoma 1993 in 2000 v kongresu sprejet le en nov okoljski ukrep, in sicer amandmaji k Zakonu o varni pitni vodi (*Safe Drinking Water Act*) (Kelemen in Vogel 2007, 17).

K zaustavitvi okoljskih prizadevanj in razvoja okoljske politike pa ni prispevalo le nasprotovanje republikancev, ampak tudi zmanjšanje javne podpore. V javnomnenjski raziskavi iz leta 1994 je kar 57 odstotkov Američanov menilo, da zvezna vlada povsem ustrezno izvaja okoljske ukrepe, medtem ko je druga javnomnenjska raziskava zabeležila, da je 6 od 10 anketirancev menilo, da je okolje v ZDA v dobrem oziroma odličnem stanju. Zato so bila vsa prizadevanja Clintonove administracije za izboljšanje okoljske politike večinoma neuspešna. Ameriško volilno telo se je namreč zadovoljilo s *status quo* glede okoljske zakonodaje, kar je vodilo tudi v to, da ne republikanci ne demokrati niso mogli mobilizirati volilnega telesa, da bi zmanjšali oziroma razširili okoljske ukrepe (Kelemen in Vogel 2007, 17).

Ko je leta 2000 republikanski kandidat George W. Bush postal predsednik ZDA, je tako kot kongres, kjer so imeli večino republikanci, zavračal vse nove okoljske ukrepe. Njegova administracija ni predložila nobenega novega okoljskega ukrepa, poleg tega so izdali več ukrepov, ki so omilili obstoječe okoljske ukrepe. Kljub temu, da je v tem času javnost postajala vse bolj nezadovoljna s *status quo* glede varovanja okolja, do nadaljnega razvoja okoljske politike ni prišlo (Kelemen in Vogel 2007, 25–6).

Zaradi zastoja razvoja aktivne okoljske politike so večjo pobudo na prehodu v 21. stoletje prevzele zvezne države, v katerih so okoljske skupine še naprej ostajale vplivne in so vplivale na sprejem okoljske zakonodaje. Nekatere zvezne države v ZDA se namreč zavedajo pozitivnih učinkov okoljske politike in zato v okviru lastnih pristojnosti izvajajo okoljske zakone in se celo povezujejo v regionalne okoljske organizacije, kot so *Regional Greenhouse*

Gas Initiative,¹⁶ *Western Climate Initiative*¹⁷ ter *Midwest Greenhouse Gas Reduction Accord*.¹⁸ Pri tem pa prihaja do težav, saj se okoljske politike posameznih zveznih držav med sabo razlikujejo. V nekaterih zveznih državah, kot sta Kalifornija in Kolorado, je okoljska zakonodaja zelo napredna. V številnih zveznih državah, med katerimi sta Ohio in Indiana, pa je okoljska zakonodaja ohlapna in ne spodbuja vlaganj v obnovljive vire energije. Zaradi precejšnjih razlik v zakonodaji zveznih držav se podjetja pri poslovanju soočajo s številnimi izzivi, saj morajo prilagajati proizvodne procese posameznim zvenim državam, kar povečuje stroške podjetjem, ki delujejo v več zveznih državah. Zato je okoljska politika na zvezni ravni pomembna, ker se s tem oblikujejo poenoteni standardi, ki jih morajo upoštevati vse zvezne države in podjetja, ki tam delujejo (Vogel in drugi 2010, 38).

Do leta 2008 so nastale precejšnje razlike med nekaterimi okoljskimi politikami zveznih držav, ki so postale naprednejše in strožje kot okoljska politika zvezne vlade. To stanje je neuspešno skušala spremeniti administracija predsednika Obame, ki si prizadeva za aktivnejši vpliv zvezne vlade na okoljsko politiko, tako znotraj države kot tudi v svetu (Vogel in drugi 2010, 36–7).

Viden premik pri nadaljnjem razvoju aktivne okoljske politike v ZDA je sicer prinesel predlog zakona ACES leta 2009, ki je bil potrjen v predstavniskem domu kongresa, vendar pa je v senatu propadel (Holt in Robin 2009, 226). ACES je predvideval spodbude za vlaganja v okolju prijazno energijo, kot so subvencije, poleg tega je predvideval ukrepe, s katerimi bi onesnaževalci postali odgovorni za svoja dejanja. Padec ACES v senatu seveda ni naključno dejanje, kajti v prvem četrletju leta 2009, ko je ACES stopil v obravnavo v kongresu, se je registriralo več kot 880 interesnih skupin in dejavnosti za lobiranje glede okoljskih tem, kar je 14-odstotni porast v primerjavi z letom 2008 (Levelle in Lewis 2009). Poleg tega so naftna in premogovna industrija ter interesna združenja, kot je American Petroleum Institute, od leta 2009 do prve polovice leta 2010 porabila 543 milijonov dolarjev za nasprotovanje predlogu zakona, medtem ko so industrije z obnovljivimi viri energije med tem obdobjem za lobiranje porabile le okoli 47 milijonov dolarjev (Romm 2010).

¹⁶ Ustanovile so jo zvezne države Connecticut, Delaware, Main, New Hampshire, New Jersey, New York in Vermont. Leta 2007 so se pridružile še Massachusetts, Maryland in Rhode Island.

¹⁷ Ustanovile so jo zvezne države Arizona, Kalifornija, New Mexico, Oregon, Washington. Kasneje, leta 2007, so se pridružile Utah, Montana in kanadski provinci British Columbia in Manitoba, leta 2008 pa še Quebec.

¹⁸ Ustanovile so jo zvezne države Illinois, Iowa, Kansas, Michigan, Minesota, Wisconsin in kanadska provinca Manitoba.

5.2 Stroški in koristi okoljske politike v ZDA

Environmental Business International Inc. od leta 1970 objavlja podatke o okoljski industriji v ZDA. Na podlagi analiz so ugotovili, da je okoljska industrija med letoma 1970 in 2003 zrastle z 18 milijard dolarjev na 227 milijard dolarjev (v Bezdek in drugi 2008, 66). Narejena je bila tudi obsežna raziskava, ki je pokazala, da so koristi zakona CAA od leta 1970 znašale med 5,6 in 49,4 trilijona dolarjev, medtem ko so stroški znašali 'le' 523 milijard dolarjev. To pomeni, da ZDA za vsak porabljen dolar za zmanjševanje onesnaženosti zraka s pomočjo CAA pridobijo od 10 do 100 dolarjev (izračunano v vrednosti dolarja iz leta 1990) (EPA 1997, 6).

Kljub vidnim koristim okoljske politike je po mnenju Meyerja (1995, 16–17) prvi val sprejemanja okoljske zakonodaje proizvodni sektor prisilil v velike, nepredvidene naložbe v osnovna sredstva, s katerimi je proizvodni sektor moral kupiti čistilne sisteme za zmanjšanje onesnaževanja. Ti čistilni sistemi so se nanašali le na zadnjo fazo proizvodnega procesa (ang. *end of pipe*), kot so katalizatorji za avtomobile in čistilne naprave na dimnikih tovarn. To so bili stroškovno precej neučinkoviti odgovori na problem onesnaževanja okolja, saj so zgolj povišali stroške podjetij, ki so morala k proizvodnemu procesu dodati še en element, ki pa proizvodnje ni naredil učinkovitejše. V začetku 80. let so okoljski standardi postali bolj razviti in so poudarjali celosten pristop, od zasnove in gradnje tovarn do upravljanja tovarn. Novi proizvodni objekti so začeli vključevati čistilno tehnologijo, ki je postala del proizvodnega procesa kot tudi del procesa upravljanja. Naprednejša podjetja so si prizadevala zmanjšati onesnaženost v samem jedru procesa delovanja. Sprememba proizvodnega procesa je skušala zmanjšati onesnaževanje z neposredno spremembo vhodnih in izhodnih procesov. Večja učinkovitost obdelave surovin in recikliranje sta zmanjšala količino odpadnega materiala, povsem nov proizvodni proces pa je lahko odstranil posebej škodljive onesnaževalce. Kot pravi Meyer (prav tam), lahko sprememba proizvodnega procesa nadomesti stroške upoštevanja okoljske zakonodaje in celo vodi v večji izkoristek surovin in posledično večjo dobičkonosnost podjetja.

V 90. letih so bili oblikovani novi in dodatni okoljski standardi, katerim so se podjetja morala prilagoditi. Podjetja so morala vložiti dodaten kapital v izboljšanje učinkovitosti proizvodnje ter v vlaganje v inovacije in razvoj. To po mnenju Meyerja (1995, 18) predstavlja le začetni strošek oziroma vložek podjetij, ki se po določenem času obrestuje. Stroški torej niso kot davek, ki ga pobira država, kar nasprotniki okoljske politike, kot so republikanski guverner

Rick Perry in desni konzervativni *think tank* organizaciji National Center for Political Analysis in Heritage Foundation, radi poudarjajo, ampak se kapital v večini primerov vrne v zasebni sektor. Novo povpraševanje pa ustvarja nove proizvode in nove storitve, ki skozi čas postajajo vse bolj napredni in sofisticirani. Posledično pa se ustvarjajo tudi nove službe. Okoljska politika ZDA je tako skozi čas stimulirala podjetja, da so razvijala nove, učinkovitejše proizvodne procese, vlagala v inovacije in razvoj ter posledično postajala bolj konkurenčna. Stroški okoljske zakonodaje torej za podjetja niso tako veliki, kot bi lahko sprva mislili, in imajo bolj ali manj le kratkotrajne učinke. Investicije v zeleno tehnologijo se skozi čas povrnejo in podjetja postanejo bolj konkurenčna na trgu, kar koristi državi.

5.3 Nadzor stroškov in koristi okoljske politike

Pretežni del zvezne okoljske politike se izvaja prek institucionalnega okvirja, ki omogoča vladi, da programske odgovornosti preloži na posamezne zvezne države, medtem ko zadrži ključno vlogo pri ocenjevanju primernosti ukrepov zveznih držav in zveznih ministrstev. Slednjo funkcijo izvaja Agencija za zaščito okolja (*Environmental Protection Agency – EPA*), ki je nastala leta 1970 in ima poseben status ministrstva. Naloga EPA je, da vzdržuje in izvaja predpise na podlagi zakonov, sprejetih v kongresu, ter podaja oceno o ustreznosti izpolnjevanja predpisov posameznih zveznih držav. V primeru, da posamezne zvezne države ne izpolnjujejo okoljskih predpisov, ima EPA možnost, da zvezne države sankcionira s finančnimi sankcijami ali pa ima možnost zvezni državi odvzeti primarno oblast znotraj njenih meja. Zvezne države lahko sicer oblikujejo in implementirajo lastne zakone, vendar morajo biti v skladu s cilji in smernicami zvezne države (ang. *partial preemption*). Če se zvezna država odloči, da ne bo sodelovala v posameznem programu ali pa ne bo mogla dobiti zvezne odobritve za program, EPA prevzame odgovornost za uveljavljanje zvezne zakonodaje znotraj te zvezne države. Večina zvezne zakonodaje, sprejete v 70. letih, vsebuje mešanico zveznega upravljanja in upravljanja na ravni zveznih držav. Zvezna agencija, pooblaščenca za implementacijo posameznih okoljskih zakonov, je torej EPA, z izjemo Zakona o površinskem rudarjenju in pridobivanju surovin (*Surface Mining Control in Reclamation Act*), ki se implementirata prek Agencije za površinsko rudarjenje (Woods 2005, 260–1).

EPA igra pomembno vlogo pri izvajanju okoljske politike na zvezni ravni in na ravni posameznih zveznih držav, saj opravlja analizo stroškov in koristi za zvezno vlado. EPA je od začetka nastanka pridobila precej avtoritete, saj nadzoruje izvajanje številnih pomembnih okoljskih zakonov in oblikuje najbolj celovite ocene stroškov okoljskih predpisov, kar

vključuje tako administrativne stroške kot tudi direktne stroške za podjetja in posameznike (Hahn 1994, 319). Po mnenju Watta (2010) učinkovita okoljska politika potrebuje agencije, ki postavijo jasna in ustrezna pravila, vzpostavijo nadzor nad izvajanjem ukrepov ter kaznujejo kršitelje.

Z zakonom NEPA iz leta 1969, ki je še danes v veljavi in velja za temelj okoljske zakonodaje ZDA, je EPA dobila posebno vlogo. EPA je odgovorna za pregled in oceno poročila, imenovanega Izjava o vplivu na okolje (*Environmental Impact Statement – EIS*), ki ga morajo pripraviti zvezna ministrstva za zvezne projekte, povezane z okoljsko politiko, če ocenijo, da ima lahko projekt potencialen vpliv na okolje. Na podlagi tega dokumenta zvezna ministrstva ocenijo okoljske posledice ukrepov in predstavijo alternativne ukrepe. Preden zvezno ministrstvo oblikuje EIS, se mora posvetovati z EPA, ki ima potrebno strokovno znanje s tega področja. Ključna regulatorna moč, ki jo ima EPA na podlagi zakona NEPA, je torej revizija poročila EIS, ki se pripravi za skoraj vsak zvezni ukrep, ki bi lahko vplival na okolje. Z oblikovanjem poročila EIS določeno ministrstvo identificira in oceni potencialne škodljive učinke, razvije možne alternative in ustrezno obvesti javnost in EPA o načrtovanih ukrepih. EPA tako od zveznih ministrstev zahteva, da analizirajo lastne okoljske učinke načrtov in predpisov. EPA pri tem tudi sama pripravlja poročilo EIS za lastne predpise in projekte (Dryzek in drugi 2002, 665).

Za natančnejše spremljanje predpisov ministrstev in agencij Urad za upravljanje in proračun (*Office of Management and Budget – OMB*) od leta 1970 izvaja ekonomske analize predpisov ministrstev in agencij. Postopek, imenovan kakovost življenja (ang. *quality of life*),¹⁹ je implementiral tedanji predsednik Nixon, predsednika Ford in Carter sta kasneje tudi izvajala podobne postopke med svojimi mandati, predsednik Reagan pa je ta postopek formaliziral z izvršno uredbo 12291 leta 1981. Predsednik Clinton je nato izpopolnil postopek z izvršno uredbo 12866. Obe uredbi od ministrstev in agencij zahtevata, da pripravijo analizo učinkov lastnih predpisov, imenovano Analiza učinkov regulatornih ukrepov (*Regulatory Impact Analysis – RIA*). Na podlagi teh uredb morajo ministrstva stremeti k maksimiziranju koristi ter narediti vse zakonske predpise čim bolj stroškovno učinkovite ter ekonomsko izvedljive. To velja tudi za glavno okoljsko agencijo EPA, ki izdaja regulatorne predpise, ki morajo biti koristni in morajo presegati stroške (Arnold in drugi 1999, 6).

¹⁹ Postopek je od ministrstev zahteval, da pri oblikovanju predpisov proučijo različne možnosti nadzora, ocenijo stroške, povezane z nadzorom, ter oblikujejo čim bolj stroškovno učinkovite predpise.

Ministrstva in agencije tako pripravljajo poročila RIA v skladu s predsedniškimi uredbami in smernicami za ekonomsko analizo, OMB pa pregleda vse pomembnejše predpise ministrstev in agencij, s čimer so predsedniki skušali povečati odgovornost ministrstev in agencij za njihove odločitve (Hahn in Litan 2003, 2–3).

OMB na podlagi izvršne uredbe 12866 od leta 1997 opravlja analizo koristi in stroškov vseh pomembnejših predpisov ministrstev in agencij. Tabela 5.1 in tabela 5.2 prikazujeta oceno koristi in stroškov, ki jo je EPA posredovala OMB, ta pa je podatke preveril in analiziral. V analizo je zajeto obdobje desetih let, od leta 2001 do 2011, ocenjeni pa so bili tisti predpisi, ki dosegajo dva pogoja:

- a) Vsak predpis je ustvaril vsaj za 100 milijonov USD stroškov ali koristi v enem letu.
- b) Pretežni del stroškov ali koristi je ocenilo ministrstvo/agencija ali v nekaterih primerih OMB.

Ocena koristi ali stroškov tako ne zajema vseh predpisov, ustvarjenih v agenciji EPA v obdobju desetih let, ampak le predpise, ki so imeli relativno pomemben finančni vpliv na gospodarstvo ZDA.

Tabela 5.1: Ocene skupnih letnih koristi in stroškov predpisov agencije EPA, 1. oktober 2001 – 30. september 2011 (v milijardah dolarjev iz leta 2001)

Ministrstvo/agencija	Število predpisov	Koristi za gospodarstvo	Stroški za gospodarstvo
Agencija za zaščito okolja (EPA)	32	84.8 do 565.0	23.2 do 29.3
Skupna zakonodaja ministrstva za promet in EPA	2	6.1 do 20.7	2.0 do 5.2

Vir: Office of Management and Budget (2012).

Iz tabele 5.1 je razvidno, da koristi predpisov agencije EPA, ki se nanašajo na okolje, v precejšnji meri presegajo stroške za samo gospodarstvo. Tabela 5.2 pa podrobneje prikaže koristi in stroške predpisov posameznih uradov znotraj EPA za gospodarstvo ZDA.

Tabela 5.2: Ocene skupnih letnih koristi in stroškov glavnih predpisov agencije EPA po uradih, 1. oktober 2001 – 30. september 2011 (v milijardah dolarjev iz leta 2001)

Ministrstvo/agencija	Število predpisov	Koristi za gospodarstvo	Stroški za gospodarstvo
EPA			
Urad za čistejši zrak	20	82.2 do 556.5	21.8 do 27.7
Urad za vodo	6	1.2 do 3.7	1.0 do 1.2
Urad za trde odpadke in izredne razmere	4	0 do 0.3	- 0.3
Ministrstvo za promet in EPA			
Urad za nacionalno prometno varnost / Urad za čistejši zrak	2	6.1 do 20.7	2.0 do 5.2

Vir: Office of Management and Budget (2012).

Kot je razvidno iz zgornjih dveh tabel, predpisi okoljske agencije EPA in njenih uradov prinašajo pretežno koristi za gospodarstvo ZDA. Ne trdim, da so vsi predpisi, povezani z okoljsko politiko, stroškovno učinkoviti, saj okoljska politika ni namenjena zgolj ustvarjanju dobička, ampak ustvarjanju čistejšega okolja ter večje kakovosti življenja prebivalcev ZDA. Vendar pa na podlagi analize OMB, ki je ocenila stroške in koristi zveznih predpisov med letoma 2001 in 2011, lahko ugotovim, da so stroški okoljske politike v primerjavi s koristmi vsekakor manjši.

V tabeli 5.1 koristi 32 okoljskih predpisov agencije EPA znašajo med 84 in 565 milijard USD, medtem ko stroški teh predpisov znašajo med 23 in 29 milijard USD. Iz tabele 5.2 pa je razvidno, da največ koristi in stroškov ustvarjajo predpisi urada za čistejši zrak. Predpisi, ki skušajo izboljšati kakovost zraka, predstavljajo skoraj 98 odstotkov koristi vseh predpisov, ustvarjenih v okviru agencije EPA, če ne upoštevamo predpisov, ki jih oblikuje EPA v sodelovanju z Ministrstvom za promet. Zasluga za to gre dobro načrtovanim in premišljenim predpisom EPA, ki so oblikovani na podlagi poročila EIS in ki vključujejo vse potencialne posledice ukrepov, tako za okolje kot tudi za proizvodni sektor in državo.

Te ugotovitve pa so v nasprotju z očitki kritikov in skeptikov okoljske politike, ki menijo, da okoljska politika zavira konkurenčnost gospodarstva ZDA. Po mnenju Meyerja (1995, 19) bi morali nasprotniki okoljske politike več pozornosti nameniti davčni in delovni politiki ter transportni in komunikacijski infrastrukturi, ki zavirajo konkurenčnost podjetij in posledično

konkurenčnost ZDA. Podjetja, ki velike vsote denarja namenjajo lobiranju proti okoljski politiki, pod pretvezo, da ta zavira konkurenčnost, bi po njegovem mnenju raje več sredstev namenila učinkovitemu vodenju financ in razvoju stroškovno učinkovitih proizvodnih procesov, ki so prijaznejši do okolja. Na podlagi tega bi lahko ocenila, kako še dodatno zmanjšati stroške in povečati proizvodnjo in dobičke.

Kljub pozitivnim učinkom okoljske politike ne zagovarjam mnenja, da je smiselno sprejemati številne okoljske zakone in predpise kot po tekočem traku. Okoljski zakoni morajo biti sprejeti preudarno in upoštevati tako koristi za okolje kot tudi priložnosti in koristi za podjetja, na katera se okoljska zakonodaja nanaša. Aktivna okoljska politika mora vsebovati okoljsko zakonodajo, ki stimulira podjetja, da skozi proces zmanjševanja odpadkov in onesnaževanja s pomočjo inovacij oblikujejo boljše proizvodne procese in okolju prijazne proizvode ter na dolgi rok zmanjšajo stroške podjetij in povečajo njihovo konkurenčnost. Seveda bodo nekatera podjetja v tem procesu izgubila konkurenčno prednost, vendar, kot trdi Meyer (1995, 19–21), se bodo oblikovala nova, naprednejša, ki bodo kos zahtevam in izzivom in bodo v okoljski politiki videla priložnost za razvoj in napredek. Takšna podjetja bodo družbi lahko ponudila tudi naprednejšo tehnologijo, okolju prijaznejše proizvode ter posledično vplivala na izboljšanje okolja.

V petem poglavju sem pokazala, da okoljska politika prinaša več koristi kot stroškov za gospodarstvo, kar so prepoznale nekatere zvezne države ZDA, ki so se povezale v regionalne okoljske organizacije. Razvoj okoljske politike v ZDA je bil uspešen vse do 90. let in okoljska politika se je do te točke razvijala uspešno, saj je vzpostavila nadzor nad izvajanjem okoljskih predpisov ter nadzor nad stroški okoljske politike, kar je osnova za uspešno oblikovano politiko. Kljub pozitivnim učinkom okoljske politike se je politična podpora okoljski politiki začela vidno zmanjševati, zato sem v šestem poglavju raziskala razloge za tak trend.

6 RAZLOGI ZA ZASTOJ RAZVOJA AKTIVNE OKOLJSKE POLITIKE

V zadnjih dvajsetih letih ni bilo vidnejšega napredka v razvoju aktivne okoljske politike v ZDA kljub pozitivnim učinkom na okolje in gospodarstvo. Zastoj politik v ZDA je precej pogost zaradi zapletenega birokratskega procesa. K temu deloma prispevata politična ureditev ZDA in raznolikost političnih interesov, precejšnje 'zasluge' pa imajo tudi interesne skupine, ki lobirajo predstavniki dom in senat skozi celoten proces sprejema zakonodaje.

6.1 Politična ureditev ZDA

V ustavni demokraciji, kot so ZDA, oblikovanje politik poteka skozi ustavni proces in je obvezujoče za celotno družbo. Ustavne zahteve za oblikovanje politik so se v ZDA oblikovale pred več kot 200 leti in se do danes niso pretirano spremenile. Politični sistem ZDA temelji na delitvi oblasti med tri veje oblasti ter med zvezno vlado in zvezne države. Sprva je bila ta delitev namenjena omejevanju zvezne oblasti in varovanju posameznikovih svoboščin, danes pa delitev oblasti lahko ovira sposobnost vlade, da v sorazmerno kratkem času sprejme ustrezno in koherentno politiko (Kraft in Vig 2010, 4).

Odgovornost za okoljsko politiko je razdeljena znotraj vej oblasti. V kongresu, kjer si oblast delita predstavniški dom in senat, so pristojnosti nad okoljskimi politikami razpršene med številne odbore in pododbore. Poleg tega je tudi izvršna veja oblasti institucionalno razdeljena in se odgovornost za okolje vsaj deloma deli med vseh dvanajst ministrstev, EPA, jedrsko regulatorno komisijo ter ostale agencije (Kraft in Vig 2010, 4).

Politologi, kot je Robert Repetto, so raziskali številne negativne lastnosti ameriškega političnega sistema, ki ne omogoča hitrih sprememb zakonodaje. Nekateri vzroki so strukturne, drugi institucionalne narave, nekateri pa so bolj vedenjski. Skupaj lahko ti vzroki pojasnijo togost političnega procesa. Sistem zavor in ravnovesij (ang. *checks and balances*) preprečuje hitre spremembe. Zakonodajna veja oblasti, kongres, je kompleksen aparat s številnimi pravili in postopki. Predvsem sprejemanje zakonodaje je dolgotrajen postopek, na katerega skušajo vplivati številne interesne skupine, kar seveda zavira sam proces sprememb in sprejemanja konkretnih in učinkovitih ukrepov. To vodi v soočanje nasprotujočih si mnenj in zato prevlada stabilnost na številnih političnih področjih. Vendar pa to hkrati pomeni, da obstajajo politike (tako dobre kot slabe), ki se ne spreminjajo več let, kar seveda zavira napredek. Na znanstvenem področju se ekonomisti in okoljevarstveniki bojujejo drug proti drugemu s številnimi raziskavami in metodologijami o vplivu okoljske zakonodaje na konkurenčnost. Na zakonodajni ravni industrije s fosilnimi gorivi in okoljske interesne skupine ovirajo zakonodajni postopek z lobiranjem in z nasprotujočimi si analizami. Veliko odločitev, ki jih sprejme vlada, je napotenih na sodišča, ker nasprotujoča stran sproži sodni postopek. Bitke, izgubljene na sodiščih, se vrnejo v fazo oblikovanja predpisov, kar podaljša proces oblikovanja zakonov. Vsaka taktika ene strani se spodbija na drugi strani. Na koncu zmaga tista skupina, ki ima vplivnejše lobistične skupine, ki uspešno lobirajo na zakonodajni ravni (Repetto 2004, 3).

Delitev in razpršitev oblasti med politične institucije v federalnem sistemu ter med institucije v zakonodajni, izvršni in sodni veji oblasti omogoča zagovornikom in nasprotnikom določenih odločitev številne poti za oviranje zakonodajnega postopka. Poleg tega so tu še številne birokratske ovire zaradi odprtega administrativnega procesa in kompleksnih postopkov, kar nudi političnim akterjem številne kanale, prek katerih lahko ukrepajo in preprečijo nadaljnje sprejetje zakonodaje. Številne organizirane interesne skupine, ki zastopajo določene interese, skušajo nasprotni strani preprečiti napredovanje, kar vodi v koalicije, oblikovane okoli problemov, ki jih zastopajo interesne skupine, javne agencije in politični predstavniki, ki se nagrajujejo z naklonjenimi odločitvami, večjimi proračuni in podporo pri ponovni izvolitvi. To ustvari politično moč za določene politične kroge in izključi drugače misleče nasprotnike (Repetto 2004, 10).

Oblikovanje politik v ZDA je zelo odvisno od želje javnosti po spremembi. Brez javne podpore zakonodajna veja nima veliko možnosti za spremembe. Zakonodajna veja oblasti javno podporo za spremembe pridobi prek medijev in prek organiziranih skupin, ki javnost seznanijo o določenem problemu. Cikel sprejemanja politik v ZDA se prične z oblikovanjem ukrepov, sledi sprejem zakona in nato sprejem ukrepov za ustrezno izvajanje zakona. Po preteku določenega časa je politiko potrebno pregledati in oceniti, ali je dosegla zastavljene cilje, kakšni so bili stroški in kakšne spremembe je treba sprejeti.

Medtem ko naloga oblikovanja ustrezne okoljske zakonodaje pripada kongresu, tudi predsednik igra pomembno vlogo, ki ne narekuje zgolj podpisovanja zakonodaje ali veta na predlog zakona, temveč je predsednik vključen tudi v oblikovanje politične agende. Z ustrezno kombinacijo podpore javnosti in interesnih skupin ter strankarskega sodelovanja je moč sprejeti učinkovito okoljsko zakonodajo. Poleg tega lahko tudi kabinet predsednika ZDA z razporejanjem osebja in strokovnjakov na določeno področje in s sodelovanjem s kongresom vpliva na oblikovanje okoljske zakonodaje (Watts 2010).

Vse tri veje oblasti nadzorujejo pomembne vidike zvezne okoljske politike, posebno vlogo pa ima EPA kot del izvršne oblasti, saj nadzoruje izvajanje okoljskih predpisov ministrstev in zveznih držav, poleg tega tudi ministrstvo za notranje zadeve in ministrstvo za kmetijstvo igrata pomembno vlogo na različnih področjih okoljske politike. Čeprav EPA igra ključno vlogo pri izvajanju okoljske politike, predsednikov kabinet, ministrstva in druge regulatorne agencije skušajo vplivati na okoljsko politiko. Pri tem prihaja do konfliktov med EPA in Belo hišo, saj EPA skuša ohranjati ravnovesje med zahtevami kongresa in Bele hiše, medtem ko

predsednikov kabinet skuša širiti svoje interese. Tudi sodišča igrajo pomembno vlogo pri oblikovanju okoljske politike, saj EPA pritiska na zvezne države, da se držijo sprejetih rokov za izvajanje politike, in če ti roki niso doseženi, EPA poseže po sodnih mehanizmih. Politični sistem je zaradi vpletenosti številnih akterjev, ki skušajo uveljaviti lastne interese in ohranjati ravnovesje moči, zelo počasen, zato se tudi zakonodaja sprejema zelo počasi. Nič drugače ni pri okoljski zakonodaji, kjer je v proces sprejemanja zakonodaje vključenih veliko akterjev, ki imajo različne politične interese (Watts 2010).

6.2 Raznolikost političnih interesov

Splošno gledano so zaradi delitve oblasti odločilne spremembe politik počasne zaradi številnih posvetovanj in sporazumevanja med raznolikimi interesnimi skupinami, tako znotraj kot zunaj vlade. Vendar pa takšno politično sporazumevanje poveča legitimnost sprejetih politik kljub dolgotrajnosti zakonodajnih postopkov. Ko pa so problemi pomembni in javno razširjeni, je javnost bolj naklonjena spremembam, zato tudi politiki nastopajo skladneje in lahko sprejmejo učinkovitejše politike (Kraft in Vig 2010, 8).

Za podrobnejše razumevanje sprejemanja okoljske zakonodaje v ZDA je potrebno po mnenju Hahna (1994, 324) podrobneje pogledati štiri glavne akterje, ki vplivajo na razvoj okoljske politike, in sicer:

- a) okoljska gibanja,
- b) proizvodni sektor,
- c) okoljsko agencijo EPA,
- d) zahteve volivcev po čistejšem okolju.

Vse tri veje oblasti (kongres, predsednik in sodišča) poglavitno vplivajo na okoljsko politiko, saj na dolgi rok odražajo zahteve volivcev, proizvodnega sektorja in zahteve interesnih skupin.

a) Okoljska gibanja so vse številčnejša in strokovna ter pomembno prispevajo k delu okoljskih organizacij. To se kaže tudi v njihovi sposobnosti, da pritegnejo medije in vplivajo na kongres, da tako dosežejo svoje cilje. Okoljske organizacije imajo precej preprosto strukturo in skupni cilj, senzacionalizirati okoljske probleme z namenom vplivanja na javno mnenje, kar mobilizira okoljska gibanja.

Okoljske skupine so sčasoma postale specializirane, tako znotraj organizacij kot tudi po posameznih organizacijah. Zaradi vse večjega števila okoljskih zakonov in raznolikih predpisov so okoljske skupine morale postati bolj specializirane, tako navznoter kot navzven. Seveda pa so tudi okoljske skupine zaslužne za porast števila okoljskih zakonov in regulatornih aktivnosti vlade. Druga značilnost razvoja okoljskih skupin je, da govorijo z več kot enim glasom glede pomembnih okoljskih problemov. Tekmovanje med okoljskimi skupinami jih spodbuja, da se specializirajo in tako ponujajo edinstvene in kakovostne informacije svojim podpornikom.

b) Na drugi strani tudi proizvodni sektor vpliva na debato o okolju. V 60. letih je proizvodni sektor lahko dosegel bistveno več glede zaviranja razvoja okoljske politike, saj okoljsko gibanje še ni bilo dobro organizirano. Od takrat se je marsikaj spremenilo, saj smo priča vse večji ozaveščenosti proizvodnega sektorja glede recikliranja in onesnaževanja ozračja. Do teh sprememb so privedli trije dejavniki, in sicer, da bodo okoljski stroški predstavljali vse večji izdatek za podjetja, da potrošniki postajajo vse bolj okoljsko zavedni in morajo zato podjetja postati bolj zelena ter da staro generacijo menedžerjev počasi zamenjuje nova generacija, ki je bolj dovzetna za okoljske probleme in ki razume, da je okoljski menedžment del poslovanja podjetja (Hahn 1994, 225).

Kljub določenim spremembam v proizvodnem sektorju je ta še vedno usmerjen pretežno v lastne koristi. To ponazarja primer sprejemanja amandmajev k CAA iz leta 1990, kjer je potekala bitka za uveljavljanje različnih interesov. Velika naftna podjetja so želela ohraniti tržni delež za gorivo, kmetijski lobi si je prizadeval razširiti subvencije za etanol, industrija z zemeljskim plinom si je prizadevala, da bi se zemeljski plin uporabljal pri flotnih avtomobilih, namenjenih podjetjem, metanolski lobi je želel vključiti besedilo, kjer bi metanol prikazali v bolj pozitivni luči kot bencin, jeklarska podjetja so uspela zmanjšati pomen strupenih izpustov pri pečicah, avtomobilska industrija pa je (neuspešno) skušala doseči, da ne bi bilo potrebno na vozila namestiti tehnologije za zmanjševanje emisij. Ne glede na razdeljenost pri določenih temah pa proizvodni sektor uspešno lobira kongres pri zaviranju sprejemanja in dopolnjevanja okoljske zakonodaje (Hahn 1994, 225).

c) Tretji akter pri oblikovanju okoljske politike je okoljska agencija EPA, ki je zaradi enakomernega naraščanja okoljske zakonodaje postala bolj specializirana. EPA opravlja regulatorne naloge, saj nadzoruje zvezne države pri doseganju okoljskih standardov, poleg tega pa nadzoruje ministrstva pri sprejemanju predpisov, ki se nanašajo na okolje. EPA ima

posebno vlogo, saj se kongres in predsednikov kabinet zanašata na njene informacije. Podjetja namreč poročajo EPA o ravni emisij, ki jih proizvajajo, poročila pa so podprta s strani agencij zveznih držav in v nekaterih primerih s strani EPA. Ta pooblastila EPA omogočajo, da z zavzemanjem kritične pozicije pri analiziranju in posredovanju okoljskih informacij političnim elitam zakonodajne odločitve lahko prevesi v korist izboljšanja okoljske zakonodaje.

d) Zadnji in pomemben akter, ki prispeva k oblikovanju okoljske politike, je javnost oziroma javno mnenje, ki se vse bolj zavzema za čisto okolje. K povečanemu zanimanju za okolje prispevajo deloma znanost, deloma okoljske katastrofe in deloma ozaveščenost ljudi (Hahn 1994, 226–30).

6.3 Oblikovanje politik in vloga interesnih skupin

V zgornjem poglavju sem podrobneje opisala štiri akterje, ki pomembno vplivajo na okoljsko zakonodajo v ZDA. V tem poglavju pa se bom posvetila vplivni vlogi interesnih skupin, ki zastopajo tako interese okoljskih skupin kot tudi interese proizvodnega sektorja v procesu sprejemanja okoljske zakonodaje. Kljub širokemu znanstvenemu konsenzu o posledicah onesnaževanja okolja ZDA še niso uspele oblikovati aktivne okoljske politike, ki bi na zvezni ravni poenotila standarde za reševanje okoljske problematike.

Okoljski zakoni vplivajo tako na poslovanje podjetij kot na širšo javnost, zato veliko interesnih skupin aktivno lobira zakonodajno telo z namenom vplivanja na sprejem ali zavrnitev določene zakonodaje. Vplivanje na politični proces je pomemben del demokratičnih družb. Postopek sprejemanja politik je sestavljen iz šestih faz, in sicer oblikovanja dnevnega reda, kjer se obravnavajo problemi, ki so pomembni za zvezno vlado, oblikovanja politik, kjer se predlagajo rešitve, legitimacija politik, izvajanje politik, kjer se določena sredstva namenijo za izvajanje programov, ocena politik, kjer se politike ocenjuje glede na cilje in stroške, ter sprememba politik, kjer se programi pregledajo, izboljšajo ali ukinejo (Rapetto 2006, 4).

Čeprav naj bi se teoretično po tem postopku oblikovale politike, to za okoljsko politiko ne velja povsem. Okoljska politika se v ZDA nikoli ni razvijala enakomerno, ampak je bilo oblikovanje okoljske politike zaznamovano s številnimi prekinitvami, z dolgimi obdobji stabilnosti in občasnimi hitrimi spremembami. Številni okoljski problemi ostajajo nerešeni več let, na določene trenutke pride do hitrega napredka ali pa celo nazadovanja. Pomembno

vlogo oziroma odgovornost za to pa nosijo interesne skupine, ki vplivajo na zakonodajni proces, kar ga posledično tudi zavira.

Okoljske skupine, oblikovane v 70. letih, so z vključevanjem pravnikov, lobistov, znanstvenikov in strokovnjakov za komuniciranje začele vplivati na javno mnenje in posledično na sprejem pomembnih okoljskih zakonov. Te skupine so se osredotočale na tožbe, lobiranje, raziskovanje in ostale dejavnosti, ki bi zagotovile uveljavljanje okoljske zakonodaje. V 80. letih so se interesne skupine, ki so zastopale proizvodni sektor, veliko naučile od okoljskih skupin in so začele aktivno lobirati proti okoljskim ukrepom. Njihov uspeh se je pokazal v 90. letih, ko je nastopilo obdobje stagnacije v razvoju okoljske politike. Boji med okoljskimi interesnimi skupinami in interesnimi skupinami proizvodnega sektorja so preprečili sprejetje nadaljnjih okoljskih zakonov (Bryner 2008, 322–3).

Na prelomu 21. stoletja okoljske interesne skupine niso imele podpore Bele hiše. Kljub temu pa so okoljske interesne skupine sodelovale z določenimi člani kongresa. Leta 2003 sta senatorja John McCain (republikanec) in Joe Lieberman (demokrat) predstavila predlog zakona o omejevanju izpustov CO₂ in trgovanju z dovoljenji (ang. *cap and trade*), vendar pa je bil predlog zakona v senatu zavrnjen s 43 glasovi za in 55 glasovi proti. Busheva administracija ni bila ravno zainteresirana za okoljske spremembe, vendar pa je podprla industrijo, ki je želela omejiti številne okoljske standarde in zahteve v CAA. Busheva administracija je oblikovala predlog zakona, imenovan Jasno nebo (ang. *Clear Skies*),²⁰ kateremu so nasprotovale okoljske skupine, ki so uspele prepričati kongresnike, da ta predlog zakona rahlja CAA in ogroža varstvo državljanov ZDA. Okoljske skupine pa niso uspele prepričati kongresa, da sprejme zakon, ki bi omejeval emisije toplogrednih plinov. Okoljske interesne skupine so tako v tem obdobju delovale kot skupina, ki blokira sprejemanje kontroverznih zakonov, niso pa uspele pridobiti podpore javnega mnenja za spremembe, s čimer bi okoljska politika naredila korak naprej pri reševanju okoljske problematike (Bryner 2008, 325–6).

Čeprav obstaja širši znanstveni konsenz, da so potrebni ukrepi na področju zaščite okolja, česar se zavedajo tudi mnogi kongresniki in predsednik, okoljska politika ZDA ostaja ujeta v neprestane razprave, ali so stroški okoljske politike večji od koristi in ali ima smisel razvijati

²⁰ Predlog zakona je predvideval dopolnitev zakona *Clean Air Act* in naj bi zmanjšal nadzor nad onesnaževanjem zraka ter proračun, namenjen nadzoru nad onesnaževanjem zraka.

aktivno okoljsko politiko, če na drugi strani pomanjkanje sodelovanja držav v razvoju ne prispeva k izboljšanju okolja. Nekateri okoljevarstveniki, kot sta Michael Schellberger in Ted Nordhaus, krivijo okoljske skupine za zastoj v razvoju aktivne okoljske politike in trdijo, da je treba reformirati okoljsko gibanje, ki bo učinkoviteje sodelovalo z javnostjo. Po njunem mnenju okoljske interesne skupine niso uspele prepričati javnosti o pozitivnih učinkih trajnostnega razvoja in niso uspele vključiti javnosti v razpravo o tem, kaj je zanje pomembno in kako okoljske spremembe vplivajo na vsakdanje življenje. Okoljske skupine so se osredotočile na debato o onesnaženosti zraka in na zakonodajne rešitve, ne pa na problem vrednot, ki zahteva preobrazbo političnega odziva. Ker so okoljske skupine vodile retoriko okoli onesnaževanja, niso uspele vključiti v razpravo splošne javnosti in sindikatov. S tem pa so razpravo o vrednotah prepustile konzervativnim skupinam in tako izgubile možnost vplivanja na spremembe (Bryner 2008, 236–7).

Carl Pope (direktor Sierra Club) in Phil Clapp (vodja National Environmental Trust) sta zavrnila te očitke in dejala, da gre razloge za neuspehe okoljskih interesnih skupin iskati v moči interesnih skupin, ki zastopajo proizvodni sektor in ki nasprotujejo okoljskim zakonom. Močan odpor interesnih skupin, ki zastopajo proizvodni sektor in ki na splošno nasprotujejo različnim predpisom, še posebej okoljskim, je zelo dobro organiziran in ima veliko finančne podpore. Podjetja, kot je ExxonMobil, namenjajo veliko denarja za lobiranje v kongresu proti sprejemanju okoljske zakonodaje. Ker se okoljska zakonodaja osredotoča na zmanjšanje porabe fosilnih goriv in nadomeščanje le-teh s čistejšimi gorivi, interesne skupine, ki zastopajo naftna in premogovna podjetja, močno nasprotujejo takšni zakonodaji (Bryner 2008, 238).

Layzerjeva (2006, 305) v zvezi s to razpravo oblikuje celosten pogled, namreč da opozicija učinkoviti okoljski politiki izhaja iz močne koalicije naftnih in premogovnih proizvajalcev in industrij, ki so odvisne od fosilnih goriv. Ta podjetja imajo tesne vezi predvsem z republikanskimi predstavniki kongresa in za lobiranje in politične kampanje teh kongresnikov namenjajo milijone dolarjev. Na drugi strani pa ugotavlja, da okoljske interesne skupine razpolagajo z velikim potencialom, saj imajo znanstveno in strokovno znanje, ki ga lahko posredujejo zakonodajalcem, medijem in širši javnosti, lobirajo kongresnike ter izvajajo znanstvene raziskave. Največja ovira, s katero se soočajo okoljske interesne skupine, je polariziranost politike, kjer si pri okoljski politiki nasproti stojijo demokrati in republikanci.

Tako stranke izkoriščajo okoljske probleme za mobiliziranje volilnega telesa in ne za dejanske izboljšave na področju okoljske politike.

6.3.1 Vpliv interesnih skupin na zakonodajno telo

Odločitve kongresnikov, ki sprejemajo zakonodajo, ne temeljijo zgolj na lastni presoji, ampak nanje vplivajo mnenja volivcev, interesnih skupin, vodij strank in odborov ter predsednika. Posebno težo pri odločanju imajo interesne skupine, ki se s kongresniki pogajajo, jim nudijo strokovno podporo, finančno podpirajo njihove politične kampanje ter skušajo na ta način nanje vplivati. Kongresniki jim tovrstno podporo vračajo tako, da glasujejo v korist njihovih interesov oziroma na dnevni red postavijo predlog zakona, ki ga podpirajo te interesne skupine (Smith in drugi 2007, 107–8).

Odbori v kongresu, ki so odgovorni za oblikovanje zakonodaje, so podvrženi številnim pritiskom interesnih skupin. Razprave o varstvu potrošnikov, državljskih pravicah in okolju so v 70. letih 20. stoletja privedle do navzkrižja številnih mnenj in interesov, kar je spodbudilo rast interesnih skupin, ki so začele intenzivneje pritiskati na odbore v kongresu (Smith in drugi 2007, 181).

Interesne skupine so mehanizem javnosti, da izrazi svoja pričakovanja in želje kongresnikom. Institucionalna razvejanost kongresa omogoča interesnim skupinam več priložnosti za vplivanje na odločitve. Najhitrejši porast interesnih skupin se je zgodil med 60. in 80. leti, ko so bile oblikovane in razširjene številne politike, med drugim tudi okoljska politika. Zanimiv je podatek, da kljub raznovrstnim interesnim skupinam okoli 70 odstotkov interesnih skupin zastopa interese podjetij (Smith in drugi 2007, 335–9).

Lobisti, ki predstavljajo interesne skupine, delujejo tako, da vplivajo na kongresnike in senatorje, ki predlagajo zakone, ki naj bi jih obravnavali odbori v kongresu ali sam kongres. Lobisti vplivajo na kongresnike in senatorje tudi z željo, da izpostavijo oziroma skušajo iz politične debate odstraniti določeno problematiko, ki je na dnevnem redu odborov. Lobisti kontaktirajo kongresnike in jih skušajo prepričati na osebni ravni. Pri tem pa pomembno vlogo igra tudi denar. Najbolj očiten in najpomembnejši način lobiranja je financiranje političnih kampanj kongresnikov. Takšen način lobiranja je težje izmeriti, saj so nekatera sredstva za kampanje namenjena temu, da kongresniki pri določenih temah ne glasujejo, druga sredstva pa so namenjena temu, da kongresniki aktivno zagovarjajo stališče, ki je blizu določeni interesni skupini (Smith in drugi 2007, 343–4).

Številne strategije, ki jih uporabljajo interesne skupine za lobiranje v kongresu, so privedle do oblikovanja interesnih skupin v obliki podjetij. Ta velika podjetja vključujejo strokovnjake različnih področij. Poleg tega se oblikujejo tudi koalicije interesnih skupin, ki si prizadevajo doseči skupni cilj. Nekatere koalicije se oblikujejo za kratek čas, dokler zastopajo nek skupni interes, nekatere koalicije pa so trajnejše. Koalicije interesnih skupin imajo več vpliva in se lahko pokažejo kot skupina, ki zastopa širši interes javnosti (Smith in drugi 2007, 49).

7 ANALIZA VPLIVA INTERESNIH SKUPIN NA ZASTOJ RAZVOJA AKTIVNE OKOLJSKE POLITIKE

Čeprav se na prvi pogled zdi, da je vpliv interesnih skupin na kongres precej kompleksen in netransparenten, imajo ZDA področje lobiranja zelo dobro urejeno. Zakon o razkritju lobiranja (*Lobbying Disclosure Act*) iz leta 1995 namreč zahteva registracijo lobističnih skupin, pri čemer mora lobist za vsako pogodbo s stranko izdelati periodično poročilo, ki zajema vse stroške oziroma prihodke v zvezi z lobiranjem, in razkriti, o katerih predlogih zakonov oziroma delih predlogov zakonov se je lobiralo. Poleg tega Zakon o volilni kampanji na zvezni ravni (*Federal Election Campaign Act*) iz leta 1971 ter njegovi amandmaji iz leta 1974 in 1976, ki so vzpostavili pogoje za delovanje Zvezne volilne komisije (*Federal Election Commission – FEC*), predpisujejo omejitve za prispevke političnim kampanjam kongresnikov ter omogočajo javni dostop do teh podatkov. Zato morajo vsi kandidati za mesto v predstavnem domu ali senatu poročati o prispevkih in stroških FEC-u. Po tem zakonu lahko tudi društva, korporacije in sindikati oblikujejo politične akcijske odbore (PAO, v angleščini *political action committees – PACs*), prek katerih zbirajo denar za politične kampanje. Ker lahko PAO prispevajo več denarja kot posamezniki, je tovrstna oblika organizacije v velikem porastu, leta 2003 jih je bilo že preko 4000. Največ PAO sestavljajo korporacije in sredi leta 2003 je bilo takšnih PAO že 1552. Seveda morajo po zakonu tudi PAO javno poročati o svojih prispevkih političnim kandidatom (Smith in drugi 2007, 58).

Lobiranje kongresnikov in senatorjev se začne že ob samem kandidiranju za položaj v kongresu. Sam postopek lobiranja pa ne zajema zgolj finančne podpore, namenjene kampanjam kongresnikov in senatorjev, ampak tudi analize in poročila lobističnih skupin, ki jih pripravijo za člane predstavnega doma in senata (Weiss in drugi 2010, 1). Veliko interesnih skupin se usmerja na senatorje in kongresnike, ki že zastopajo določena stališča in bodo zato podprli mnenje določenih interesnih skupin, druge interesne skupine pa se

usmerjajo na senatorje in kongresnike, ki o določeni temi še nimajo povsem izoblikovanega mnenja.

Ker sem želela proučiti vpliv interesnih skupin na odločitve kongresa v zvezi z okoljskimi zakoni, sem pripravila analizo na podlagi zgoraj omenjenega Zakona o razkritju lobiranja, ki zahteva registracijo tistih interesnih skupin, ki v obdobju šestih mesecev lobističnim aktivnostim namenijo več kot 20.000 USD. Poleg tega Zakon o razkritju lobiranja zahteva le registracijo tistih interesnih skupin, katerih lobistične aktivnosti so usmerjene neposredno na predstavnike kongresa, njihovo osebje in na pomembnejše predstavnike izvršne oblasti.

Analiza ne vključuje celotnega vpliva in moči interesnih skupin, kar vključuje uporabo medijev in oglaševanje, s čimer interesne skupine skušajo vplivati na javnost. Učinki samega lobiranja zato niso povsem neposredni in jasni, vseeno pa sem lahko s pomočjo analize oblikovala določene zaključke.

V prvem delu analize sem ugotavljala razmerje moči med interesnimi skupinami, ki zastopajo industrije s fosilnimi gorivi in ki nasprotujejo okoljski politiki, ter interesnimi skupinami, ki zastopajo organizacije in industrije, ki podpirajo okolju prijaznejše rešitve (npr. obnovljivi viri energije) in okoljsko politiko. Pri tem sem v analizo vključila tri finančno najvplivnejše interesne skupine tako na eni kot na drugi strani. V tabeli 6.1 so tako na eni strani zajete interesne skupine, ki zastopajo naftna in plinovodna podjetja, podjetja z električno energijo, ki pridobivajo elektriko iz neobnovljivih virov, ter rudarska podjetja. Na drugi strani pa so interesne skupine, ki zastopajo industrije z zeleno tehnologijo, okoljske organizacije in industrije z upravljanjem odpadkov.

Ugotovila sem, da so naftna in plinovodna podjetja med letoma 2007 in 2012 za lobiranje in zastopanje lastnih interesov v kongresu namenila 794 milijonov USD, elektro industrija je v tem obdobju namenila 862 milijonov USD, rudarska industrija pa 168 milijonov USD. V primerjavi s temi tremi najvplivnejšimi interesnimi skupinami, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, so zagovorniki okolju prijaznih rešitev lobiranju namenili precej manj sredstev. Industrija z zeleno tehnologijo je za lobiranje namenila skoraj 497 milijonov USD manj kot finančno najvplivnejša naftna in plinovodna podjetja. Okoljske organizacije in industrija z upravljanjem odpadkov pa so skupaj za lobiranje namenile 22 milijonov USD manj kot je za lobiranje namenila le rudarska industrija.

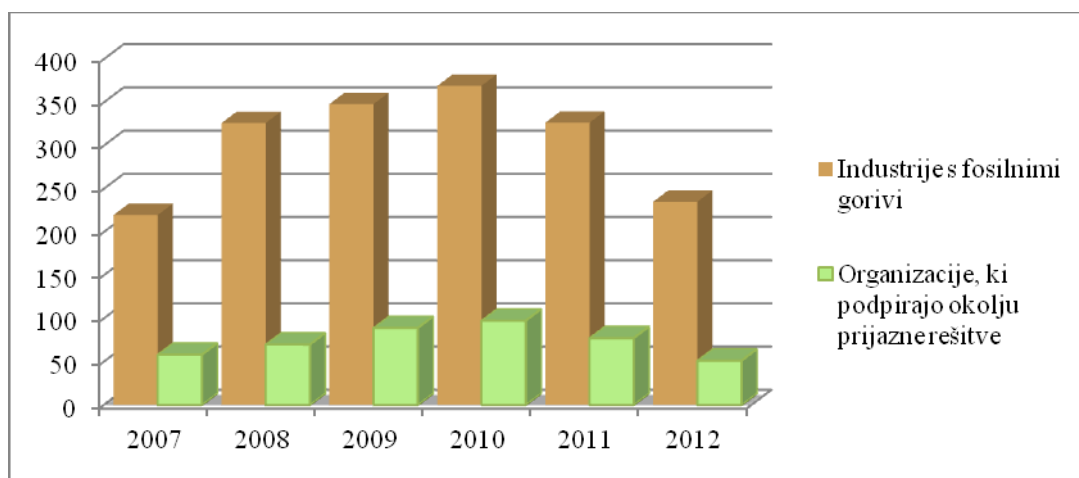
Tabela 7.1: Primerjava stroškov lobiranja izbranih interesnih skupin med letoma 2007 – 2012
(v milijonih USD)

Leto / Sredstva inter. skupin	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Elektro industrija	112,5 \$	159,9 \$	145,2 \$	191,4 \$	145,2 \$	108 \$	862,2 \$
Naftna in plinovodna podjetja	83,9 \$	134,5 \$	175,5 \$	147,4 \$	149,1 \$	103,7 \$	794,1 \$
Rudarska industrija	23,3 \$	31,7 \$	27,4 \$	30,4 \$	32,2 \$	23,4 \$	168,4 \$
Industrije z zeleno tehnologijo	37,4 \$	45,5 \$	57,5 \$	67,5 \$	53,8 \$	35,6 \$	297,3 \$
Okoljske organizacije	15,4 \$	19,1 \$	24,6 \$	23,5 \$	18,1 \$	12 \$	112,7 \$
Industrija za upravljanje z odpadki	5,4 \$	5,3 \$	7 \$	6,5 \$	5,4 \$	3,7 \$	33,6 \$

Vir: Center for Responsive Politics (2012).

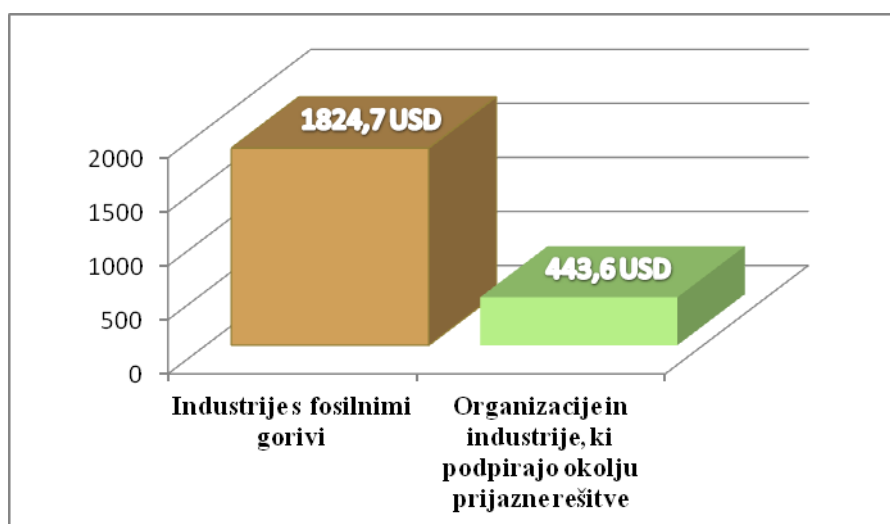
Za podrobnejšo predstavo sem pripravila graf, ki prikazuje razmerje finančnih sredstev, namenjenih lobiranju med letoma 2007 in 2012, med skupino industrij s fosilnimi gorivi in skupino, ki zastopa okolju prijazne rešitve. Iz slike 7.1 je razvidno, da finančna sredstva prve skupine kar štirikrat presegajo finančna sredstva druge skupine glede na posamezno leto.

Slika 7.1: Primerjava finančnih sredstev, namenjenih lobiranju med letoma 2007 in 2012 (v milijonih USD)

Slika 7.2 prikazuje, da je industrija s fosilnimi gorivi v obdobju petih let lobiranju namenila skoraj dve milijardi USD, kar je štirikrat več denarja, kot so za lobiranje namenile organizacije in industrije, ki podpirajo okolju prijazne rešitve.

Slika 7.2: Razmerje finančnih sredstev, namenjenih lobiranju v obdobju petih let (v milijonih USD)

Iz teh podatkov lahko sklepamo, da imajo industrije s fosilnimi gorivi precej več vpliva na zakonodajno telo kot skupine, ki podpirajo ukrepe, povezane z okoljsko politiko. Industrije s fosilnimi gorivi namreč niso naklonjene okoljskim ukrepom in v ta namen lobirajo zakonodajno telo, pri čemer skušajo zavirati ali preprečiti sprejem okoljskih zakonov in ukrepov, ker bi to zanje pomenilo finančno obremenitev.

Kot sem že v prejšnjem poglavju omenila, lobisti, ki predstavljajo interesne skupine, delujejo tako, da vplivajo na senatorje in kongresnike. Predlagajo namreč zakone, ki naj bi jih obravnavali odbori v predstavnem domu ali senatu, izpostavljajo oziroma iz politične debate skušajo umakniti določeno problematiko, ki je na dnevnem redu odborov. Lobisti tako vplivajo na odločitve političnih predstavnikov, pri čemer igra pomembno vlogo finančna podpora za kampanje senatorjev in kongresnikov. Ker interesne skupine veliko sredstev namenjajo kampanjam kongresnikov in senatorjev, sem pri drugem delu analize v tabeli 7.2 in tabeli 7.3 primerjala finančna sredstva, ki so jih industrija s fosilnimi gorivi in zagovorniki okolju prijaznih rešitev namenjali za kampanje kongresnikov in senatorjev med letoma 2005 in 2012.

Tabela 7.2: Prispevki za politične kampanje s strani naftnih in plinovodnih podjetij ter okoljskih organizacij, 2005 – 2012 (v milijonih USD)²¹

Volilni cikel Prispevki	2005-2006		2007-2008		2009-2010		2011-2012	
	Naftna in plinovodna podjetja	Okoljske organizacije	Naftna in plinovodna podjetja	Okoljske organizacije	Naftna in plinovodna podjetja	Okoljske organizacije	Naftna in plinovodna podjetja	Okoljske organizacije
Za demokrate	2,71 \$	2,234 \$	5,98 \$	4,412 \$	5,541 \$	3,494 \$	3,29 \$	2,584 \$
Za republikance	11,716 \$	0,229 \$	18,162 \$	0,278 \$	16,849 \$	0,353 \$	23,5 \$	0,331 \$
Za demokrate v predstavnem domu	1,495 \$	0,637 \$	2,56 \$	1,395 \$	2,996 \$	2,048 \$	1,266 \$	0,736 \$
Za republikance v predstavnem domu	5,609 \$	0,122 \$	6,461 \$	0,127 \$	6,422 \$	0,226 \$	10,7 \$	0,159 \$
Za demokrate v senatu	0,65 \$	0,405 \$	2,251 \$	1,547 \$	1,944 \$	0,907 \$	0,845 \$	0,462 \$
Za republikance v senatu	2,858 \$	0,093 \$	7,028 \$	0,109 \$	2,175 \$	0,055 \$	2,442 \$	0,057 \$

Vir: Center for Responsive Politics (2012).

V tabeli 7.2 sem primerjala dve interesni skupini, ki stojita na nasprotujočih si straneh glede okoljske politike in uporabe obnovljivih virov energije. Obe skupini sta glede na interesno področje med letoma 2007 in 2012 namenili največ finančnih sredstev za volilne kampanje

²¹ Vrstici "Za demokrate" in "Za republikance" zajemata vsa sredstva za politične kampanje, medtem ko ostale vrstice zajemajo le sredstva, ki so bila namenjena obstoječim kandidatom, ki so imeli največ možnosti za zmago. Podatki so bili točni na dan 14. 11. 2012.

demokratov in republikancev v predstavniskem domu in senatu. Iz tabele 7.2 je razvidno, da naftna in plinovodna podjetja za kampanje kongresnikov in senatorjev namenijo znatno več sredstev kot okoljske organizacije. Poleg tega naftna in plinovodna podjetja več sredstev namenijo republikancem, medtem ko okoljske organizacije več sredstev namenijo demokratom. Razlog za to je predvsem večja naklonjenost republikancev vplivnim industrijam s fosilnimi gorivi, medtem ko demokratska stranka velja za okolju naklonjeno stranko. Za dodatno potrditev teh ugotovitev sem pripravila tudi tabelo 7.3, ki na podoben način primerja drugi dve finančno vplivni nasprotujoči si skupini, in sicer elektro industrijo ter industrijo z zeleno tehnologijo. Tudi tabela 7.3 nazorno prikazuje večji finančni vpliv elektro industrije v primerjavi z industrijo z zeleno tehnologijo. Poleg tega je tudi elektro industrija pretežni del finančnih sredstev namenila za politične kampanje republikancev v primerjavi z industrijo z zeleno tehnologijo, ki je pretežni del finančnih sredstev namenila demokratom.

Tabela 7.3: Prispevki za politične kampanje elektro industrije in industrije z zeleno tehnologijo, 2005 – 2012 (v milijonih USD)²²

Volilni cikel Prispevki	2005-2006		2007-2008		2009-2010		2011-2012	
	Elektro industrija	Industrija z zeleno tehnolog.	Elektro industrija	Industrija z zeleno tehnolog.	Elektro industrija	Industrija z zeleno tehnologijo	Elektro industrija	Industrija z zeleno tehnolog.
Za demokrate	4,786 \$	0,15 \$	8,745 \$	1,035 \$	9,09 \$	0,915 \$	5,843 \$	0,711 \$
Za republikance	8,868 \$	0,171 \$	8,685 \$	0,322 \$	7,209 \$	0,502 \$	9,190 \$	0,574 \$
Za demokrate v predstavniskem domu	3,102 \$	0,053 \$	5,225 \$	0,268 \$	6,492 \$	0,427 \$	3,037 \$	0,219 \$
Za republikance v predstavniskem domu	6,122 \$	0,09 \$	4,680 \$	0,113 \$	4,329 \$	0,259 \$	6,457 \$	0,266 \$
Za demokrate v senatu	1,3 \$	0,075 \$	2,703 \$	0,533 \$	2,11 \$	0,417 \$	1,796 \$	0,304 \$
Za republikance v senatu	2,201 \$	0,056 \$	2,99 \$	0,133 \$	1,248 \$	0,107 \$	1,141 \$	0,113 \$

Vir: Center for Responsive Politics (2012).

²² Vrstici "Za demokrate" in "Za republikance" zajemata vsa sredstva za politične kampanje, medtem ko ostale vrstice zajemajo le sredstva, ki so bila namenjena obstoječim kandidatom, ki so imeli največ možnosti za zmago. Podatki so bili točni na dan 14. 11. 2012.

Znatno večji finančni vpliv industrije s fosilnimi gorivi, ki je med letoma 2007 in 2012 namenjala relativno velike količine finančnih sredstev za lobiranje in sofinanciranje političnih kampanj, se je pokazal pri glasovanju kongresnikov in senatorjev o predlogih zakonov, relevantnih za okolje (glej tabelo 7.4). Zadnji del analize zato zajema rezultate glasovanj o za okolje relevantnih predlogih zakonov, ki so jih med letoma 2007 in 2012 obravnavali 110., 111. in 112. kongres. Večina predlogov zakonov ni dosegla točke, kjer bi se o predlogu zakona glasovalo, saj so ostali v odborih predstavnškega doma. Zato sem v analizo zajela le zakone, o katerih se je v predstavnškem domu kongresa glasovalo in v tabeli 7.4 primerjala glasovanje demokratov in republikancev. Poleg tega sem analizirala tudi, ali je senat te predloge zakonov dalje obravnaval ali pa so ti zastali v odborih senata.

Tabela 7.4: Glasovanje demokratov in republikancev v kongresu o za okolje relevantnih predlogih zakonov, 2007 – 2012

110. predstavniški dom Predlog zakona	Demokrati		Republikanci		Status predlogov zakonov v predstavniškem domu	Status predlogov zakonov v senatu
	ZA	PROTI	ZA	PROTI		
Energy Independence and Security Act of 2007	228	4	36	159	SPREJET	SPREJET
Renewable Energy and Energy Conservation Tax Act of 2007	212	11	9	178	SPREJET	ZASTAL V SENATU
Renewable Energy and Job Creation Tax Act of 2008	227	1	30	165	SPREJET	ZASTAL V SENATU
Comprehensive American Energy Security and Consumer Protection Act of 2008	221	13	15	176	SPREJET	ZASTAL V SENATU
111. predstavniški dom						
American Clean Energy and Security Act of 2009	211	43	8	169	SPREJET	ZASTAL V SENATU
Water Quality Investment Act of 2009	243	0	101	74	SPREJET	ZASTAL V SENATU
Rural Energy Savings Program Act of 2010	234	5	6	167	SPREJET	ZASTAL V SENATU
Clean Estuaries Act of 2010	240	2	38	126	SPREJET	ZASTAL V SENATU
112. predstavniški dom						
Energy Tax Prevention Act of 2011	19	172	236	0	SPREJET	ZASTAL V SENATU
Jobs and Energy Permitting Act of 2011	23	164	230	2	SPREJET	ZASTAL V SENATU
Domestic Energy and Jobs Act of 2012	19	158	229	5	SPREJET	ZASTAL V SENATU
Stop the War on Coal Act of 2012	19	162	214	13	SPREJET	ZASTAL V SENATU

Vir: Civic Impulse (2012a).

Za bolj celostno razumevanje tabele sem na kratko opisala vse obravnavane predloge zakonov in njihov status v zakonodajnem procesu.²³ Omeniti je treba tudi, da vsako leto v zakonodajno

²³ Podatke sem črpala s spletne strani Civic Impulse, iz katere sem tudi pridobila podatke o samem glasovanju o predlogih zakonov.

obravnavo stopi prek 100 z okoljem povezanih predlogov zakonov, a le malo jih je deležnih nadaljnje obravnave.

Zakon o energetske neodvisnosti in varnosti (*Energy Independence and Security Act*) je postal zakon s podpisom predsednika Busha 19. decembra 2007. Zakon predvideva večjo energetske samostojnost ZDA, porast pridobivanja obnovljivih virov energije, zaščito potrošnikov in večjo energetske učinkovitost proizvodov, stavb in vozil ter izboljšanje energetske učinkovitosti zveznih organov. To je prvi pomembnejši okoljski zakon, sprejet po letu 1990, ko so bili sprejeti amandmaji k CAA.

Predlog zakona o obnovljivih virih energije in energetske davku (*Renewable Energy and Energy Conservation Tax Act*) je predvideval davčne olajšave za pridobivanje obnovljivih virov energije in varčevanje z energijo. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Predlog zakona o obnovljivih virih energije in davku za ustvarjanje delovnih mest (*Renewable Energy and Job Creation Tax Act*) je predvideval davčne olajšave za pridobivanje obnovljivih virov energije, varčevanje z energijo in davčne olajšave za posameznike. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Predlog zakona o ameriški celostni energetske varnosti in zaščiti potrošnikov (*Comprehensive American Energy Security and Consumer Protection Act*) je predvideval zmanjšanje energetske odvisnosti od tujih držav s povečanjem rabe obnovljivih virov energije, zmanjšanjem davčnih olajšav za naftna in plinovodna podjetja ter s povečanjem energetske učinkovitosti stavb in transportnega sektorja. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Predlog ameriškega zakona za čisto energijo in varnost (*American Clean Energy and Security Act*) je predvideval trgovanje z emisijami CO₂, ustvarjanje služb v sektorju z obnovljivimi viri energije, energetske neodvisnost, zmanjšanje segrevanja ozračja ter prehod v gospodarstvo z obnovljivo energijo. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Predlog zakona o vlaganju v kakovost voda (*Water Quality Investment Act*) je predvideval dopolnitev Zakona o čistosti voda, ki bi odobril finančna sredstva za kontroliranje onesnaževanja voda v posameznih zveznih državah. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Predlog zakona o programu varčevanja z energijo na podeželju (*Rural Energy Savings Program Act*) je predvideval posojila za potrošnike, ki bi investirali v ukrepe in tehnologijo za varčevanje z energijo. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Predlog zakona o čistih izlivih rek (*Clean Estuaries Act*) je predvideval dopolnitev Zakona o čistih vodah in je vseboval zahtevo po celostnih načrtih za upravljanje in zmanjševanje učinkov klimatskih sprememb z identificiranjem in oceno ranljivih predelov ter razvoja in izvajanja strategij za izboljšanje stanja. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Predlog zakona o preprečitvi davka na energijo (*Energy Tax Prevention Act*) je predvideval dopolnitev CAA in bi preprečil okoljski agenciji EPA, da bi ta uveljavljala predpise ali ukrepala glede izpustov toplogrednih plinov in klimatskih sprememb. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Predlog zakona o delovnih mestih in energijskih dovolilnicah (*Jobs and Energy Permitting Act*) je predvideval dopolnitev CAA, ki bi omogočil pridobivanje nafte in zemeljskega plina iz Arktičnega oceana. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Predlog zakona o energiji iz lokalnih virov in delovnih mestih (*Domestic Energy and Jobs Act*) je predvideval razvoj načrta za raziskovanje nafte in zemeljskega plina ter proizvodnje kot odgovor na pomanjkanje naftnih rezerv. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Predlog zakona o zaustavitvi vojne s premogom (*Stop the War on Coal Act*)²⁴ je predvideval preprečitev standardov za onesnaževanje zraka, predvsem standardov okoljske agencije EPA za emisije vozil in vsebnost živega srebra in strupenih plinov ter rahljanje standardov iz Zakona za čistost voda. Predlog zakona ni dobil zadostne podpore v senatu, zato ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Ker sem želela prikazati povezavo med upadom števila sprejetih okoljskih zakonov v zadnjih letih in finančnimi sredstvi, ki so namenjena predstavnikom kongresa, da glasujejo proti predlogom okoljskih zakonov, sem pripravila tabelo 7.5, ki zajema podatke iz tabel 7.2 in 7.3 o financiranju kampanj demokratov in republikancev s strani industrij s fosilnimi gorivi ter okoljskih skupin in industrij ter rezultate glasovanj o predlogih z okoljem povezanih zakonov iz tabele 7.4. Iz tabele 7.5 je razvidno, da so republikanci med letoma 2007 in 2012 prejeli znatno več sredstev od interesnih skupin, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, kot demokrati. Zato so v tem obdobju tudi v veliki meri glasovali proti sprejetju novih okoljskih zakonov. Izjema je le obdobje med letoma 2010 in 2012, ko so bili predlagani trije razmeroma okolju neprijazni predlogi zakonov, ki so jih republikanci v večini podprli, demokrati pa so jim nasprotovali. Zanimiva je tudi ugotovitev, da industrije s fosilnimi gorivi precejšen delež sredstev namenijo tudi demokratom. Ta delež je trikrat večji od deleža sredstev, ki ga okoljske skupine in industrije namenjajo demokratom, a demokrati kljub temu v veliki meri glasujejo v podporo predlogom okoljskih zakonov, zato bi lahko zaključila, da so demokrati res bolj okoljsko naravnana stranka in sledijo svojim prepričanjem. Okoljske skupine in industrije na drugi strani večino sredstev namenijo demokratom in le znaten del republikancem.

²⁴ Predlog zakona imenovan tudi *Coal Miner Employment and Domestic Energy Infrastructure Protection Act* je bil predlagan s strani republikanskega kongresnika Billa Johnsona. Njegov namen je bil preprečiti nadaljnje ukrepe s strani administracije predsednika Obame, ki bi lahko ogrozili službe rudarjev (Energy and Commerce Commity 2012).

Tabela 7.5: Primerjava finančnih sredstev, namenjenih demokratom in republikancem, in rezultatov glasovanj v predstavnem domu, 2007 – 2012

Obdobje	2007-2008					
	Sredstva za politične kampanje		Obravnavani predlogi zakonov v predstavnem domu			
	Industrija s fosilnimi gorivi	Organizacije in industrije, ki podpirajo okolju prijazne rešitve	Energy Independence and Security Act of 2007	Renewable Energy and Energy Conservation Tax Act of 2007	Renewable Energy and Job Creation Tax Act of 2008	Comprehensive American Energy Security and Consumer Protection Act of 2008
Demokrati	14,695 \$	5,447 \$	228 ZA 4 PROTI	212 ZA 11 PROTI	227 ZA 1 PROTI	221 ZA 13 PROTI
Republikanci	26,82 \$	0,6 \$	36 ZA 159 PROTI	9 ZA 178 PROTI	30 ZA 165 PROTI	15 ZA 176 PROTI
Obdobje	2009-2010					
	Sredstva za politične kampanje		Obravnavani predlogi zakonov v predstavnem domu			
	Industrija s fosilnimi gorivi	Organizacije in industrije, ki podpirajo okolju prijazne rešitve	American Clean Energy and Security Act of 2009	Water Quality Investment Act of 2009	Rural Energy Savings Program Act of 2010	Clean Estuaries Act of 2010
Demokrati	14,631 \$	4,409 \$	211 ZA 43 PROTI	243 ZA 0 PROTI	234 ZA 5 PROTI	240 ZA 2 PROTI
Republikanci	24,058 \$	0,855 \$	8 ZA 169 PROTI	101 ZA 74 PROTI	6 ZA 167 PROTI	38 ZA 126 PROTI
Obdobje	2010-2012					
	Sredstva za politične kampanje		Obravnavani predlogi zakonov v predstavnem domu			
	Industrija s fosilnimi gorivi	Organizacije in industrije, ki podpirajo okolju prijazne rešitve	Energy Tax Prevention Act of 2011	Jobs and Energy Permitting Act of 2011	Domestic Energy and Jobs Act of 2012	Stop the War on Coal Act of 2012
Demokrati	9,133 \$	3,295 \$	19 ZA 172 PROTI	23 ZA 164 PROTI	19 ZA 158 PROTI	19 ZA 162 PROTI
Republikanci	32,69 \$	0,905 \$	236 ZA 0 PROTI	230 ZA 2 PROTI	229 ZA 5 PROTI	214 ZA 13 PROTI

7.1 Ovrednotenje rezultatov analize

Na podlagi analize vpliva interesnih skupin na odločanje zakonodajne veje oblasti lahko sklepam, da imajo interesne skupine precejšen vpliv na sprejemanje zakonodaje in na oblikovanje dnevnega reda v predstavnem domu in senatu. Znatno vpliv pri tem imajo industrije s fosilnimi gorivi, ki sorazmerno velik delež sredstev namenjajo lobiranju in

podpiranju političnih kampanj politikov na zvezni ravni. Z analizo sem ugotovila, da so industrije s fosilnimi gorivi med letoma 2007 in 2012 namenile štirikrat več sredstev za lobiranje kot organizacije in industrije, ki se zavzemajo za okolju prijazne rešitve in uporabo zelenih tehnologij. Največ sredstev za lobiranje je namenila elektro industrija, in sicer skoraj 900 milijonov USD v obdobju petih let. Takoj za njo so bila naftna in plinovodna podjetja, ki so v obdobju petih let za lobiranje namenila skoraj 800 milijonov USD. Za primerjavo: vse tri finančno najvplivnejše interesne skupine, ki podpirajo okoljsko politiko in okolju prijazne rešitve, so za lobiranje v obdobju petih let skupaj namenile malo manj kot 450 milijonov USD.

Iz teh podatkov je jasno razvidna finančna premoč industrije s fosilnimi gorivi, ki intenzivno lobira proti dodatnim okoljskim ukrepom in razvijanju industrij z obnovljivimi viri energije. To posledično zavira nadaljnji razvoj aktivne okoljske politike, ki bi stimulirala raziskave in razvoj okolju prijaznih tehnologij ter omogočila celosten pristop k reševanju okoljske problematike, ki se osredotoča na zmanjšanje onesnaženosti in hkrati upošteva produktivnost zasebnega sektorja. Vse to pa zavira razvoj zelenih tehnologij, ki postajajo vse pomembnejši dejavniki konkurenčnosti. Podjetja in države, ki več pozornosti namenjajo čistemu okolju in investicijam v zeleno tehnologijo, imajo na dolgi rok lahko pozitivne koristi, kajti pozitivni učinki na okolje in na zdravje ljudi vplivajo tudi na nižanje stroškov, ki jih podjetja namenjajo za zdravstvo, ter na večjo produktivnost ljudi, ki so zdravi in bolj zadovoljni s kakovostjo življenja (Viuf 2012). ZDA bi s sprejemom okolju prijazne zakonodaje na zvezni ravni postopoma oblikovale celostno aktivno okoljsko politiko. S tem bi ZDA trgu poslale sporočilo, da investicije v zeleno tehnologijo prinašajo pozitivne koristi za razvoj in konkurenčnost gospodarstva.

V drugem delu analize sem podrobneje raziskala, zakaj prihaja do zastoja razvoja aktivne okoljske politike. Ugotovila sem, da industrije s fosilnimi gorivi tudi za politične kampanje kongresnikov in senatorjev namenjajo precej več finančnih sredstev kot okoljske organizacije in industrije z zeleno tehnologijo. Industrije s fosilnimi gorivi pretežen del sredstev namenjajo republikancem, ki že tradicionalno veljajo za okolju nenaklonjeno stranko. Okoljske organizacije in industrije z zeleno tehnologijo pa večino sredstev namenjajo demokratom, ki tradicionalno veljajo za podpornike okoljske politike. Iz tabele 7.2 in tabele 7.3 je razvidno, da industrije s fosilnimi gorivi republikancem za politične kampanje v povprečju namenjajo trikrat do štirikrat več sredstev kot demokratom. Nasprotno velja za okoljske organizacije in industrije z zeleno tehnologijo, ki demokratom za politične kampanje v povprečju namenjajo

trikrat do štirikrat več sredstev kot republikancem. Do razlik prihaja le pri financiranju kampanj s strani elektro industrije med letoma 2007 in 2010, ko je elektro industrija nekaj več sredstev namenila demokratom kot republikancem. To je verjetno posledica tega, da so v tem obdobju demokrati imeli večino v predstavnem domu in senatu in je elektro industrija želela pridobiti potrebne glasove za doseganje lastnih interesov.

Pomemben je tudi podatek, da so med letoma 2009 in 2010 tako industrije s fosilnimi gorivi kot tudi organizacije, ki podpirajo okolju prijazne industrije, za lobiranje namenile največ sredstev. Elektro industrija je bila pri tem rekorder, saj je za lobiranje namenila več kot 336 milijonov USD, sledila pa so ji naftna in plinovodna podjetja s skoraj 323 milijoni USD. Industrija z zeleno tehnologijo je kot protiutež za lobiranje namenila 'zgolj' 125 milijonov USD. Razlog za to je, da je v tem času v obravnavo stopil ambiciozen predlog zakona ACES. ACES bi med drugim oblikoval obvezujoče zmanjšanje emisij CO₂ prek modela trgovanja z emisijami CO₂, zato so se v sam zakonodajni postopek vključile številne interesne skupine, ki so nasprotovale ali podpirale predlog zakona. Kot sem ugotovila v zadnjem delu analize, predlog zakona ni dosegel nadaljnje obravnave, ker v senatu ni dobil zadostne podpore. Moč in vpliv interesnih skupin, ki so nasprotovale predlogu zakona, sta se kazala v samih razpravah v senatu, kjer so republikanski senatorji zahtevali zagotovila, da bo jedrska energija subvencionirana, senatorji iz južnih zveznih držav so želeli zaščititi globokomorska črpanja nafte, senatorji iz premogovnih zveznih držav pa niso hoteli razpravljati o omejitvah za premogovno industrijo. Kot pravi Careyeva (2012), je vsak interes imel svoje zahteve in tako do soglasja o sprejetju predloga zakona ACES ni prišlo.

Podobno usodo so doživeli tudi ostali predlogi zakonov, ki sem jih obravnavala v analizi. Številni predlogi zakonov so zastali v senatu, ker niso imeli zadostne podpore, čeprav so v predstavnem domu dobili zadostno podporo. Vsi predlogi zakonov, ki sem jih obravnavala v analizi in ki se navezujejo na okoljsko politiko, so bili med letoma 2007 in 2012 potrjeni v predstavnem domu. Razlika je le v tem, da so imeli med letoma 2007 in 2010 demokrati večino v predstavnem domu in so tudi glasovali za sprejem okolju prijaznih zakonov, medtem ko so med letoma 2010 in 2012 imeli večino republikanci, ki so glasovali za okolju manj prijazne predloge zakonov. Le en predlog zakona, pomemben za okolje, je v tem obdobju postal zakon, ki ga je podpisal tedanji predsednik Bush, in sicer Zakon o energetski neodvisnosti in varnosti, in še ta je pred sprejetjem v senatu dobil nekaj popravkov. Originalno besedilo je namreč zajemalo ukinitve subvencij za naftno industrijo, česar pa končni zakon ne vsebuje (Civic Impulse 2012b).

Predlogi zakonov, v analizi obravnavani med letoma 2007 in 2010, so bili izrazito naklonjeni okolju prijaznim rešitvam, zato so republikanci v večji meri glasovali proti predlogom zakonov v predstavnem domu kongresa. Ker pa so v tem času imeli demokrati večino v predstavnem domu, so bili ti predlogi zakonov kljub nasprotovanju republikancev sprejeti. Vseeno pa v senatu kljub temu, da so imeli demokrati večino, niso dobili podpore (Office of the Clerk 2012). Sklepam lahko, da senatorji, ki so izvoljeni kot predstavniki zveznih držav, pri tehtanju odločitev v večji meri zastopajo interese lastne zvezne države. V številnih zveznih državah tudi elektro industrija ter naftna in plinovodna podjetja predstavljajo precejšen delež med delodajalci in celo poglaviti steber gospodarstva zvezne države, kar lahko posledično vpliva na glasovanje senatorjev.

Če je bilo med letoma 2007 in 2010 predlaganih veliko okolju prijaznih predlogov zakonov, je med letoma 2011 in 2012 nastal poseben trend, saj so v zakonodajno obravnavo stopili predlog zakona o preprečitvi davka na energijo, predlog zakona o delovnih mestih in energijskih dovolilnicah, predlog zakona o energiji iz lokalnih virov in delovnih mestih ter predlog zakona o zaustavitvi vojne s premogom. Ti predlogi zakonov, ki so bili izrazito okolju nenaklonjeni, so bili sprejeti v predstavnem domu, a niso dobili zadostne podpore v senatu. V tem obdobju je imela v predstavnem domu večino republikanska stranka, ki okolju ni pretirano naklonjena, v senatu pa je imela večino demokratska stranka, ki je bolj naklonjena okolju prijaznim zakonom in je zato blokirala nadaljnjo obravnavo okolju neprijaznih predlogov zakonov.

Glede na to, da se v obravnavanem obdobju okoljska zakonodaja ni bistveno izboljšala, lahko zaključim, da se v tem obdobju okoljska politika na zvezni ravni ni bistveno razvijala in je celo ostala približno nekje na točki iz začetka 90. let 20. stoletja. Razlog za to gre iskati v znatnem vplivu industrije s fosilnimi gorivi, ki intenzivno lobira proti novim okoljskim ukrepom, ki bi povečali stroške podjetij in spodbudili industrijo z alternativnimi viri energije in zelenimi tehnologijami. Poleg tega industrija s fosilnimi gorivi veliko sredstev namenja za politične kampanje politikov, predvsem republikancev, ki večinoma niso naklonjeni okoljski politiki in v večini primerov glasujejo proti okolju prijaznim zakonom. Seveda je zanimiv tudi podatek, da demokrati prejmejo trikrat manj sredstev za politične kampanje od okoljskih industrij in skupin kot od industrije s fosilnimi gorivi, a kljub temu v večini podpirajo predloge okoljskih zakonov. To gre pripisati splošnemu stališču demokratske stranke, ki je bolj naklonjena okoljski politiki kot republikanska stranka.

S pomočjo analize sem ugotovila, da lahko vplivne interesne skupine z lobiranjem ter z vlaganjem v kampanje politikov dosežejo, da se zakonodajalci zavzamejo za njihove interese in prevesijo zakonodajni proces v njihovo korist. Industrija s fosilnimi gorivi je vpliven akter, ki ima finančno gledano precej večjo moč kot okoljske skupine in industrije. Zato lahko bolj učinkovito vpliva na zakonodajno telo v ZDA ter prepreči sprejetje novih okoljskih zakonov, ki bi industriji s fosilnimi gorivi povečali proizvodne stroške in več ugodnosti prinesli okolju prijaznim industrijam.

8 ZAKLJUČEK

Namen magistrskega dela je bil oceniti pomen aktivne okoljske politike za konkurenčnost gospodarstva ZDA. Ker konkurenčno gospodarstvo zagotavlja stalno rast prek inovacij in tehnološkega napredka, morajo ZDA vlagati v inovacije in razvoj zelenih tehnologij, ki postajajo pomemben del konkurenčnosti gospodarstva. Ker je konkurenčnost ZDA v zadnjih desetih letih začela upadati, mora država poseči po mehanizmih, ki bodo ta trend ustavili. Država ima pri tem več vzvodov, med katerimi Porter omenja tudi okoljsko politiko. V magistrskem delu sem s pomočjo analize sekundarnih virov prišla do spoznanja, da lahko nadaljnji razvoj aktivne okoljske politike na zvezni ravni pozitivno vpliva na ekonomsko rast in konkurenčnost ZDA. Takšno razmišljanje seveda ni konvencionalno in je v času negativnih gospodarskih trendov morda celo nezaželeno. Vendar pa sem pomisleke v zvezi z okoljsko politiko zavračala skozi celotno magistrsko delo in ugotovila, da sta lahko skrb za okolje in gospodarska rast komplementarna pod pogojem, da je okoljska politika zasnovana tako, da spodbuja podjetja k inoviranju in iskanju novih, okolju prijaznih rešitev, ki hkrati povečujejo njihovo produktivnosti in konkurenčnost.

Čeprav razprava o koristih in stroških okoljske politike še ni dobila epiloga in so pogledi na konkurenčnost in okoljsko zakonodajo navadno nasprotujoči, sem na podlagi Porterjeve hipoteze pojasnila, da okoljska politika sprva prinese podjetjem določene stroške, vendar pa se okoljski ukrepi na dolgi rok obrestujejo in prinesejo koristi gospodarstvu. Okoljski ukrepi podjetja spodbudijo, da vlagajo v inovacije. Takšna podjetja na trgu postanejo bolj konkurenčna, kar posledično vpliva na konkurenčnost gospodarstva države. Strožja okoljska zakonodaja tudi spodbudi raziskave in razvoj, ki na dolgi rok vodijo v zmanjšanje stroškov doseganja okoljskih standardov. Vlaganje v takšno tehnologijo pa podjetja postavi v bolj konkurenčen položaj in hkrati pozitivno vpliva na okolje.

Aktivna okoljska politika je torej lahko dejavnik pritiska, ki vpliva na odkrivanje obstoječih in ustvarjanje novih možnosti za povečanje produktivnosti podjetij in posledično izboljšanje konkurenčnosti države. Tako lahko dobro zasnovani predpisi v okviru aktivne okoljske politike vodijo v inovacije in večjo konkurenčnost podjetij in države same. Zato so državni posegi potrebni in pomembni za stimuliranje okoljskih inovacij ter za povečanje konkurenčnosti na trgu. Takšen proces se je odvijal v 60. in 70. letih 20. stoletja v ZDA, ko so prvi ambiciozni okoljski zakoni spodbudili številne raziskave in razvoj, konkurenčnost gospodarstva ZDA pa je bila v tem obdobju na vrhuncu (Repetto 2006, 3).

Z nadaljnjim razvojem aktivne okoljske politike bi ZDA spodbudile podjetja, da vlagajo v zeleno tehnologijo, kar bi izboljšalo čistost okolja in povečalo število investorjev v ZDA, to pa bi posledično povečalo število delovnih mest in produktivnost podjetij. Podjetja bi postala bolj konkurenčna, hkrati pa bi bolj konkurenčne postale tudi ZDA. Zato sem v magistrskem delu pritrdila svoji prvi hipotezi, da bi ZDA z nadaljnjim razvojem aktivne okoljske politike lahko izboljšale svojo konkurenčnost, saj aktivna okoljska politika spodbuja inoviranje in razvoj okolju prijaznih tehnologij v podjetjih, kar vodi v večjo produktivnost in konkurenčnost države.

Okoljski zakoni vplivajo tako na poslovanje podjetij kot na širšo javnost, zato veliko interesnih skupin aktivno lobira zakonodajno telo z namenom vplivanja na sprejem ali zavrnitev določene zakonodaje. Interesne skupine so ključnega pomena pri razumevanju oblikovanja politik v ZDA (Hahn 1994, 324). Pomembno vlogo v zvezi z okoljsko politiko pa igra industrija s fosilnimi gorivi, ki ima tesne vezi s predstavniki kongresa in za lobiranje in politične kampanje kongresnikov namenja milijone dolarjev. Drugi cilj magistrskega dela je zato bil ugotoviti, ali interesne skupine, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, vplivajo na zastoj razvoja aktivne okoljske politike.

Interesne skupine, ki zastopajo industrije s fosilnimi gorivi, namreč nasprotujejo okoljskim predpisom, so zelo dobro organizirane in so finančno zelo močne. Podjetja, kot je ExxonMobil, namenjajo veliko denarja za lobiranje v kongresu proti sprejemanju okoljske zakonodaje, ker se okoljska zakonodaja osredotoča na zmanjšanje porabe fosilnih goriv in nadomeščanje le-teh s čistejšimi gorivi, kar seveda škodi njihovi profitabilnosti (Bryner 2008, 238). Interesne skupine, ki zastopajo naftna in premogovna podjetja ter elektro industrijo, zato seveda močno nasprotujejo takšni zakonodaji.

Za ugotavljanje vpliva interesnih skupin, ki zastopajo industrije s fosilnimi gorivi, sem s primerjalno analizo finančnih sredstev, namenjenih lobiranju zakonodajne veje oblasti, ugotavljala razmerje moči med interesnimi skupinami, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi in ki nasprotujejo okoljski politiki, ter interesnimi skupinami, ki zastopajo organizacije in industrije, ki podpirajo okolju prijaznejše rešitve (npr. obnovljivi viri energije) in okoljsko politiko. Z analizo sem ugotovila, da je industrija s fosilnimi gorivi med letoma 2007 in 2012 namenila štirikrat več sredstev za lobiranje kot organizacije in industrije, ki se zavzemajo za okolju prijazne rešitve in uporabo obnovljivih virov energije.

Na podlagi pridobljenih podatkov sem prišla do sklepa, da obstaja finančna premoč industrije s fosilnimi gorivi, ki intenzivno lobira proti dodatnim okoljskim ukrepom in razvijanju industrij z obnovljivimi viri energije. To posledično zavira nadaljnji razvoj aktivne okoljske politike, ki bi stimulirala raziskave in razvoj okolju prijaznih tehnologij ter omogočila celosten pristop k reševanju okoljske problematike, ki se osredotoča na zmanjšanje onesnaženosti in hkrati upošteva produktivnost zasebnega sektorja.

Vse to pa zavira razvoj zelenih tehnologij, ki postajajo vse pomembnejši dejavnik konkurenčnosti. Podjetja in države, ki več pozornosti namenjajo čistemu okolju in investicijam v zeleno tehnologijo, imajo na dolgi rok pozitivne koristi, kajti pozitivni učinki na okolje in na zdravje ljudi vplivajo tudi na nižanje stroškov, ki jih podjetja namenjajo za zdravstvo, ter na večjo produktivnost ljudi, ki so zdravi in bolj zadovoljni s kakovostjo življenja. ZDA bi zato morale upoštevati pozitivne koristi okoljske politike in postopoma oblikovati celostno aktivno okoljsko politiko (s sprejetjem novih in z nadgradnjo obstoječih okoljskih zakonov). S tem bi ZDA trgu poslale sporočilo, da investicije v zeleno tehnologijo prinašajo koristi za razvoj in konkurenčnost gospodarstva.

V drugem delu sem s primerjalno analize finančnih sredstev, namenjenih financiranju političnih kampanj predstavnikov kongresa, dodatno ugotovila, da industrije s fosilnimi gorivi za politične kampanje kongresnikov in senatorjev namenjajo znatno več sredstev kot okoljske organizacije in industrije z zeleno tehnologijo. Poleg tega industrije s fosilnimi gorivi več sredstev namenjajo republikancem, medtem ko okoljske organizacije in industrije z zeleno tehnologijo več sredstev namenjajo demokratom. Razlog za to je predvsem večja naklonjenost republikancev vplivnim industrijam s fosilnimi gorivi, medtem ko demokratska stranka velja za okolju naklonjeno stranko. V proučevanem obdobju od leta 2007 do 2012 je bil v kongresu sprejet le en okolju prijazen zakon, in sicer Zakon o energetske neodvisnosti in varnosti

(*Energy Independence and Security Act*). Vsi ostali predlogi okoljskih zakonov pa so v senatu zamrli.

Na podlagi teh trendov lahko zaključim, da se v obravnavanem obdobju okoljska politika na zvezni ravni ni bistveno razvijala in je celo ostala približno nekje na točki iz začetka 90. let 20. stoletja, ko so bili sprejeti amandmaji k CAA (Kelemen in Vogel 2007, 15). Razlog za to gre iskati v znatnem vplivu industrij s fosilnimi gorivi, ki intenzivno lobirajo proti novim okoljskim ukrepom, ki bi povečali stroške njihovih podjetij in spodbudili industrije z alternativnimi viri energije in zelenimi tehnologijami. To jasno prikazuje, da lahko vplivne interesne skupine z lobiranjem ter z vlaganjem v kampanje politikov dosežejo, da se zakonodajalci zavzamejo za njihove interese in prevesijo zakonodajni proces v njihovo korist.

Ker interesne skupine, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, nasprotujejo številnim predlogom okoljskih zakonov, s tem tudi zavirajo razvoj aktivne okoljske politike ZDA. V magistrskem delu sem pojasnjevala, da aktivna okoljska politika deluje kot spodbuda za povečanje konkurenčnosti gospodarstva ZDA, zato lahko v zaključku pritrdim svoji drugi hipotezi, da interesne skupine, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, zavirajo razvoj aktivne okoljske politike, ker učinkovito lobirajo v kongresu proti sprejetju nadaljnjih okoljskih zakonov oziroma proti nadgradnji obstoječih okoljskih zakonov. Pri tem pa moram dodati, da pri lobiranju demokratov, vsaj v predstavnem domu, niso tako uspešne, saj kljub znatni finančni podpori demokrati v večini glasujejo za predloge okoljskih zakonov in ostajajo zvesti slovesu svoje stranke, ki je bolj naklonjena okoljski politiki. Na drugi strani pa so v senatu interesne skupine, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, precej bolj uspešne, saj večina okoljskih predlogov zakonov tam zamre in ni deležna nadaljnje obravnave.

Če bo vpliv interesnih skupin, ki zastopajo industrijo s fosilnimi gorivi, na kongres še naprej tako izrazit, se bodo ZDA nadalje oddaljevale od zelene rasti in izgubljale konkurenčno bitko z drugimi uspešnimi gospodarstvi na svetu, ki vse intenzivneje vlagajo v inovacije in razvoj okolju prijaznih tehnologij. Zato je čas, da ZDA pretehtajo svojo strategijo gospodarskega razvoja in ustvarijo možnost za dolgoročen razvoj aktivne okoljske politike, ki bi vplivala na rast konkurenčnega in okolju prijaznega gospodarstva nadaljnjih petdeset in več let. To bi seveda pozitivno vplivalo tudi na okolje in preprečilo izumiranje določenih biotskih vrst, nadaljnje onesnaževanje zraka, gozdov, rek in potokov, ki predstavljajo vir zdravja in osnovo zelene rasti.

9 LITERATURA

Aiginger, Karl. 2006. Revisiting an Evasive Concept: Introduction to the Special Issue on Competitiveness. *Journal of Industry, Competition and Trade*, 6 (2), 63–66.

Ambec, Stefan, Mark A. Cohen, Sewart Elhie in Paul Lanoie. 2011. *The Porter Hypothesis at 20: Can Environmental Regulation Enhance Innovation and Competitiveness? Discussion Paper*. Washington: Resources for the Future. Dostopno prek: <http://rff.org/RFF/Documents/RFF-DP-11-01.pdf> (23. junij 2012).

Arnold, Frank S., Anne S. Forrest in Stephen R. Dujack. 1999. *Environmental Protection: Is it bad for the economy? A Non-Technical Summary of the Literature*. Washington: US Environmental Protection Agency in Environmental Law Institute.

Atkinson in drugi. 2009. *Rising Tigers Sleeping Giant: Asian nations set to dominate the clean energy race by outinvesting the United States*. Breakthrough Institute in Information Technology and Innovation Foundation.

Bezdek, Roger H., Robert M. Wendling in Paul DiPerna. 2008. Environmental protection, the economy, and jobs: National and regional analysis. *Journal of Environmental Management*, 86 (1), 63–79.

Bingaman, Jeff. 2011. *Issues in Science & Technology*, 27 (3), 35–42.

Bryner, Gary. 2008. Failure and opportunity: Environmental Groups in US Climate Change Policy. *Environmental Politics*, 17 (2), 319–336.

Carey, Amanda. 2012. Green Movement Dead in the Water. *The Global Warming Policy Foundation*, 6. januar. Dostopno prek: <http://thegwpcf.org/international-news/4694-amanda-carey-green-movement-dead-in-the-water.html> (17. marec 2012).

Center for Climate and Energy Solutions (C2ES). 2011. *Climate Change 101: Business Solutions*. Dostopno prek: <http://www.c2es.org/docUploads/climate101-business.pdf> (19. julij 2012).

Center for Responsive Politics. 2012. Dostopno prek: <http://www.opensecrets.org/index.php> (14. november 2012).

Civic Impulse. 2012a. Dostopno prek: www.govtrack.us. (18. november 2012).

--- 2012b. Dostopno prek: <http://www.govtrack.us/congress/bills/110/hr6> (18. november 2012).

Dryzek, John S., Christian Hunold, David Schlosberg, David Downes in Hans-Kristian Hernes. 2002. Environmental Transformation of the State: the USA, Norway, Germany and the UK. *Political Studies*, 50 (4), 659–682.

Dunning, John H. 1993. Internationalizing Porter's Diamond, *Management International Review, Special Issue*, 33(2): 7–15.

Emerson, J., D. C. Esty, M.A. Levy, C.H. Kim, V. Mara, A. de Sherbinin in T. Srebotnjak. 2010. *2010 Environmental Performance Index*. New Haven: Yale Center for Environmental Law and Policy.

Emerson, J.W., A. Hsu, M.A. Levy, A. de Sherbinin, V. Mara, D.C. Esty in M. Jaiteh. 2012. *2012 Environmental Performance Index and Pilot Trend Environmental Performance Index*. New Haven: Yale Center for Environmental Law and Policy.

Energy and Commerce Committee. 2012. Dostopno prek: <http://energycommerce.house.gov/fact-sheet/stop-war-coal-act-hr-3409> (14. junij 2013).

Engel, Kristen H. 2009. Whither Subnational Climate Change Initiatives in the Wake of Federal Climate Legislation? *The Journal of Federalism*, 39 (3), 432–454.

Ernst & Young. 2012. *United States renewable energy attractiveness indices*. Dostopno prek: http://www.ey.com/GL/en/Industries/Oil---Gas/Oil_Gas_Renewable_Energy_Attractiveness-Indices (21. oktober 2012).

Esty, Daniel C. in Michael E. Porter. 1998. Industrial Ecology and Competitiveness: Strategic Implications for the Firms. *Journal of Industrial Ecology*, (2) 1, 35–43.

--- 2002. National Environmental Measurement and Determinants. V *Environmental performance measurement: The global report 2001-2002*, ur. Daniel C. Esty in Peter K. Conelius, 24–42. New York: Oxford University Press.

Esty, Daniel C. in Steve Charnovitz. 2012. Green Rules to Drive Innovation. *Harvard Business Review*, 90 (3), 120–123.

Filiplič, Janez. 2004. *Okoljska regulacija in konkurenčnost države: Diplomsko delo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Globerman, Steven in George Georgopolous. 2012. *Regulation and the International Competitiveness of the U.S. Economy*. Arlington: Mercatus Center, George Mason University.

Hahn, Robert W. 1994. United States Environmental Policy: Past, Present and Future. *Natural Resources Journal*, 34 (2), 205–321.

Hahn, Robert W. in Robert E. Litan. 2003. *Recommendations for Improving Regulatory Accountability and Transparency*. Washington D.C.: Brookings Institute.

Hendricks, Bracken in drugi. 2010. *Cutting the Cost of Clean Energy 1.0: Toward a Clean Energy Deployment Plan For Jobs, Security, and Broad-based Economic Growth in 2011*. Center for American Progress and Global Climate Network.

Hendricks, Bracken in drugi. 2011. *Low-Carbon Innovation: A Uniquely American Strategy for Industrial renewal*. Center for American Progress and Global Climate Network.

Hitchens, David. 2001. *The Implications for Competitiveness of Environmental Regulations in the EU*. Dostopno prek: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/AppendixS1.pdf> (2. oktober 2012).

Holt, Robert T. in Leonard S. Robins. 2009. Political Climates and the Global Climate: The First Six Months of the Obama Administration and the Congress. *Environmental Practice*, 11(3), 220–227.

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). 2007. *Summary for Policymakers. The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge in New York: Cambridge University Press.

International Monetary Fund. 2011. *World Economic Outlook: April 2011: Tensions from the Two-Speed Recovery*.

Jänicke, Martin and Klaus Jacob. 2004. Lead Markets for Environmental Innovations: A New Role for the Nation State. *Global Environmental Politics*, 4 (1), 29–46.

Karl, Thomas R., Jerry M. Melillo in Thomas C. Peterson, ur. 2009. *Global Climate Change Impacts in the United States*. New York: Cambridge University Press.

Kelemen, Daniel R. In David Vogel. 2007. Trading Places: The US and EU in International Environmental Politics. *Comparative Political Studies*, 20 (10), 1–30.

Kovačič, Art in Peter Stanovnik. 2002. *Konkurenčnost Slovenije 2001/2002*. Ljubljana: Inštitut za ekonomsko raziskovanje.

Kraft, Michael E. in Norman J. Vig. 2010. Environmental Policy over Four Decades: Achievements and New Directions. V *Environmental Policy: New Directions for the Twenty-First Century: 7th Edition*, ur. Kraft Michael E. in Norman J. Vig, 1–26. Washington D.C.: Sage Publications Inc.

Krugman, Paul R. 1996. Making sense of the Competitiveness Debate. *Oxford University Press And The Oxford Review Of Economic Policy Limited*, 12 (3), 17–25.

Layzer, Judith A. 2006. *The Environmental Case: Translating Values Into Policy: 2nd Edition*. Washington D.C.: CQ Press.

Levelle, Marianne in Mathew Lewis. 2009. Climate change lobbying dominated by 10 firms. *Politico*, 20. maj. Dostopno prek: <http://www.politico.com/news/stories/0509/22723.html> (24. april 2012).

Lieberman, Ben. 2011. A Free Economy Is a Clean Economy: How Free Markets Improve the Environment. V *2011 Index of Economic Freedom: Promoting Economic Opportunity and Prosperity*, ur. Miller Terry in Kim R. Holmes, 53–60. Washington D.C. in New York: The Heritage Foundation in The Wallstreet Journal.

Litman, Todd. 2011. *Win-Win Transportation Emission Reduction Strategies: Smart Transportation Strategies Can Reduce Pollution Emissions And Provide Other Important Economic, Social and Environmental Benefits*. Victoria Transport Policy Institute.

Meyer, Stephen M. 1995. The Economic Impact of Environmental Regulation. *Journal of Environmental Law & Practice*, 3 (2), 4–15.

Morgan, Derrick. 2012. *A Carbon Tax Would Harm U.S. Competitiveness and Low-Income Americans Without Helping the Environment*. Dostopno prek: <http://www.heritage.org/research/reports/2012/08/a-carbon-tax-would-harm-us-competitiveness-and-low-income-americans-without-helping-the-environment> (12. april 2013).

Norčič, Oto. 2000. *Razvoj in temelji sodobne ekonomske misli: Tretji natis*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

OECD. 1992. *Technology and the Economy: The Key Relationships*. Pariz: Organisation for Economic Co-operation and Development.

--- 2005. *OECD Environmental Performance Reviews: United States*. Pariz: Organisation for Economic Co-operation and Development. Dostopno prek: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/ocd/environment/ocdenvironmental-performance-reviews-united-states-2005_9789264013179-e (4. oktober 2012).

--- 2011. *Towards Green Growth: Summary in Slovenian*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/greengrowth/47986026.pdf> (29. september 2012).

Office of the Clerk. 2012. Dostopno prek: <http://clerk.house.gov/> (3. december 2012).

Office of Management and Budget. 2012. *Draft 2012 Report To Congress On The Benefits And Costs Of Federal Regulations and Unfunded Mandates On State, Local, And Tribal Entities*. Dostopno prek spletne strani Bele hiše: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/oira/draft_2012_cost_benefit_report.pdf (2. avgust 2012).

---. 2012. *Draft 2012 Report to Congress on the Benefits and Costs of Federal Regulations and Unfunded Mandates on State, Local, and Tribal Entities*. Dostopno prek spletne strani Bele hiše: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/oira/draft_2012_cost_benefit_report.pdf (2. avgust 2012).

Parenti, Christian. 2010. The Big Green Buy: How Obama can use the government's purchasing power to spark the clean-energy revolution. *The Nation*, 2 (9), 15–20.

Peng, Michael W. 2009. *Global Business*. Cincinnati: South Western Cengage Learning.

Pisano, Gary in Willy C. Shih. 2009. Restoring American Competitiveness: To Rebuild its Economy, the U.S. must rebuild its high-tech manufacturing base. *Harvard Business Review*, 87 (7/8), 114–125.

Porter, Michael E. 1990. *The competitive advantage of nations*. London: MacMillan Press.

--- 1991. America's green strategy. *Scientific American*, 264(4), 168–169.

--- 1998. *On Competition*. Boston: Harvard Business School Press.

--- 2008. *On Competition: Updated and Expanded Edition*. Boston: Harvard Business School Press.

Porter, Michael E. In Claas van der Linde. 1995a. Green and competitive: Ending the stalemate. *Harvard Business Review*. 73(6), 120–135.

--- 1995b. Toward a New Conception of the Environment-Competitiveness Relationship. *Journal of Economic Perspectives*, 9(4), 97–118.

Preston, J.T. 1997. Technology innovation and environmental progress. V *Thinking Ecologically: The Next Generation of Environmental Policy*, ur. M.R. Chertow and D.C. Estey, 136–149. New Haven: Yale University Press.

Repetto, Robert. 2006. *Introduction*. V Robert Repetto (ed.) *In Punctuated Equilibrium and the Dynamics of U.S. Environmental Policy*. New Haven: Yale University Press, 1–23.

Rising Tiger, Sleeping Dragon. 2010. *Issues in Science & Technology*, 26 (2), 81–84.

Rome, Adam. 2003. "Give Earth a Chance": The Environmental Movement and the Sixties. *The Journal of American History*, 90 (2), 525–554.

Romm, Joseph. 2010. Dirty Money: Big Oil and corporate polluters spent over \$500 million to kill climate bill, push offshore drilling. *Climate Progress*, 27. september. Dostopno prek: <http://thinkprogress.org/romm/2010/09/27/206784/dirty-money-oil-companies-special-interest-polluters-spend-millions-to-kill-climate-bil/?mobile=nc> (16. marec 2012).

Rugman, Alan in Alain Verbeke. 1990. *Global Corporate Strategy and Trade Policy*. London in New York: Routledge.

Silveria, Stacy. 2004. The American Environmental Movement: Surviving Through Diversity. *Boston College Environmental Affairs Law Review*, 28 (2), 497–532.

Smit, A.J. 2010. The competitive advantage of nations: is Porter's Diamond Framework a new theory that explains the international competitiveness of countries? *Southern African Business Review*, 14 (1), 105–130.

Smith, Steven S., Jason M. Roberts in Ryan J. Vander Wielen. 2007. *The American Congress: 5th Edition*. New York: Cambridge University Press.

Stavins, Robert, Adam Jaffe, Steve Peterson in Paul Portney. 1994. *Environmental Regulation and the Competitiveness of U.S Manufacturing: What does the Evidence Tell Us?: CSIA Discussion Paper 94-06*. Cambridge: Kennedy School of Government, Harvard University. Dostopno prek: http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/1994_Stavins_Environmental_Regulation_and_the_Competitiveness_of_US_Manufacturing.pdf (18. september 2012).

Strange, Susan. 1987. The Persistent Myth of Lost Hegemony. *International Organization*, 41 (4), 551–574.

United States Department of Commerce. 2012. *Department of Commerce and Environmental Protection Agency Announce New Initiative to Boost exports and Create Jobs*. Dostopno prek: <http://www.commerce.gov/blog/2012/05/14/department-commerce-and-environmental-protection-agency-announce-new-initiative-boos> (13. december 2012).

Victor, David G. in Kassia Yanosek. 2011. The Crisis in Clean Energy. Stark Realities of the Renewables Craze. *Foreign Affairs*, 90 (4), 112–120.

Viuf, Berit. 2012. Green energy will cut healthcare costs. *ScienceNordic*, 6. junij. Dostopno prek: <http://sciencenordic.com/green-energy-will-cut-healthcare-costs> (12. maj 2013).

Vogel, David, Michael Toffel, Diahanna Post in Nazli Z. Uludere Aragon. 2010. *Environmental Federalism in the European Union and the United States: Working Paper*. Boston: Harvard Business School.

Watts, Chris. 2010. U.S. Environmental Policy, Part I: the Past 50 Years. *Environmental Leader: Environmental & Energy Management News*, 11. oktober. Dostopno prek: <http://www.environmentalleader.com/2010/10/11/u-s-environmental-policy-part-i-the-past-50-years/> (21. junij 2012).

Watts, Chris. 2010. U.S. Environmental Policy, Part II: Policymaking Today. *Environmental Leader: Environmental & Energy Management News*, 18. oktober. Dostopno prek: <http://www.environmentalleader.com/2010/10/18/u-s-environmental-policy-part-ii-policymaking-today/> (21. junij 2012).

Weiss, Daniel J., Rebecca Lefton in Susan Lyon. 2010. Dirty Money: Oil Companies and Special Interests Spend Millions to Oppose Climate Legislation. *Center for American Progress*, 27. september. Dostopno prek: <http://www.americanprogressaction.org/issues/green/news/2010/09/27/8428/dirty-money/> (22. junij 2012).

Woods, Neal D. 2005. Primacy Implementation of Environmental Policy in the U.S. States. *The Journal of Federalism*, 36 (2), 259–276.

World Economic Forum. 2009. *The Global Competitiveness Report 2009–2010*. Dostopno prek: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2009-10.pdf (19. april 2013).

World Economic Forum. 2010. *The Global Competitiveness Report 2010–2011*. Dostopno prek: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf (20. april 2013).

World Economic Forum. 2012. *The Global Competitiveness Report 2012–2013: Country Profile Highlights*. Dostopno prek: http://www3.weforum.org/docs/CSI/2012-13/GCR_CountryHighlights_2012-13.pdf (24. september 2012).

Xepapadeas, Anastasios in Aart de Zeeuw. 1999. Environmental policy and competitiveness: The Porter hypothesis and the composition of capital. *Journal of Environmental Economics and Management*, 37, 165–182).

Yale University. 2012a. *Environmental Performance Index*. Dostopno prek: <http://epi.yale.edu/epi2012/rankings> (07. oktober 2012).

--- 2012b. *Environmental Performance Index*. Dostopno prek: <http://epi.yale.edu/epi2012/methodology> (12. januar 2013).

Zenghelis, Dimitri. 2012. *A strategy for restoring confidence and economic growth through green investment and innovation*. Dostopno prek: <http://www2.lse.ac.uk/GranthamInstitute/publications/Policy/docs/PB-Zenghelis-economic-growth-green-investment-innovation.pdf> (22. oktober 2012).